

PERSFOCUS

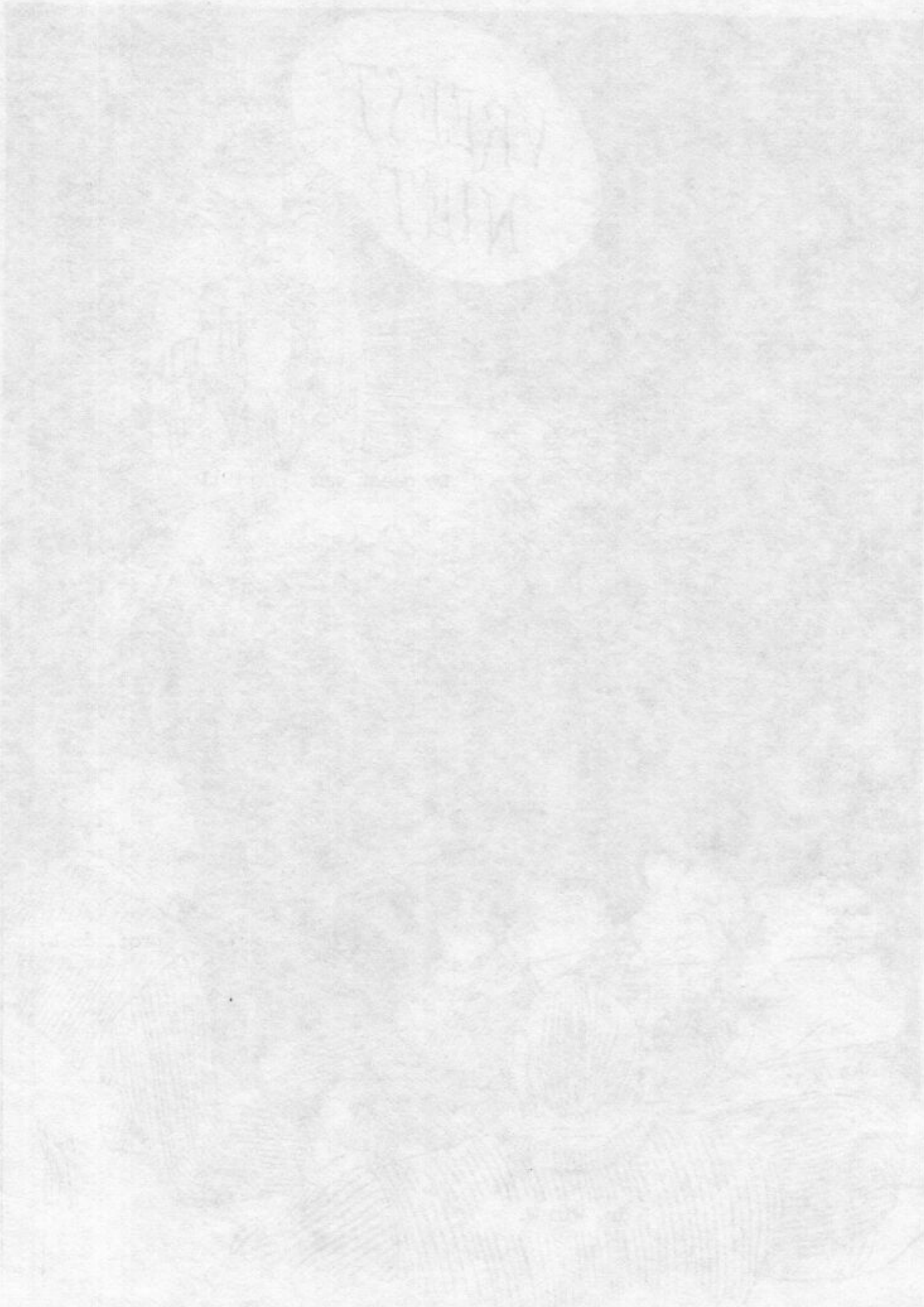
TWEEDE JAARGANG NUMMER 12 - DECEMBER 1986

HOE MINISTER REGOUT NA 75 JAAR IN DE LAGE LANDEN TERUGKEERDE

RESEARCH

THE JOURNAL OF THE AMERICAN SOCIETY OF CLIMATE ENGINEERS

THE JOURNAL OF THE AMERICAN SOCIETY OF CLIMATE ENGINEERS

ATTENTIE INZENDERS VAN KNIPSELS! Knipsels vanaf heden inzenden naar:

Marc van Bijsterveldt
Bijltjespad 2 - 5
1018 KH AMSTERDAM

In dit nummer:

Veertig jaar homostrijd bekroond	blz. 2
Kamer buigt zich over homobeleid	blz. 9
Katholieke reli-porno	blz. 10
Wereldwijde AIDS-angst	blz. 12
Pedo-debat beleeft revival	blz. 16
Hetze tegen hulpverleners	blz. 19
Wie krijgt het ouderlijk gezag ?	blz. 20
Stop incest ! Maar hoe ?	blz. 21
Eigenrichting	blz. 26
Aktueel	blz. 27
Achtergrond	blz. 29

Deze keer géén "ontucht van de maand" gesignaleerd.

Knipsels uit:

Vk	-	De Volkskrant
NRC	-	NRC Handelsblad
GA	-	De Groene Amsterdammer
Wh	-	De Waarheid
Par	-	Het Parool
Lib	-	Libération
Tr	-	Trouw
NS	-	Nederlandse Staatscourant
Bh	-	Het Binnenhof
Comm	-	Communio
VPRO	-	VPRO
NR	-	Nieuwe Revue
UN	-	Utrechts Nieuwsblad
AD	-	Algemeen Dagblad
Tel	-	De Telegraaf
Sch	-	School
EM	-	Elseviers Magazine
FT	-	Financial Times
NN	-	Nieuwsblad van het Noorden

Abonnementen op Persfocus kosten f 55,- per jaar (verrrzending als brief f 70,-);
losse nummers f 6,50. Giro 5459646, vereniging Martijn, postbus 5478, Amsterdam

COC veertig jaar op de bres voor erkenning identiteit^{1/4}₃

Als één begrip van belang is voor homoseksuelen, dan is het: identiteit. Een mens kan zijn plaats vinden in de samenleving door zich te vergelijken en vereenzelvigen met anderen. Een samenleving die zwijgt of uitsluitend negatief oordeelt over homoseksualiteit, geeft een forse minderheid geen kans de eigen persoonlijkheid volledig te ontwikkelen.

Hoe is dat in Nederland? Krijgen homoseksuelen de kans zichzelf te zijn? In het jubileumnummer van *Sek*, het ledenblad van de belangenvereniging van homoseksuelen COC, wordt daarover tamelijk kritisch geoordeeld. Het COC bestaat zondag 7 december veertig jaar. Dit wordt gemarkeerd met onder meer een receptie, een filmfestival, een benefietfeest en een dubbeldik jubileumnummer van *Sek*.

Het landelijk bestuur geeft in deze uitgave een verantwoording van het feestelijk karakter. „Hebben we in veertig jaar ons doel bereikt? Het lijkt erop, maar de werkelijkheid is anders. Er zijn nog veel mensen die niet welwillend tegenover homoseksualiteit staan. En er zijn nog maar heel weinig kinderen die tijdens hun opvoeding voorgehouden krijgen dat het fijn kan zijn als homo-man of lesbische vrouw te leven en zelf te bedenken waarvoor zij willen kiezen. Voorbeelden kunnen daarbij helpen. Maar zo'n voorbeeld moet dan wel als gelijkwaardig worden gebracht en niet op zijn gunstigst als: geen probleem meer. Toch vieren wij ons veertigjarig bestaan, want er zijn grote verschillen in de situatie van toen en nu.”

Het COC-bestuur schrijft daarover verheugd en trots te zijn, en terecht. Als uit de beschrijving van veertig jaar COC in deze *Sek* iets duidelijk wordt, dan is het dat de vereniging als enige veel heeft gedaan voor de emancipatie van homo's door de politieke strijd aan te gaan, maar vooral ook door het bieden van een herkenningspunt.

Dit klinkt in alle artikelen door. Bijvoorbeeld in de uitspraak van een vrouw die voor het eerst een soosavond bezoekt: „Het was een openbaring, heerlijk. Er waren wel weinig vrouwen, er waren voornamelijk mannen, maar het was geweldig. Zijn er zoveel, zei ik.”

Benno Premsele, zeventien jaar lang lid van het hoofdbestuur van het COC (waarvan negen jaar als voorzitter), herinnert zich in een mooi interview: „Na de oorlog ben ik met de homosubcultuur geconfronteerd. Dat was, omdat het zich in het geheim afspeelde, best leuk, maar ik kon daar geen identiteit uit putten. Het moeilijkste voor mensen in een situatie zoals ik, was dat we geen voorbeelden hadden. Ik moest natuurlijk een identiteit vinden. Alleen al hoe je aan je relaties komt, wat je met je relaties moet doen... Ik ben natuurlijk door schade en schande wijs geworden, want als je zonder voorbeelden leeft dan moet je alles zelf bedenken en dat kost wel enige zure lessen.”

De Tweede Wereldoorlog leidde ertoe

dat veel homo's de onderdrukking te lijf gingen. Edith overleefde Auschwitz en kwam terug met de gedachte: „Ik wil leven en ik wil mijn eigen leven leiden. Daarom was ik gelijk duidelijk over mezelf.”

Vóór de Tweede Wereldoorlog werd de kiem gelegd voor de beweging. Voordat het bekende interviewboek van Benno Stokvis *De homoseksuelen verscheen*, was er geen identificatiemogelijkheid. Nauwelijks boeken, geen tijdschriften, geen vereniging. Wel vervolging door de zedenpolitie voor diegenen die te veel lieten blijken van hun seksuele voorkeur. Het boek van Stokvis was het sein voor Niek Engelschman en Han Diekman een tijdschrift te beginnen: *Levenskracht*.

De eerste aflevering, die werd verantwoord als geestelijk verzamelpunt, verscheen in maart 1940. In mei was het direct weer afgelopen vanwege de Duitse invasie. Engelschman vernietigde de oplage en het adressenbestand, nadat hij de 190 namen daarop uit het hoofd had geleerd. Na de oorlog begonnen Engelschman en zijn vrienden opnieuw. Op 7 december 1946 werd opgericht: „Wetenschappelijk-, Cultureel- en Ontspanningscentrum Shakespeare Club”.

De naam verhulde dat het ging om een vereniging van homo's. Desondanks scheelde het maar weinig of de club werd door de regering verboden verklaard. Waarom werd de club juist naar Shakespeare vernoemd? Volgens Hans Warmerdam, die een historisch overzicht geeft in *Sek*, werd zo geprobeerd het minderwaardigheidsgevoel te compenseren door te refereren aan beroemde homo's uit het verleden.

De naam „Shakespeare Club” heeft het niet zo lang gehouden. In 1949 werd het: Cultuur en Ontspanningscentrum COC. De afkorting COC bestaat nog, maar nu met de toevoeging: vereniging tot integratie van homoseksualiteit.

Sek verhaalt verder van de lange reeks onderlinge conflicten, de financiële blunders, de kerken, de cultuur, de internationale beweging en natuurlijk de marginale positie die vrouwen lange tijd in het COC werd gegund.

Die marginale positie is ondanks verzet van de mannelijke leden de laatste jaren radicaal veranderd. Vrouwen voeren meer de boventoon. Dat is te merken aan de artikelen die over de recente en de komende jaren gaan. Ze zijn geschreven door vrouwen die over strategie en machtsvorming hebben nagedacht en hun ideeën via acties in de praktijk brengen.

Het nachtleven ten slotte is niet vergeten. „Onder elkaar” lol hebben en feesten is altijd belangrijk geweest. Wie niet weet waar de speciale kroegen zijn in Amsterdam voor zowel mannen als vrouwen, kan in dit nummer terecht.

JOSE SMITS

Veertig Jaar COC. Jubileumnummer van het tijdschrift *Sek*. Uitgave NVIH, COC, Rozenstraat 8, Amsterdam. Prijs f 4,-.

tielenden nog excuses aangeboden”.

Niek Engelschman (73) gaf veertig jaar geleden de aanzet tot wat nu bekend is als de Nederlandse vereniging tot integratie van homoseksualiteit COC. De verjaardag van het COC wordt dit weekend in Amsterdam met enig feestgedruis gevierd. Daarbij zal Engelschman uit handen van minister Brinkman (WVC) een koninklijke onderscheiding ontvangen voor het werk dat hij voor de emancipatie van homoseksuele mannen en vrouwen in Nederland heeft verricht.

In maart 1940 begon Engelschman samen met enkele anderen een tijdschrift voor homoseksuelen, *Levensrecht*. Toen de oorlog uitbrak hieven zij het blad op, maar in 1946 werd het in ere hersteld. Het leefklimaat voor homoseksuelen was in die tijd aanzienlijk slechter dan nu. Homoseksualiteit werd zondig en schandelijk gevonden, of domweg doodgezegen. Veel mensen met een voorkeur voor de eigen sekse leefden uit angst voor ontdekking een dubbelleven. In 1911 had de toenmalige minister van justitie, een rooms-katholiek, artikel 248 bis in de strafwet laten opnemen dat homoseksuele handelingen verbod met personen beneden de 21 jaar. Voor heteroseksuelen gold een grens van 16 jaar. Vooral in de jaren na de oorlog werd een groot aantal homoseksuelen op grond van dat artikel veroordeeld. Pas in 1971 werd het afgeschaft.

„Ik vond dat ik iets moest doen voor de mensen die het aanging, ik wilde hen helpen in hun eenzaamheid”, zegt Engelschman. In 1946 begonnen de oprichters van het tijdschrift met culturele bijeenkomsten in Amsterdam voor de enkele honderden abonnees. Die activiteiten leidden tot het oprichten van de vereniging. Engelschman werd voorzitter. „Eerst noemden we het de Shakespeareclub om een literaire dekmantel te hebben. De kans was groot dat we anders geannuleerd zouden worden. Ik herinner me de eerste bijeenkomst in een zaal boven een restaurant in de Leidsestraat. Buiten stond een twintig meter lange rij mensen die zich van een plaats wilden verzekeren. Jef Last hield een lezing en er trad een pianist op. Het was zo'n enorme ervaring voor de aanwezigen om elkaar op zo'n manier te ontmoeten dat ze erop aandrongen in de toekomst meer van dit soort bijeenkomsten te organiseren. De enige ontmoetingspunten die je toen had waren een stuk of drie caletjes in zo'n griezele ondergrondse sfeer, waar je beter niet betrappt kon worden door iemand van je werk of je familie. Bovendien zijn er veel mensen die überhaupt niet van café's houden”.

Zedenpolitie

Een paar jaar later werd de naam van de club veranderd in Cultuur en ontspanningscentrum (COC). De ontwikkelingen werden met argusogen gevolgd door de zedenpolitie. Het was, zegt Engelschman, te danken aan een liberaal denkende politicommissaris, die begrip had voor het streven van de vereniging, dat er nooit echte moeilijkheden zijn geweest. „Op bijna alle bijeenkomsten waren er wel een of twee mensen in burger van de zedenpolitie. Maar ze hebben ons er nooit op kunnen betrappen dat we een bepaling overtraden. In Den Haag werd op hoog niveau geprobeerd de vereniging te verbieden, maar de Amsterdamse commissaris voerde aan dat het verstandiger was de zaak te reguleren”.

Pas in 1961 durfde men het aan zich openlijk als vereniging van homoseksuelen te manifesteren. Daarna kwam alles in een stroomversnelling. De opvattingen over seksualiteit veranderden drastisch. De opkomst van de NVSH, die het ook opnam voor de homoseksuelen, betekende een belangrijke stap in de richting van maatschappelijke erkenning. Het COC veranderde langzamerhand van een besloten vereniging in een emancipatiebeweging. Begin jaren zeventig volgde koninklijke goedkeuring. In 1975 gingen homoseksuelen voor het eerst demonstratief de straat op, eerst in Amsterdam, daarna „in de provincie”. Engelschman, die in 1966 de voorzittershamer overdroeg omdat hij het „welletjes vond na twintig

jaar”, is huiverig ten opzichte van de jongste ontwikkelingen. „Demonstreren? In mijn tijd was dat niet aan de orde. In de jaren '40 en '50 kon ik min of meer als geaccepteerde illegaal mijn werk doen. Nu leven we veel meer in een sfeer van iedereen moet zelf weten wat hij doet. Maar ik heb toch mijn bedenkingen tegen demonstraties. Ik ben altijd zo bang dat je wat verworven is, weer berft”.

Schijntolerantie

Tjeerd van Rij, lid van het landelijk bestuur van het COC, is het daar niet geheel mee eens. „Ik denk ook niet dat je mensen er toleranter mee maakt, maar het is wel belangrijk voor de beeldvorming dat je laat zien hoeveel homoseksuelen er zijn en dat ze er voor uit durven te komen”, aldus Van Rij die erop wijst dat er nog steeds hele volkstammen zijn die niet voor hun geaardheid durven uit te komen.

Wat de lesbiennes betreft, die waren in de beginperiode van het COC schaars vertegenwoordigd. De schrijfster Anna Blaman kwam er onder anderen, herinnert Engelschman zich, „maar vrouwen waren op de vingers van één hand te tellen”. Nu zijn in alle afdelingen aparte vrouwengroepen, hebben de vrouwen overal een eigen vrijdag- of zaterdagavond en horen zij tot de actiefste leden.

De afgelopen veertig jaar hebben in elk geval opgeleverd dat er geen angst meer is voor strafrechtelijke vervolging, dat er ontmoetingsplaatsen zijn gekomen voor mannen en vrouwen en de maatschappij een meer tolerante houding heeft aangenomen. Met de politie, eerst de grote vijand, wordt nu samengewerkt om het geweld tegen homoseksuelen te bestrijden. Ondanks de verworvenheden staat nog een groot aantal wensen op het verlanglijstje van het COC. Zo wil men dat nu eindelijk de Wet gelijke behandeling, die discriminatie op grond van seksuele voorkeur verbiedt, eens van de grond komt en wenst men ook een soepeler beleid ten aanzien van het plaatsen van pleegkinderen bij homoseksuele paren.

Volgens Van Rij valt het met de veelgeprezen tolerantie nogal tegen. „Er is sprake van een schijntolerantie. Tussen wat men zegt te denken en hoe men handelt is een groot verschil. Mensen die zeggen homoseksualiteit prima te vinden, wijzen hun kinderen de deur als ze homoseksueel blijken te zijn. Ouders houden hun kinderen niet voor dat ze op die manier ook gelukkig kunnen worden. Hetzelfde geldt in het onderwijs. Het is ook nog steeds mogelijk leerkrachten op grond van homoseksualiteit te ontslaan. Pas nog heeft het Concertgebouw geprotesteerd omdat wij openlijk op affiches aankondigden dat wij er morgen een feest voor homo's en lesbiennes geven”.

De opkomst van de ziekte aids heeft ook een terugslag betekend voor de acceptatie van homoseksualiteit. „Aids wordt nu gebruikt als stigmatisering”, zegt Van Rij. „Voor de EO-televisie heeft men de leden van het COC onlangs nog aangeduid als zieke geesten. Maar een veel grotere risicogroep vormen de getrouwde mannen met homoseksuele contacten die daar niet voor uit durven te komen, misschien wel iets hebben opgelopen en niet tegen hun vrouw durven te zeggen dat zij het voortaan beter met een condoom kunnen doen. Juist binnen de homobeweging is men op zeer deskundige manier met voorlichting bezig”.

Het COC heeft momenteel 7000 betalende leden, die samen vijf ton aan lidmaatschapsgelden binnenbrengen, en is daarmee de grootste belangenorganisatie van homo's in Nederland. In veertig plaatsen in het land zijn afdelingen van het COC actief. Had Engelschman die groei verwacht toen hij in 1946 met de Shakespeareclub begon? „Ik had maar één verwachting en die was nogal naïef”, zegt hij. „Ik vond dat ik mijn doel bereikt zou hebben als artikel 248 bis zou verdwijnen. Dat ik dat nog zou meemaken, had ik niet gedacht. Maar het ging natuurlijk om veel meer dan dat artikel”.

richtter constateert bij 40-jarig jubileum COC groot verschil tussen denken en doen Homo's en lesbiennes lijden onder schijntolerantie

Door onze redacteur
GERDA TELGENHOF

NAC
6

AMSTERDAM, 6 dec. — „In de begintijd van het COC werkten we allemaal onder schuilnaam ter wille van het werk of de familie. Ik deed dat ook, om mijn werk als hoorspelacteur bij de radio af te schermen. Maar toen bekend werd dat ik voorzitter was van het COC, kreeg ik van de directeur van de KRO te horen dat

ik niet meer mee hoefde te doen in een hoorspelserie. Na 1945 was ik jarenlang een, ik mag wel zeggen, gevierd regisseur van een amateurtoneelgroep in de Rozenstraat, die toevallig in hetzelfde gebouw zat waar nu het COC is gevestigd. Begin jaren vijftig werd ik bij de directie geroepen. Ik moest ermee stoppen. Ze gaven geen reden, maar ik begreep wel waarom ik weg moest. Dertig jaar later heeft een van de direc-

Benefietfeest voor sluitende begroting homomonument

NRC 1

Door SANDER VAN WALSUM

AMSTERDAM, 8 dec. — De afgelopen nacht zijn homoseksuelen veler landen, in hoofdzak uit het onze, bijeen geweest in Amsterdam. Niet in een schemerig ontmoetingspunt van subculturen, maar in de steengeworden respectabiliteit: het Concertgebouw. Hier vond het benefietfeest plaats met de opbrengst waarvan een homo-monument kan worden gefinancierd. Althans: medegefinancierd. De helft van het benodigde bedrag — circa 400.000 gulden — is reeds door particulieren en overheden, waaronder die van Amsterdam, bijeen gebracht.

Verschillende subsidie-toezeggingen zullen echter komen te vervallen wanneer het resterende bedrag er voor het einde van het jaar niet is. Toen deze ultimatum-achtige werkelijkheid tot de

pleitbezorgers van het roze monument doordrong, namen zij hun toevlucht tot het soort acties waarvoor Nederlanders in het verleden maar al te vaak ontvankelijk zijn gebleken: gala-bijeenkomsten met belangenloos optredende artiesten waarvan de opbrengst naar het door allen onderschreven doel gaat. Het Concertgebouw kon als onderkomen fungeren omdat de directie met het streven van de initiatiefnemers sympathiseerde en de fraaie ambiance voor 'een vriendenprijsje' aan hen beschikbaar stelde.

Marmeren driehoeken

Het idee voor een monument ter nagedachtenis van de homoseksuele vervolgingsslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog is in 1979 ontstaan en kreeg gestalte in de oprichting van de Stichting homomonument die zich sinds dat jaar met de inzameling van benodigde gelden heeft beziggehouden. Deze stichting werkt sinds augustus jongstleden broederlijk samen met de Stichting het ochtendgloren die met het oog op de voorbereiding van het vannacht gehouden homo-feest in het leven was geroepen. Als hun inspanningen het gewenste geldelijke effect hebben gesorteerd — daarover zal later deze week duidelijkheid bestaan — zal volgend jaar op de Westermarkt in Amsterdam het door Karin Daan ontworpen monument verrijzen. Het monument zal bestaan uit drie roze marmeren driehoeken met een lengte van tien meter die samen een grotere driehoek van 36 meter zullen vormen.

Volgens burgemeester Van

Thijn, die met een 'feestrede' de opening van de homo-nacht luister bijzette, zal de roze constructie „zo monumentaal zijn dat niemand er omheen kan. Het monument is een teken van trots van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen". Hij toonde zich tevreden over het tempo waarin vooroordelen jegens homo's bezig zijn te verdwijnen, maar ging zelfgenoegzaamheid zorgvuldig uit de weg: de Nederlandse autoriteiten hebben weliswaar meer oog voor de homo-noden dan die van Dachau die deze minderheid onlangs een eigen monument hebben geweigerd „maar ook wij zijn niet brandschoon. Dat weet u beter dan ik”.

Ridderschap

De toonzetting van deze toespraak kwam ongeveer overeen met die welke minister Brinkman gistermiddag hield bij de viering van de veertigste verjaardag van het COC, de vereniging ter behartiging van homobelangen. „Er is lang om de brij, al dan niet heet, heengelopen. Maar een punt 'overheidsbeleid en homoseksualiteit' staat nu toch in positieve zin op de politieke agenda”, aldus Brinkman. Als illustratie van de gewijzigde opvattingen decoreerde de minister COC-oprichter Niek Engelschman met de versierselen behorende bij het ridderschap in de orde van Oranje Nassau.

BRINKMAN VOELT NIET VEEL VOOR ONDERZOEKEN Jarig COC vraagt acceptatie van homoseksueel gedrag

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — Minister Brinkman van WVC, die naam maakte met zijn pleidooi voor het gezin als hoeksteen van de samenleving, had zondag geen cadeau meegenomen naar de Meervaart in Amsterdam, waar de belangenvereniging van homoseksuelen COC haar veertigjarig jubileum vierde. Wel trakteerde de CDA-bewindsman „als niet directe familie” de feestvierders op een twintig minuten durende rede, die hij in rap tempo uitsprak.

Zijn historische overzicht van veertig jaar overheidsbeleid ten aanzien van homoseksualiteit, werd welwillend aangehoord. Het was Brinkmans eerste openbare optreden als „coördinerend bewindspersoon homozaken”. Zelf hoopt Brinkman dat hij met zijn feestrede het voordeel van de twijfel krijgt. „Ik hoop dat de wellicht begrijpelijke scepsis ten aanzien van mijn betrokkenheid door dit verhaal wat is gerelativeerd.”

Behalve een cadeau kon Brinkman de jubilaris ook geen nieuws bieden. „We moeten nu eerst maar eens aan de slag.” Voor uitgebreide onderzoeken „die vaak alleen maar lijvige rapporten opleveren” voelt Brinkman weinig. Dit

weerhield secretaris Aaf Thiems van het landelijk bestuur van het COC er niet van in haar jubileumtoespraak aan te dringen op een onderzoek naar de structurele oorzaken van agressie tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen.

Volgens Thiems heeft minister Kort-hals Altes van Justitie deze week in de Tweede Kamer ten onrechte beweerd dat het geweld tegen homoseksuelen geen structureel karakter heeft en daarom niet met beleid kan worden aangepakt. Volgens hem zijn er wel degelijk plaatsen waar homo's zonder risico voor hun homoseksualiteit kunnen uitkomen. Thiems: „Het COC daagt deze minister uit met een lijst van dergelijke plaatsen te komen of anders zijn ongelijk te bekenen.”

Het „passend cadeau” waar het COC om vraagt, is dat woorden eindelijk worden omgezet in daden. Thiems: „Aan woorden hebben we niet zoveel. Ruim tachtig procent van de Nederlanders zegt dat homoseksuelen recht hebben op hun eigen leven. Maar de praktijk wijst uit dat tweederde van de ouders die hoort dat hun kind homoseksueel is, dat kind de deur wijst.”

Ze kritiseerde Brinkman, die in zijn rede zei dat vanaf het begin van de jaren zeventig van overheidswege meer erkenning van homorelaties is gekomen. Thiems: „Meneer de minister, daar gaat

het ons niet om. Wat wij willen is dat homoseksualiteit erkend wordt. Wat wij willen is dat homoseksueel gedrag een geaccepteerd, een normaal gedrag gevonden wordt. Wij willen niet behandeld worden als quasi gehuwden, maar als individu, ook door de overheid.”

Gewurgd

Op zijn beurt waarschuwde burgemeester Van Thijn van Amsterdam tegen te veel leunen op de overheid. „Het gevaar is groot dat u dan weer wordt gewurgd. Niet als in de zestiende eeuw door ophanging of verdrinking, maar door liefkozingen en subsidies.” Van Thijn vindt daarentegen wel dat de overheid homoseksuelen die voor hun geardeheid uitkomen, moet beschermen tegen weerstanden, agressie en ontslag.

Volgens Van Thijn bagatelliseren meerderheden ten onrechte het „anders zijn” van minderheden dat hun identiteit juist bepaalt. „Tegen een homo zeggen ze bijvoorbeeld: aan jou kun je het niet zien. Geen grotere tolerantie dan de kerkelijke inzegening. Integratie gaat echter verder.” Volgens Van Thijn moeten de wortels van de discriminatie, van de weerzin, de onwil en vijandigheid worden blootgelegd.

Van Thijn beschouwt het COC („'s wereld langst bestaande en grootste belangenvereniging van homoseksuelen”, aldus Thiems) als een veelkleurig tint in Amsterdam. En hij is „trots” dat het COC zijn hoofdkantoor in Amsterdam heeft. „Het COC is de hoeksteen, niet van de samenleving, maar van het emancipatieproces van homoseksuelen.”

De belangenvereniging werd veertig jaar geleden opgericht door de nu 73-jarige Niek Engelschman, die jarenlang als COC-voorzitter de vereniging heeft geleid. Voor zijn „tact, grote moed en kracht” werd hij zondag door minister Brinkman onderscheiden tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau. In zijn dankwoord zei Engelschman dat aan een veertigjarig jubileum niet te zwaar getild moet worden. „Na je veertigste begint het pas leuk te worden.”

GA 10

Een familie-reünie. Zijn kant was uitgenodigd en de hare. Ooms, oudtantes, neven en nichten. Allen aangetrouwd. En al hebben beide families elkaar in het verleden al wel vaker ontmoet, bij officiële plechtigheden, in lief en in leed, ze zijn toch nooit helemaal aan elkaar gewend geraakt.

Van hem zijn ze van huis uit nogal vrijpostig. Soepel in seks en zeden. 'Kindje, wat vrèeselijk dat die jongen al jullie tafelzilver heeft meegenomen... Maar wel beeldschoon, dat jochie.' Van haar kant keken ze daar altijd een beetje vreemd tegen aan. Niet dat ze vies zijn van een geintje, helemaal niet, maar waar zijn tak ongegeneerd een marsepeinen Dildo-taart wilde voor het veertigjarig jubileum, hadden die van haar toch eerder aan rose champagne gedacht, met een fijnzinnig oestertje, hier en daar.

Maar oude vetes werden bijgelegd, het moest een eensgezind feest worden in een beetje een knappe gelegenheid. Geen cadeaus, want likeurtjes en paardrijbroeken hadden ze al in overvloed en in blote videobanden waren ze al even ruim gesorteed. Neen, giften waren welkom, en daar zouden ze dan iets blijvends voor kopen. 'Een driehoek van liefde. De voet van de Wester mist een homo-monument!' Het Concertgebouw werd afgehuurd en het reguliere abonnementspubliek zag zondagavond 7 december, hoe de familie opgedoft en wel voor f 75,- de muziektempel mocht ontheiligen.

De bonte avond kon beginnen. Een revue van andersvoelend Nederland. En dat niet alleen op het podium. Onder haar vriendinnen bevonden zich traditiegetrouw stevige mantelpakjes, wandelmolières en een onverwoestbaar soort haarcoupe, die zelfs na tien baantjes onder water in het Heiligewegbad nog goed in model zit.

Maar ook open ruggetjes, diepe splitsen en akelig hoge hakken. Roze driehoekspelden gezusterlijk naast Fins zilver en rinkelend goud. Macrobiotisch bleek naast zonnebankbruin.

Zijn achterban had ook flink uitgepakt. Ooms van net na de oorlog in vervaarlijk uitziend leder, maar zodra de mondjes opengingen sprongen daar weer heel geruststellend poedels uit. Het heavy rococo-motief. De neefjes waren gewoontegetroouw allemaal 24, bevallig & blond. En de oudtantes, die wandelende homo-monumenten op plateauzolen, hadden voor de gelegenheid de hele juwelenkist omgekeerd en op- en ingeprikt.

Het is een vreemd gezelschap, die hele familie bij elkaar en de obers deden dan ook net of er niets aan het handje was. Maar iedereen wist natuurlijk beter.

Want al waren de familieschandalen voor het ogenblik even met de mantel der liefde bedekt, geroddeld werd er wel. Over mevrouw Eshuis bij voorbeeld, die via een late roeping tot de klub was toegetreden. Van het gereformeerd kommunisme in het pottendom, het is natuurlijk ook een hele stap. Van haar mocht er geen vies en voos op het toneel. Geen seks. Geen bloot. Dat Hogere Doelen vaak het meest gediend zijn met de laagste middelen, zeker in ons soort kringen, dat vond ze moeilijk te verteren. Maar de toezienend voogden Annemarie Grewel en Nelly Frijda wisten wat er van ze werd verwacht. De familie had nu eenmaal een zwak voor ordinair entree-nous. Lekker even schaamteloos gieren en schmieren, een van die familie-ondeugden, die er zelfs met een hamer en sikkel nog niet uit te rammen zijn.

Ook burgemeester Van Thijn was er, en het moet gezegd: Die man is op zijn best als ie het over homo's heeft. Gloedvol. Hartstochtelijk. Ik zou het zelf niet mooier kunnen zeggen. Iedere keer weer is iedereen weer een beetje teleurgesteld, als de adoptie-zoon niet spontaan zijn speech afrondt met een Officieel Ik Ben Ook Zo. Om 5.30 uur stopte de nachtbus voor het Concertgebouw. De chauffeur keek verbaasd naar al die moede maar blijde gezichten, de doorgelopen mascara van de heren en de zorgvuldig geëpileerde snorretjes van de dames. Daar ging het spul naar huis: de bus reed als een homo-kroeg door de nacht.

STEPHAN SANDERS

Het unieke optreden van een 'gay' orkest ^{Whb}

„Als je niet uit de muziekwereld komt, snap je niet hoeveel werk het is om al die musici bij elkaar te halen”, zegt Jan van Dooren. Hij is de „agent” van Kenneth Montgomery, die zondag in het concertgebouw de leiding voert over een groot kamerorkest van (merendeels) homoseksuele musici. Uit het Brabants Orkest en het Noorden, het Theaterorkest en het Concertgebouworkest komen zondag orkestleden naar Amsterdam voor vijftig minuten muziek.

Met de *Liebesliederwalzer* van Johannes Brahms en het *Adagio for Strings* van Samuel Barber zal het instant-orkest van Kenneth Montgomery luister bijzetten aan de Nacht van het ochtendgloren. De dirigent heeft zijn opdracht erg serieus genomen. „We zullen foutloos spelen”, zegt hij. „Daarvoor hebben we één repetitie aan het begin van de avond. Maar het lukt, hoor. Het zijn allemaal professionele musici, die gewend zijn om in instant-ensembles, kamerorkesten en kwartetten te spelen”.

Montgomery is dirigent van het Groot omroeporkest, het Nederlands Opera-orkest en het Radio Symfonie-orkest. Zaterdag heeft hij nog een première in het Muziektheater en ook maandag is er geen uitrusten bij. Tussendoor verleent hij zijn medewerking aan de Nacht voor het ochtendgloren. „Ik zou niet gaan dirigeren als ik het niet een waardevol idee vond. Ik zal lekker genieten van het feest. Prachtig dat er zo'n groot spandoek op het Concertgebouw hangt”.

Hoeveel voorbereidend werk er is verzet voor het eenmalige „gay” orkest vertelt Jan van Dooren, woonachtig in hetzelfde huis als Montgomery aan de Amsterdamse Valeriusstraat. „De meeste orkestleden zijn verschrikkelijk druk bezet. Er was een grote archiefbak met tweehonderd mensen, waarvan bijna iedereen wilde, maar veel mensen het er niet nog eens bij konden doen”.

Bijzonder

„Dat we deze mensen bij elkaar hebben gekregen is dan ook het bijzondere”, meent Van Dooren. „Bijna iedereen stond sympathiek tegenover het doel, al wilden een paar mensen afzeggen omdat ze ons verwarden met de Roze Driehoek (van het boekje *Vies is lekker*, red.). De medewerking van het Concertgebouw was ook fenomenaal. Ze gaven ons een aantal mogelijke repetitiedata op, maar het bleek niet mogelijk om het orkest op die dagen bij elkaar te halen”.

Het argument dat het geld voor het monument beter aan Aids-onderzoek zou kunnen worden besteed, heeft Van Dooren eerder gehoord. „Ik denk dat het monument

meewerkt aan een bewustwording, waardoor er in de toekomst makkelijker geld voor andere doelen loskomt”, zegt hij. „Dat het monument er komt is toch fantastisch. Zoiets kan alleen maar in Amsterdam”. Het geld komt er inderdaad, zo meldde donderdagochtend organisatie Evelien Eshuis na de verkoop van vijftienhonderd kaarten.

Grabbelen

De grote motor achter het homo-orkest was Vera Boots. Zij is zelf een beeldend kunstenares, haar vriendin is professioneel musicus. „Daarvoor had ik een ingang bij veel orkestleden”, zegt ze. „Het begon met een idioot idee van mij. Die musici treden zo vaak op in kwartetjes en huisconcerten, en ik wist dat er een aanzienlijk aantal homoseksuelen onder was, dat ik dacht: daar moet een heel orkest van te maken zijn. Iedereen die ja zei, vroeg ik verder naar anderen. Klassieke musici staan niet bekend als overdreven vooruitstrevend, dus het leek een fantastische stunt”.

Uiteindelijk is het orkest niet helemaal „gay”. Er waren een paar plaatsen over die door meewerkende hetero-musici werden gevuld. Aan zangers was een rijk aanbod. Brahms' liefdesliederen zullen worden vertolkt door de sopraan Jacqueline Vroomans, de mezzosopraan Lucia Meeuwssen, de bas Wout Oosterkamp en tenor Laurence Dale, die in Peter Brook's film *Carmen* te horen was.

Bij de orkesten was Vera Boots er nog een vergeten, zo bleek op het eind: het Nederlands Theaterorkest. „Die waren boos dat ze niet waren gevraagd, en van hen doen ook nog drie musici mee. De medewerking van de artiesten is geweldig geweest, helaas in tegenstelling tot het bedrijfsleven”.

Tenslotte aan Kenneth Montgomery de vraag of hij al zenuwachtig is. „Zenuwachtig? Ik? Waarom zou ik zenuwachtig zijn?”

‘COC hoeksteen van emancipatie’

(Van een onzer verslaggevers)

Par 8

AMSTERDAM - In een met roze vlaggen versierde Meervaart in Amsterdam vierde het COC, de Nederlandse vereniging tot integratie van homoseksualiteit gisteren zijn veertigjarig jubileum. Met enige tevredenheid werd daarbij teruggekeken op wat er bereikt is in de strijd voor acceptatie en tegen discriminatie van homoseksuelen, maar ook werd vastgesteld dat er nog veel moet veranderen.

In zijn openingstoespraak waar schuwde burgemeester Van Thijn dat subsidies voor homo-organisaties alleen niet genoeg zijn om homoseksualiteit te integreren in de samenleving. „Het COC is daarbij dan wel niet de hoeksteen van de samenleving, maar wel van het emancipatieproces van homoseksuelen,” zo zei Van Thijn met een schuine blik op de aanwezige CDA-minister Brinkman van WVC.

Brinkman ging bij zijn toespraak in op de ontstaansgeschiedenis van het COC en de houding van de overheid ten aanzien van homoseksuelen. Dat overheidsbeleid veranderde volgens de minister in 1973 ten goede toen het COC de koninklijke goedkeuring kreeg en voor het eerst subsidie kreeg. Volgens Brinkman heeft de COC-nota 'Homoseksualiteit in het Overheidsbeleid' uit 1983 het proces dat traag begon aanzienlijk versneld. „Jammer trouwens dat er toch wat te lang om de brij is heen gelopen. Maar dit thema staat nu dan toch op de politieke agenda,” aldus de minister, die benadrukte dat bij het verder te ontwikkelen beleid het tegengaan van discriminatie en het recht om in vrijheid zijn of haar leven in te richten leidraad zal moeten zijn.

Ook Aaf Tiems van het landelijk bestuur van het COC, noemde de voor-

uitgang op politiek terrein. „In het parlement wordt niet alleen meer gesproken over 'de homofiele medemens', maar ook over potten en flikkers. Binnen het politieapparaat hebben homoseksuelen een eigen organisatie opgericht. En er lopen talloze kindertjes rond die via kunstmatige iseminatie bij lesbische vrouwen ter wereld komen. Dat is allemaal winst.”

Tiems hekelde de trage gang van zaken rond de Wet Gelijke Behandeling die na tien jaar discussie nog steeds niet tot stand is gekomen. Tiems: „Minister Brinkman wees er op dat vanaf het begin van de jaren zeventig er van overheidswege meer erkenning komt voor homorelaties.

Meneer de minister, daar gaat het ons niet om. Wat wij willen is dat homoseksualiteit erkend wordt. Wat wij willen is dat homoseksueel gedrag een geaccepteerd, een normaal gedrag gevonden wordt.”

Ten slotte kreeg de 73-jarige Niek Engelschman, oprichter van het COC, tijdens de officiële bijeenkomst onder een ovationeel applaus de versierselen uitgereikt van ridder in de orde van Oranje-Nassau.

De vervolging van homoseksuelen tijdens de Tweede Wereldoorlog is een zaak die lange tijd verdonkeremaand is in de geschiedenis, terwijl het gaat om moord op zo'n 200.000 mensen, voor het merendeel mannen. Ook in Nederland zijn mensen wegens homoseksualiteit vervolgd, zij het in veel mindere mate dan in Duitsland en Oostenrijk.

In het Nederlandse standaardwerk over de Tweede Wereldoorlog van L. de Jong wordt hieraan welgeteld één zin gewijd. In deel acht op bladzijde 219 staat: „Wat de homoseksuelen betreft, enkelen zijn in ons land opgepakt en naar concentratiekampen gestuurd, maar anders dan in Duitsland is van systematische vervolging van deze groep geen sprake geweest, zij het dat wellicht plannen in die richting bestaan hebben”. In deze leemte is de laatste jaren voorzien door publikaties die geheel of gedeeltelijk over homoseksualiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog gaan. „Die Männer mit dem rosa Winkel” van Heinz Heger is een verslag van een homoseksueel over zijn gevangenschap in een concentratiekamp van 1939 tot 1945. Over de Nederlandse situatie zijn twee

Homo-vervolging door nazi's nog altijd zwaar onderbelicht ^{Whb}

boeken verschenen: „Homoseksualiteit in bezet Nederland” van Pieter Koenders, en „Homoseksualiteit in Nederland” van Rob Tielman.

West-Duitsland

Tijdens de Weimar-republiek strenden homoseksuelen, gesteund door politiek links, voor afschaffing van paragraaf 175 die homoseksuele handelingen strafbaar stelde. In „Die Männer mit dem rosa Winkel” schrijft Silverstolpe dat die samenwerking eindigde toen de strijd tegen Hitler in het begin van de jaren dertig zich verhardde. Links zocht naar mogelijkheden om de efficiënte propaganda voor het nationaal-

socialisme van Goebbels te ondergraven, en vond die mogelijkheid in het hoofd van de SA, de — homoseksuele — Ernst Röhm. Deze werd hard aangevallen in een poging om de hele nazi-partij in diskrediet te brengen. Door gebruik te maken van anti-homoseksuele sentimenten onder de bevolking hoopte links de publieke opinie tegen de nazi's te keren. Dit laatste gebeurde niet.

Wat wél gebeurde is dat links de verspreider bij uitstek werd van vooroordelen tegen homoseksuelen. Homo's werden daardoor zelfs uitgesloten van de anti-fascistische strijd. En toen later homoseksuelen door de nazi's opgejaagd en in concentratie-

kampen vermoord werden, zweeg de anti-fascistische beweging.

Na de bevrijding kregen degenen die in concentratiekamp hadden gezeten op grond van politieke overtuiging, religie of ras een uitkering, maar homoseksuelen niet. Nog in 1979 liet de Westduitse regering weten dat er geen herstelbetalingen aan homoseksuelen gedaan dienden te worden.

Nederland

Op 31 juli 1940 wordt door de „Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied”, Seyss-Inquart, de verordening afgekondigd „ter bestrijding van de tegennatuurlijke ontucht”, die overigens alleen van toepassing was op mannen.

Koenders en Tielman zijn er van overtuigd dat op grond van die verordening ook in Nederland homoseksuelen vervolgd zijn en dat de roze driehoek mogelijk ook in Nederlandse kampen gebruikt is. Koenders schrijft dat, ondanks herhaalde oproepen vanaf 1975, maar weinig vervolgd of nabestaanden van vervolgd werden gemeld hebben, maar dat redenen daarvoor kunnen zijn dat de vermoorde slachtoffers zich natuurlijk niet kunnen melden en dat vervolgd werden wellicht bang zijn voor een nieuwe vervolging. ➔

Benefietfeest levert slechts ton op voor oprichting homo-monument

Vk 9

Van onze verslaggever
FRANK VAN ZIJL

AMSTERDAM — „Ik ruik geld“, schreeuwt veilingmeester Jos van Hest zondagnacht om half drie in de grote zaal van het Concertgebouw in Amsterdam. Wie biedt op een exclusief radio-interview van vijf minuten met de „cultuurpoot van de KRO“, Theo Stokkink? Gejuich voor Stokkink, gejoel voor de KRO: de gulle bieder betaalt 250 gulden.

De Nacht voor het Ochtendgloren, de benefietmanifestatie om de laatste gelden in het laatste te brengen voor een op de Amsterdamse Westermarkt op te richten homo-monument, beleefd een lichte opleving. Annemarie Grewel, Nelly Frijda en Jos van Hest brengen in tien minuten tijd een bedrag van anderhalf duizend gulden binnen.

Marjan Berk, die thuis komt voorlezen uit eigen werk („realistisch-feministische verhalen waarbij de intiemste handelingen niet worden geschuwd“): 300 gulden. Een fotosessie met fotograaf Erwin Olaf: 300 gulden. Twee sauna-abonnementen („tien rittekaart“): 210 gulden. En zo gaat dat verder.

Aan het begin van de nacht wordt een door Jan Rot gecomponeerd lied gezongen waarin Amsterdamse monumenten, van de Dokwerker tot Willy Alberti, de revue passeren. „Maar aan de voet van de Wester ligt alleen nog een plan.“

Om vijf uur meldt Nelly Frijda dat de benodigde tweehonderdduizend gulden binnen is. Maar Evelien Eshuis, een van de organisatoren van de nacht in het Concertgebouw, moet dat de volgende dag corrigeren. De exacte afrekening is er nog niet, maar veel meer dan honderdduizend gulden

heeft het benefietfeest niet opgeleverd.

Burgemeester Van Thijn, die de nacht opent, voorspelt in zijn toespraak dat de benefietavond de doorbraak zal betekenen voor de realisatie van het monument. Hij vindt „dat het jarenlange gebedel en geleur“ afgelopen moet zijn. Met de Nacht van het Ochtendgloren, *The night before dawn*, moet een einde komen aan een zes jaar durende strijd om de financiering van het monument rond te krijgen.

Evelien Eshuis is zondagmorgen om vier uur al somber over de afloop. Weliswaar zijn er in de loop van de avond ruim 2300 kaarten à 75 gulden verkocht, de kosten voor de organisatie zijn onverwacht flink opgelopen. Ze klaagt over ruim drieduizend consumptiebonnen voor de artiesten en de kosten voor licht en geluid.

Om de oprichting van het monument veilig te stellen zal nu het ministerie van WVC in de buidel moeten tasten. „Het is teleurstellend“, zegt Eshuis maandag. „Ik had me iets trotser gevoeld als we de anderhalve ton hadden gehaald, maar het is niet anders. We zullen nu opnieuw moeten kijken wat Den Haag doet.“

Privacy

Verslaggevers zijn er te over, zondagnacht in het Concertgebouw. Door de organisatie worden zij in een schrijven opgeroepen toch vooral de privacy van de gasten te respecteren. „Wilt u met name bij het fotograferen eventuele weigeringen respecteren?“ De Amsterdamse fotograaf Erwin Olaf, gespecialiseerd in het portretteren van potten en flikkers, ondervindt weinig weerstand. Hij heeft een hoek ingericht waar hij excentrieke bezoe-

kers voor de camera sleept. Graag wordt daaraan gehoor gegeven.

In de zalen van het Concertgebouw is er voor elk wat wils. Champagne met oesters in de luxe spiegelzaal, Heineken met stokbrood in de andere vertrekken. Er is muziek van Johannes Brahms tot Mathilde Santing en van Willem Nijholt tot The Communards in de disco.

Ook de verschijningen zijn sterk afwijkend. Mannen en vrouwen in smoking, in leer of in matrozenkostuum, gebaseerd op Fassbinders Querelle. De Amsterdamse kunstenaar Fabiola ontbreekt uiteraard niet, evenmin als de hoofdredacteur van het weekblad Haagse Post, dat de afgelopen week een homo-special uitbracht.

Happy few

Het publiek selecteert zichzelf als je een nachtfeest organiseert vanaf zondagavond twaalf uur en entreegelden vraagt van 75 gulden. Het zijn vooral de happy few van de homowereld die naar het Concertgebouw zijn gekomen om te zien en gezien te worden. Chic toch: goed betaalde baan met flexibele werktijden?

Naarmate de ochtend dichterbij komt, wordt de sfeer vrolijker. De amoureuze ontmoetingen zijn talrijk. De presentatrices Tineke de Nooij en Gerda Havertong stappen uitgelaten door de gangen. Tineke vindt het prachtig als ze door „zo'n schat“ wordt gecompimenteerd met haar outfit. Ze toont inderdaad een creatie waarin ze niet snel een tv-show zal presenteren.

Een jolige radioverslaggever op zoek naar iets speciaals wil van de garderobejuffrouw weten of er nu ook meer roze jassen worden afgegeven.

„Nee? Is er dan iets anders opvalends? Nee? Gewone mensen? Oh.“

Grote afwezige zondagnacht is Quentin Crisp, de bejaarde ongekroonde koning van de homowereld. Hij is met veel aplomb aangekondigd, omdat hij voor deze unieke gebeurtenis nog één keer uit de VS naar Europa zou komen. Dat gebeurt niet en hij wordt vervangen door de Amerikaanse schrijver Edmund ('a boy's own story'). Hij is één van de honderdvijftig artiesten die als een verloren zoon omarmd wordt door zijn publiek.

Nog f 100.000 te kort voor ontworpen homo-monument

Door een onzer redacteurs **NRC**

ROTTERDAM, 12 dec. — De „nacht voor 't ochtendgloren“, het in de nacht van zondag op maandag georganiseerde benefietfeest met de opbrengst waarvan een homo-monument moet worden bekostigd, is tot volle tevredenheid van de organisatoren verlopen maar is in financieel opzicht geen daverend succes geworden. Het feest heeft 75.000 gulden toegevoegd aan de circa 225.000 gulden waarover de Stichting het homo-monument reeds beschikte. Aan het monument, dat volgend voorjaar in Amsterdam zou moeten worden opgetrokken, hangt een prijskaartje van 400.000 gulden.

Het Tweede Kamer-lid voor D66 mevrouw L.S. Groenman heeft gisteren een motie ingediend waarin aan minister Brinkman van wvc wordt gevraagd de tekorten van de stichting aan te vullen. Deze motie komt qua strekking overeen met het amendement-Niessen (PvdA) op de wvc-begroting dat voorziet in een gift van anderhalve ton aan de stichting, maar maakt volgens de indienster meer kans om te worden aangenomen dan het amendement. Binnen de regeringsfracties huilt men bij de gedachte dat

het ministerie van wvc aan de constructie van monumenten gaat bijdragen. De pleitbezorgers van het homo-monument hopen echter dat van het Indie-monument, aan de totstandkoming waarvan minister Brinkman gisteren 150.000 gulden heeft bijgedragen, een gunstige precedent-werking zal uitgaan. De Kamer zal zich volgende week dinsdag bij de behandeling van de wvc-begroting over deze kwestie uitspreken.

Leuk feest Vk 13

We willen niet muggegiften, maar toen wij het artikel over de Nacht voor het Homomonument lasen, schoten ons een paar dingen in het verkeerde keelgat. Allereerst vielen ons de extreme voorbeelden op die bij de veiling werden genoemd, terwijl je bijvoorbeeld ook een vuurvreter op je feestje kon laten komen.

Het publiek werd afgeschilderd als „verschijningen“ in leer, matrozenpakjes (natuurlijk de flikkers) en smoking (flikkers en potten, oei!). Als we dan nog lezen dat het alleen de happy few waren die het konden betalen en alleen kwamen om te zien en gezien te worden, weet gelukkig heel Nederland er weer uit op te maken dat het een stelletje enge mensen bij elkaar was. Al die mensen die uit idealistische overwegingen kwamen en daar best geld voor over hadden, zullen zich terecht beledigd voelen.

Wij zelf hebben in tijden niet zo'n leuk feest gehad.
AMSTERDAM Ist van Hitzelberger
Ellen Pieters

PAYS-BAS

Les quarante bougies Lib 11 de la communauté gay d'Amsterdam

Les personnalités politiques se sont bousculées pour se montrer à la fête du quarantième anniversaire de l'association des homosexuels néerlandais

La couleur rose semble déteindre ces jours-ci sur le vert traditionnel des pâturages hollandais. C'est tout le pays qui vient de remettre ses pendules à l'heure, une heure gay sonnant le quarantième anniversaire du COC, l'association de homosexuels néerlandais. Cette organisation, créée presque dans la clandestinité un an après la Libération, se prétend être aujourd'hui le plus ancien de tous les groupes défendant la cause gay à travers le monde.

Journaux et hebdomadaires néerlandais ont fêté, à grand renfort de suppléments ou de numéros spéciaux, l'événement. La télé n'a pas été en reste et a diffusé notamment, quoiqu'à une heure tardive et inhabituelle, *The Times of Harvey Milk*, histoire du combat et de la mort tragique du célèbre conseiller municipal gay de San Francisco. Mais outre un festival des films traitant de l'homosexualité, le point d'orgue de l'événement a été constitué par la célébration officielle du quarantième anniversaire, dimanche dernier à Amsterdam.

Devant une salle comble, où seuls quelques uns des 7000 membres que compte le COC avaient pu prendre place, le gratin de la classe politique néerlandaise est venu courtoiser ces messieurs dont les suffrages pèsent toujours d'un poids considérable à chaque élection. Personne n'a voulu manquer une telle occasion: des libéraux jusqu'aux socialistes qui avaient délégué leurs leaders parlementaires, en passant par les chrétiens démocrates dont le représentant fit sans doute la plus grosse impression. Eelko Brinkman, ministre de la Culture et chargé des «Affaires homo» pour le gouvernement, est pourtant un des défenseurs les plus convaincus de la famille «pierre angulaire de la société». Néanmoins, au cours d'un discours de vingt

minutes tenu devant un micro rose bonbon, le ministre a voulu lui aussi célébrer l'anniversaire bien que «n'étant pas un membre direct de la famille».

Et comme dans de telles circonstances on prend soin généralement d'entourer avec soi un petit présent, le ministre de la Culture n'a pas lésiné sur les moyens: devant les photographes alléchés et sous un tonnerre d'applaudissements, il a décerné au septuagénaire homo fondateur du COC, Nick Engelschman, le titre et la médaille de chevalier de l'Ordre d'Orange Nassau, l'équivalent batave de la légion d'honneur. Une grande première en la matière!

L'acceptation de l'homosexualité, terme que les Néerlandais ont remplacé par homophilie, semble un fait plus qu'accompli puisque 80% des Hollandais n'y trouvent rien à redire. Ce même COC doit les réunions se faire dans l'illégalité en 1946, époque où la police surveillait notamment les toilettes des salles louées par les organisateurs, n'est aujourd'hui qu'une des multiples associations d'homosexuels opérant aux Pays-Bas. Chaque parti néerlandais a son spécialiste chargé des «homo-zaken» (affaires homo) et le gouvernement prépare une loi anti-discrimination destinée à protéger les homosexuels. Ceux-ci se plaignent toutefois de la violence «anti-pédé» dans les parcs et autres lieux de rencontre.

Dans certaines villes, le COC collabore donc avec les services de police afin de prévenir la violence dirigée contre ses membres. Cette même police dont, faut-il le rappeler, les membres gay en uniforme se réunissent régulièrement depuis un an. C'est le bourgmestre d'Amsterdam, également présent, qui aura lancé le seul avertisse-

ment de la journée: «le danger existe que vous soyez de nouveau étranglés, pas comme jadis par le garrot ou la pendaison, mais par les calineries et les subventions».

Mais la véritable fête n'a commencé qu'après minuit au concert-gaebouw où jeans moulants, cuirs et torsos poilus se sont précipités. Le but de cette nuit folle où chacun voulait «voir et être vu» était de rassembler le complément de la somme nécessaire au financement du premier monument au monde commémorant les martyrs homosexuels tombés avant, pendant et après la Seconde guerre mondiale. Pas de statue grecque ou de colonne phallique, mais un gigantesque triangle de marbre rose, de 36 mètres de côté, étalé à même le sol en plein Amsterdam, qui sera «si monumental, selon le bourgmestre, que personne ne pourra l'éviter». La municipalité a déjà apporté leur obole, mais il restait encore 200.000 florins à réunir. Malgré les 3.000 convives du concert-gaebouw, à 200 francs français par personne, les organisateurs n'ont pu atteindre leur objectif: si Amsterdam désire réellement devenir la première ville à ériger un monument à l'homo inconnu, il faudra sans doute que les hétéros raclent eux aussi leurs fonds de tiroir.

Sylvain EPHIMENCO

Zien en gezien worden op homo-nachtfeest

Par 8

(Van een onzer verslaggevers)

AMSTERDAM - "Aan de voet van de Wester ligt alleen nog een plan, de driehoek der liefde van roze vrouw en man, die vorm van liefde die eeuwen van onderdrukking kent, de voet van de Wester krijgt nu het homo-monument."

De vele honderden homoseksuele bezoekers zongen het clublied van ochtend om vijf uur massaal en uit volle borst mee in het Concertgebouw. Even daarvoor had Nelly Frijda het resultaat bekendgemaakt van de 'Nacht voor het ochtendgloren'. "Er zijn drieduizend bezoekers geweest. Amsterdam krijgt als eerste stad in de wereld een homo-monument," zo schreeuwde ze met overslaande stem, waarop het gejuich de muren van de grote zaal deed trillen.

Die drieduizend bezoekers waren nodig om de laatste 180.000 gulden bij elkaar te brengen voor de uitvoering van het door Karin Daan ontworpen monument. Een van de organisatrices, Evelien Eshuis vertelde aan het begin van de avond nog met zuinige mond dat er zo'n 2500 kaarten waren verkocht en dat er dus nog wel enkele tienduizenden

gulden bij elkaar gescharreld zouden moeten worden. Maar de woorden van burgemeester Van Thijn gaven meer hoop. Ingeleid door de klassieke kamermuziek van de Gay Strings riep hij aan het begin van de nacht: "Het jarenlange gebedel en geleur moet afgelopen zijn. Dat monument moet en zal er komen. Het zal niet alleen een gedenkteken van vervolging, maar ook van trots zijn. En het wordt zo monumentaal dat niemand er omheen kan."

Dat karakter had de galanacht trouwens ook. De bezoekers verdrongen elkaar in de gangen en zalen om de artiesten te zien. Dat waren er zo'n honderdvijftig waaronder de Margriet Eshuisband, Tango Quatro, Natascha Emanuels, Mathilde Santing, Jimmy Bohorne en Peter Feenstra, om er maar een paar te noemen.

In smokings met roze homo-propellers, avondjurken met diepe décolletés, elegante leren mantelpakken en stoere guerillapakken liep het publiek te flaneren. Veel strass, boa's en glitter, naast blote hempjes, uitpuillend borsthaar en strakke spijkerbroeken; elegante heren in 'tenu de ville' in gesprek met vrouwen in jaquet. Het was zien en gezien worden en wie daar genoeg van had kon met het programma in de hand zich een zaal binnendringen.

Bij voorbeeld om Bloodlips uit Londen te zien. Een groep van vijf man-

nen die vanuit een tule rok, niet alleen Shirley Temple, Miss Mao en Nancy Reagan persifleerden maar zich ook perfect wisten te veranderen in een compleet huiskamerameublement, inclusief staande schemerlamp en theetafel. Meubilair dat even later een volledige Chinese opera speelde waarin de kapitalische grootgrondbezitter uiteindelijk door het tapdansende rode leger tot de orde werd geroepen.

Irene van Lente en haar vriendin uit Tholen vonden het prachtig. Ze hadden hun geitenmelkerij in Zeeland achtergelaten om erbij te zijn: "En morgen zorgt een invalster voor de beesten," vertelde Irene. "Ja hoor, iedereen weet bij ons in het dorp dat we lesbisch zijn. We worden de gekke meiden van Tholen genoemd. Het valt dus best mee met de zwarte kousen."

Een van de hoogtepunten was de Frans-Marokkaanse zangeres Sappho, die samen met een bedoeïen op een soort strijksitar het publiek na een reeks smartelijke Arabische keelklanken ten slotte aan haar voeten kreeg. De wat behoudender types waren tijdens haar optreden elders te vinden. Zo zong Peter Douglas, in het dagelijks leven verkoper bij de Society Shop, in intieme sfeer het repertoire van Frank Sinatra en Tom Jones. "Een snel opkomende ster," zo verzekerde een van zijn toehoorders na een trekje aan zijn wilde havanna.

Quentin Crisp, de bejaarde godfather van de homoseksuelen, die het klapstuk van de avond had moeten zijn, liet het op het laatste moment afweten. Maar in zijn plaats was de

Amerikaanse schrijver en 'celebrity' Edmund ('A boys own story') White gekomen.

Leuker waren de veilingen die werden gehouden door Annemarie Grewel, Nelly Frijda en Jos van Hest. Zo bracht een vijf minuten durend interview met Theo Stokkink voor de KRO-radio 250 gulden op. En ging een uurtje voorlezen door Marjan Berk uit eigen werk, "fel realistisch en feministisch waarbij de intiemste details niet worden geschuwd," zelfs weg voor driehonderd gulden. Overigens vond niet iedereen de aangeboden 'kavels' even geslaagd. Toen een avond seksuele voorlichting met Bernadette de Wit in veiling werd gebracht, ontstond er 'pottengemor' van achter in de zaal: "Getverdemme, dat wijf, zestig cent en zelfs dat is nog te veel." Grewel, in een hardblauw midcomplot, moest de dames tot de orde roepen. "We worden niet kwaadaardig hè? Ik zet haar in voor veertig gulden." Voor alles was het een gala van 'ons kent ons'. Of zoals een FNV medewerkster het zei: "Zo'n echt feestje onder elkaar. Even in je eigen cultuur, waarbij de buitenstaanders nou eens 'anders' zijn. Ik ben hier net twee collega's tegengekomen van wie ik het altijd al had gedacht." En tegen de verslaggever: "Zeg, jij bent toch ook homoseksueel, hè?" Pas na vijven was het echt afgelopen en gingen de lichten aan. Voor Fabiola, het levende kunstwerk, die zich dit keer wuivend in kunstig gedrapeerd rood en blauw folie door de roze massa voortbewoog, het teken om de verlichte tulpen op haar hoed te doven en naar de tramhalte te lopen.

De kater van het homomonument

Tr 10

Van een onzer verslaggeefsters

AMSTERDAM - De ontwerpster van het homomonument, de Amsterdamse Karin Daan, heeft een „ontzettende kater“. De twee ton die het benefietfeest van afgelopen zondag had moeten opleveren om de oprichting van het monument mogelijk te maken, is nog niet in het laetje. Geschat wordt dat de 'Nacht voor het ochtendgloren' in het Amsterdamse Concertgebouw iets meer dan de helft van dat bedrag heeft opgeleverd.

„Voor mij is het een hele nare zaak. Ik ben er al zes jaar mee bezig en nu hevige teleurgesteld dat de homowereld er niet in geslaagd is het geld bijeen te krijgen. Ik ga zelfs

denken: is het werkelijk nodig? Zouden we het tot nog toe verkregen bedrag niet gewoon aan het AIDS-fonds moeten geven? Natuurlijk zou ik het als ontwerper fantastisch vinden als het er komt. Maar dat gebedel begint bijna gênant te worden.“ Al in 1981 won Karin Daan de prijsvraag voor het ontwerp van het homomonument: drie roze driehoeken, onderling verbonden door lijnen die samen een grote driehoek vormen. Ze werkte er ruim een maand aan.

Het feest bezorgde Karin Daan al een even grote kater. „Stuitend vond ik het dat mijn naam niet eens werd genoemd. Misschien drie mensen hebben me over het ont-

werp aangesproken. Dat is erg, want ik koester het als een kind.“ „Ik vond het wel een prachtig initiatief om zo'n feest te houden. Maar ik begrijp niet wat er fout is gegaan. Er kwamen drieduizend mensen die allemaal 75 gulden entree betaalden. En dan lees ik dat vooral de kosten van de organisatie flink zijn opgelopen. Dat de artiesten bij elkaar ruim drieduizend consumptiebonnen hebben gekregen.“

Evelien Eshuis, één van de organisatoren van het feest, zegt er nu zeker van te zijn dat het monument op de Amsterdamse Westermarkt zal komen. Na afloop van het feest toonde ze zich nog buitengewoon somber toen ze moest melden dat het

feest niet meer dan een ton had opgeleverd.

„Ik heb er nu grote spijt van dat ik toen bedragen heb genoemd. Ik zeg niets meer. We maken de balans op en donderdag maken we op een persconferentie de uiteindelijke opbrengst bekend. Maar ik kan inderdaad niet tegenspreken dat de twee ton niet is gehaald.“

Een tegenvaller was ook nog eens dat de penningmeester van de COC-afdeling Amsterdam van Van Thijn had begrepen dat de burgemeester eventuele tekorten zou aanvullen. Geen sprake van, meldt zijn woordvoerder.

IN DE MARGE

NRC 16 Monumenten-inflatie

In Nederland heerst een monumenten-inflatie. Een monument voor Wilhelmina, een monument voor de slachtoffers van het Japanse schrikbewind in Nederlands-Indië en dan nu een monument voor de homoslachtoffers in Duitse concentratiekampen.

Het zijn respectabele doelstellingen. Een gedenksteen waardig. Overbodige monumentaliteit moet echter worden vermeden. Terecht heeft men in Den Haag gekozen voor een eenvoudig Wilhelmina-monument. Een monument moet aan het stadsbeeld iets toevoegen, een oproep tot bezinning zijn. Een monument mag echter niet — alle goede bedoelingen ten spijt — leiden tot verkrachting van het stadsbeeld. En dat dreigt nu te gebeuren met het

homo-monument in Amsterdam.

Op de Westermarkt, aan de voet van de Westertoren, zal volgend jaar een bouwvel verrijzen dat zal bestaan uit drie roze marmeren driehoeken met een lengte van tien meter die samen een grotere driehoek van 36 meter zullen vormen. Hoezeer men ook begrip zou kunnen opbrengen voor het doel — een herinnering aan hen die enkel en alleen wegens hun seksuele geaardheid werden vermoord — zo weinig zou men dit kunnen hebben voor dit ontwerp op die plek. Volgens burgemeester Van Thijn zal deze constructie „zo monumentaal zijn dat niemand er omheen kan“. Juist — maar dan wel op een andere plek en minder monumentaal!

SjH

Ton subsidie van WVC voor oprichten homo-monument ^{NRC} 17

DEN HAAG, 17 dec. — Minister Brinkman (WVC) zal 100.000 gulden beschikbaar stellen voor een homo-monument in Amsterdam. De Tweede Kamer heeft de minister gisteren in een motie hiertoe opgeroepen; de minister zal de motie uitvoeren.

Met deze subsidie van WVC heeft de Stichting homomonument de benodigde 400.000 gulden binnen, zodat in februari met de bouw van het monument kan worden begonnen. Het bedrag dat WVC beschikbaar stelt, wordt in mindering gebracht op incidentele subsidies voor beeldend kunstenaars. Het CDA en de drie kleine christelijke partijen stemden tegen de motie.

De inzameling van geld voor het homo-monument is in 1979 begonnen. Twee weken geleden was ongeveer de helft van het be-

nodigde geld binnen. De initiatiefnemers hoopten de rest van het geld binnen te halen op een benefietfeest in het Concertgebouw in Amsterdam. Dit feest bracht echter nog niet de helft, 75.000 gulden, van het streefbedrag op.

Het homo-monument, een ontwerp van Karin Daan, komt te staan op de Westermarkt in Amsterdam. Het zal bestaan uit drie roze driehoeken die samen een driehoek van 36 meter zullen vormen.

Interdepartementale beleidsnotitie

'homoseksualiteit' vooral praktisch maken

NS 8

WVC - Na de in mei van dit jaar uitgebrachte kabinetsnota 'Overheidsbeleid en homoseksualiteit', waarin een inventarisatie is gegeven van knelpunten, zal spoedig een begin worden gemaakt met het opstellen van een interdepartementale beleidsnotitie. Deze moet vooral gericht zijn op het ontwikkelen van praktische maatregelen om discriminatie van homoseksuelen tegen te gaan dan wel op emancipatie van groepen of categorieën. Beginselen die in een pluriforme samenleving van belang zijn zoals verdraagzaamheid, het tegengaan van discriminatie en het recht van een ieder om in vrijheid zijn of haar leven in te richten, zullen daarbij leidraad zijn. Aldus minister Brinkman ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van het COC, dat op 7 december in Amsterdam werd gevierd. De toespraak van de bewindsman volgt onderstaand.

Dames en heren! - 40 jaar COC dat is niet niets! Met plezier heb ik dan ook de uitnodiging aanvaard om hier te spreken, bovendien wil ik met mijn aanwezigheid het belang dat het kabinet hecht aan deze gebeurtenis onderstrepen.

Vanwege het feit dat ik hier ook voor het eerst als coördinerend bewindsman over het overheidsbeleid ten aanzien van homoseksualiteit voor u sta wil ik alvorens met name wat terug te blikken op de relatie overheid en homoseksualiteit eerst wat zeggen over wat nu naar mijn mening de aanleiding is die ons hier vandaag samenbrengt. Er wordt een 40ste verjaardag gevierd zult u zeggen! Akkoord maar het feit dat niet alleen de directe familie op het feestje is uitgenodigd en er zelfs een accommodatie van deze omvang moest worden afgehuurd wijst op de bijzondere aard van de jarige. Bijzondere aard omdat bij deze jarige centraal staat het werken aan iets dat door velen als problematisch gezien werd en soms nog wordt.

Om iets explicieter te zijn: De jarige werkt nu al veertig jaren aan de positie van homoseksualiteit en van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen in de Nederlandse samenleving omdat deze positie dat nodig schijnt te maken.

Roodharigheid en muzikaliteit

Homoseksualiteit lijkt voor velen gelijk aan moeilijkheden, nog even daargelaten welke allemaal precies. Moeilijkheden overigens die er bij de geboorte van de jarige anders uitzagen dan nu, maar toch moeilijkheden. Waarom eigenlijk? Waarom, om Tielman te citeren roodharigheid en muzikaliteit niet en homoseksualiteit wel. Vóór uit de zaal nu een kakafonie in mijn richting opstijgt van de vele verschillende redenen die als oorzaken voor de moeilijke positie van homoseksualiteit en van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen in onze Westerse samenleving kunnen worden aange-

merkt wil ik daar eerst zelf nog wat over zeggen. Er zijn naar mijn mening vele redenen te bedenken. Homoseksualiteit is immers een ingewikkeld verschijnsel. Een belangrijk steekwoord bij het vinden van verklaringen voor al die weerstand die bestond en nog bestaat is naar mijn mening het begrip 'cultuur'. Veel mensen zien de verschillende verhoudingen in onze samenleving, maar ook relatiepatronen tussen mannen en vrouwen, het gezin en dergelijke als natuurlijke onveranderlijke gegevenheden. Voor sommigen is dit een ballast of een beperking, anderen weer ontlenen er zekerheid aan. Om dit wat te verduidelijken wil ik een citaat aanhalen:

Uit hoofdstuk 4 van het rapport 'Het topje van de ijsberg' van de universiteit van Utrecht uit 1984, waar over de achtergronden van discriminatie onder meer gezegd wordt, ik citeer een stukje dat mij erg aansprak: 'Men gaat er dan ook vanzelfsprekend van uit dat iemand heteroseksueel is of zou willen zijn en dat iemand alleen compleet is in een relatie. In onze cultuur worden geslacht en seksuele voorkeur aan elkaar gekoppeld: als man val je op vrouwen en als vrouw val je op mannen. Er wordt ook verband gelegd tussen de geslachtsrol en de seksuele voorkeur: een man die er vrouwelijk uitziet of zich vrouwelijk gedraagt wordt al snel voor 'miejtje' uitgemaakt. Het beeld dat men van een lesbische vrouw heeft, is dat van iemand die er 'mannelijk' uitziet of zich 'mannelijk' gedraagt. Deze manier van denken en kijken maakt zowel van heteroseksuele als homoseksuele mannen en vrouwen stereotypen. Men gaat er niet van uit dat iedereen alle mogelijke aspecten en variaties in zich kan dragen van datgene wat met 'mannelijk' en 'vrouwelijk' wordt geassocieerd.' Een eenvoudige blik om ons heen naar andere culturen zowel in onze directe omgeving als wat verder daarbuiten, leert ons al gauw dat die gegevenheden die ik zoëven als natuurlijk omschreef in feite dus cultureel bepaald zijn. En vanwege het feit dat cultuur niet iets statisch is maar veel meer een beweging impliceert kunnen we er ook van uitgaan dat deze zogenaamde gegevenheden in feite historisch zijn gegroeid.

Processen zichtbaar maken

Veel van de gegevenheden in onze huidige samenleving worden door ons allen als vanzelfsprekend ervaren terwijl ze het resultaat zijn van, uiteraard door mensen beïnvloede, culturele processen. Emancipatiebewegingen ontstaan bijna altijd als een soort tegenbewegingen met het doel dit soort processen als het ware zichtbaar te maken en bij te sturen. In Nederland hebben we een aantal van deze bewegingen in onze recente geschiedenis gezien. Ik hoef maar te wijzen op de arbeiders-, de katholieke- en de vrouwenbeweging. Heel recent wordt bij voorbeeld ook gesproken over de emancipatie van ouderen als reactie (bijsturing) van het culturele proces waarbij ouderen in onze samenleving een steeds marginale positie dreigden te gaan innemen. In Nederland hebben we - gelukkig - een ook historisch en cultureel gegroeide traditie, en wel die, dat dit soort tegenbewegingen als culturele verrijking wordt gezien, en in veel gevallen zelfs van overheidswege wordt ondersteund. Zonder dat de overheid het overigens met alles eens hoeft te zijn, dat spreekt vanzelf. Wat mij wel duidelijk is, is dat de cultureel gegroeide positie van homoseksualiteit en van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in onze samenleving niet los te zien is van ontwikkelingen die we zien in het veranderde denken over de rol van mannen en vrouwen in onze samenleving en over wat mannelijk c.q. vrouwelijk zou zijn. In dat licht moet ook hetgeen ik op 17

november jl. in de Tweede Kamer heb gezegd over de ideevorming in de samenleving worden gezien.

Die dynamiek die ik hierboven schetste zien we ook in de ontwikkeling van uw organisatie terug. Terug naar de 40-jarige dus nu. Op zaterdag 7 december 1946 om 20.00 uur zo blijkt uit de geschiedenis vond de eerste bijeenkomst plaats voor de lezerskring van 'Levensrecht'. De geschiedenis leert ons ook dat er 150 mensen aanwezig waren, het grootste aantal homo's dat ooit in Nederland bijeen was geweest. Als ik nu overigens de zaal inkijk is er ook wat dat betreft wel het een en ander veranderd. Maar goed op 7 december dus was de geboorte van wat later het COC is gaan heten een feit. Maar zoals aan elke geboorte was ook aan deze het een en ander voorafgegaan. En daarin speelt de hier aanwezige heer Niek Engelschman een belangrijke rol. Hij is het immers geweest die al in 1939 het idee opperde om, zoals dat toen werd omschreven, 'de subjectief belanghebbenden rondom een maandblad te verzamelen'. Het bedoelde maandblad 'Levensrecht' werd nog vóór de Tweede Wereldoorlog uitgegeven, de eerste bijeenkomst van de lezerskring zou nog ruim 5 jaar op zich laten wachten. Voor het begin van de oorlog zijn drie nummers van 'Levensrecht' uitgegeven, het vierde al gedrukte nummer is bij het binnenvallen van de Duitsers op 10 mei 1940 vernietigd samen met het adresbestand.

Op grond van het feit dat 'Levensrecht' tijdens de oorlog niet verschenen is, krijgt het in 1946 een papertoewijzing en in september 1946 verschijnt dan alsnog het 4e nummer.

De heer Niek Engelschman heeft eens kernachtig de drijfveren weergegeven voor deze nieuwe start, toen hij schreef 'tussen het derde en het vierde nummer lag de hel, daarom hadden we het gevoel: ons kan niets meer gebeuren, we doen het.'

In het volgende nummer, het oktobernummer wordt al een verband gelegd tussen de positie van homo's, Joden en negers. Zoals in de onlangs gehouden UCV over het overheidsbeleid m.b.t. homoseksualiteit heb ik in antwoord op een vraag van de heer Lankhorst van de PPR laten weten dat ik het antidiscriminatiebeleid zoals dat vanuit WVC gestalte krijgt in samenhang wil voeren, samenhang tussen maatregelen en activiteiten gericht op het tegengaan van zowel antisemitische en racistische uitingen als van discriminatoire uitingen tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen.

Door die papertoewijzing waar ik het zojuist over had overigens, droeg hoogstwaarschijnlijk zonder zich dat te realiseren, ook de overheid een steentje bij aan de geboorte van het COC. Gelukkig maar kunnen we nu zeggen.

Schakespeareclub

Op de rol van de heer Engelschman kom ik later nog terug. Nu eerst - in vogelvlucht weliswaar - nog wat meer over de relatie overheid en homoseksualiteit van de laatste 40 jaar. Behalve het verlenen van de papertoewijzing bestond de overheidsbemoeienis in die beginjaren na de oorlog vooral uit een soms zeer vergaande belangstelling van de Amsterdamse zedenpolitie die onder meer bestond uit controle en observatie van alles wat zich in en om de zich inmiddels Shakespeareclub gedoopt hebbende lezerskring van 'Levensrecht'. Ook werd alles nauwgezet door de Amsterdamse zedenpolitie geregistreerd en zou er zelfs een onderzoek ingesteld zijn naar de al dan niet vermeende homoseksualiteit van Shakespeare. Ook de rijksoverheid bemoeit zich in deze begintijd met de club op verzoek van de Amsterdamse zedenpolitie. Het Bureau Criminele Voorlichting van het ministerie van Justitie meldt in een rapport over 'Levensrecht' van 19 maart 1947 dat het voor en door homoseksuelen was geschreven maar dat het bij niet-homo's geen prettige indruk achterliet.

In gesprekken van de Amsterdamse zedenpolitie met de heer Engelschman werd te kennen gegeven dat men zeer voorzichtig moest zijn bij het uitgeven van 'Levensrecht' omdat onduidelijk was hoe de overheid zou reageren. Het Bureau Criminele Voorlichting heeft dan inmiddels contact opgenomen met de Commissie van advies voor pornografiebestrijding om van die kant een advies te krijgen. Dat advies kwam en

was zeer negatief over het blad (Levensrecht) en de club (de Shakespeareclub).

Samenvattend was de reden voor dit negatieve advies 'angst voor het gevaar van uitbreiding van homoseksualiteit'. Dit advies leidde uiteindelijk tot de beëindiging van de uitgave van het blad door de vereniging zelf. Men schikte zich naar de wensen van de overheid om erger te voorkomen. Daarmee was de bemoeienis echter niet ten einde zoals we nu weten, de Shakespeareclub was immers niet opgehouden te bestaan. Er ontstond een discussie over de mogelijkheden om ook de club te verbieden.

De argumenten die u allen kent of anders kunt vermoeden zal ik op deze feestelijke dag kortheidshalve maar laten voor wat ze zijn. Uiteindelijk werd de Shakespeareclub niet door de Nederlandse overheid verboden. Praktische overwegingen bleken daarbij doorslaggevend te zijn. Het onder overheidsdruk gestopte blad 'Levensrecht' kreeg een bescheiden opvolger in een zogenaamd 'maandbericht'. In 1949 werd de naam van het verenigingsblad Vriendschap en de naam Shakespeareclub werd in datzelfde jaar veranderd in Cultuur en Ontspannings Centrum (COC). In de jaren '50 was er, ongetwijfeld als gevolg van de jaren ervoor, sprake van een streven van het COC om een 'club van nette mensen' te zijn, als het even kon netter dan de netste Nederlanders.

Ambtelijk pleidooi

Oók in de vijftiger jaren zien we een meer naar buiten richten van het COC, ook richting overheid ditmaal in de vorm van een dialoog met de reclassering over de behandeling van homoseksuelen, maar ook door middel van het pleidooi van een hoofdamtenaar van een voorloper van mijn huidige departement en wel een hoofdamtenaar van het ministerie van maatschappelijk werk, die een pleidooi heeft gehouden voor het meer betrekken van het COC bij de opvang van homoseksuelen. Een pleidooi te mooi om er hier niet even uit te citeren.

'Door een sterk en levendig organisatieleven vindt de homofiele mens gelegenheid de druk van het maatschappelijk vooroordeel, dat hem dag-in dag-uit fnuikt en teneerder te ontgaan om zich te revalideren in clubwerk van velerlei aard. Er wordt voor zijn ontwikkeling en recreatie dagelijks in de grote afdelingen van het COC opgekomen en zo is in de acht jaren van het bestaan van het COC een groepstherapeutische activiteit ontstaan die verheugend waarneembare en heilzame gevolgen heeft.'

In de zestiger jaren doet het COC voor het eerst pogingen om iets te veranderen aan de situatie van jonge homoseksuelen en hoewel er formeel geen bepalingen waren die het verboden om jongeren beneden 21 jaar te organiseren, maakte het bestaan van artikel 248 bis van het Wetboek van Strafrecht dit uiterst moeilijk.

In 1961 vraagt het COC de minister van Justitie om koninklijke goedkeuring van de vereniging hetgeen in 1963 wordt afgewezen op gronden ontleend aan het algemeen belang. Koninklijke goedkeuring werd in die tijd gezien als iets dat de verspreiding van homoseksualiteit zou kunnen bevorderen, hetgeen men dus blijkbaar als uitermate strijdig met het algemeen belang achtte. In 1969 volgt een tweede vergeefse poging. Vergeefs ondanks het feit dat een meerderheid van de Tweede Kamer blijkt voor koninklijke goedkeuring te zijn. Wederom is het algemeen belang de reden, waarbij de nadere argumentatie zich nu toespist op het ondermijnen van de rechtsorde door het opnemen van contactadvertenties van gehuwden in het verenigingsorgaan.

Op 21 januari van dat jaar wordt er door de Federatie studenten werkgroep homoseksualiteit en het jeugd- en jongeren centrum 'Ruimte' een demonstratie op het Binnenhof georganiseerd om de afschaffing van het al genoemde artike 248 bis te bepalen. Uiteindelijk brengt een advies van de Gezondheidsraad in deze zaak uitsluitend omdat het als grondslag kan dienen voor een wetsontwerp (10347) ter afschaffing van art. 248 bis dat op 15 oktober 1969 door minister Polak wordt ingediend. Op 27 januari 1971 gaat de Tweede Kamer akkoord met het wetsvoorstel en op 8 april 1971 wordt deze wet in het Staatsblad gepubliceerd. In 1964 al heeft het COC het initiatief genomen tot de oprichting van een consultatiebureau voor homofilie dat op 14 november 1986 onder de naam Jonkheer Meester Schorerstichting werd geopend door de toenmalige staatssecretaris van CRM. Met de subsidiëring van de Schorerstich-

Simonis ziet bedreiging in feministische theologie

DEN HAAG (ANP) — Kardinaal dr. A. Simonis, aartsbisschop van Utrecht, vindt dat feministische theologie de Rooms-Katholieke Kerk sterk bedreigt. Deze theologie maakt vrouwen zo agressief dat ze „de Kerk verlaten, man en kinderen meenemen”. De theologie is verder „geobseedeerd” door het „spookbeeld van het seksisme” en leidt mensen daardoor weg van God. Kardinaal Simonis schrijft dit in een artikel over feministische theologie in het internationale (conservatieve) katholieke tijdschrift *Communio*.

In zijn artikel verwijt Simonis de feministische theologen niet alleen het godsbeeld te ontwrichten, maar ook de Heilige Geest te misbruiken en een beeld van Maria te geven dat tegengesteld is aan dat in de bijbel. Simonis vindt dat het beeld van God „uiter-aard” mannelijk moet zijn. In de schepping neemt de man de eerste plaats in. Dat blijkt volgens de kardinaal uit het feit dat bij eenwording van man en vrouw, de man de „fundamen-

teel initiërende, de naar buiten tredende is, met zijn vermogen tot vaderschap”. De vrouw daarentegen is de „in zichzelf rustende, met haar ontvankelijkheid tot moederschap, hoezeer ook zij een onmisbaar element levert voor het ontstaan van het leven”, aldus kardinaal Simonis.

Simonis meent dat de moderne wetenschap een bewijs biedt voor zijn visie op de verhouding tussen man en vrouw. De biologie heeft volgens de kardinaal immers aangetoond dat na de ovulatie de eicel in volkomen rust enige tijd wacht op het „dynamische, beweeglijke, mannelijke principe voor het nieuwe leven — de zaadcel — dat de eicel uit zichzelf niet kan produceren”.

Ten slotte keert aartsbisschop Simonis zich tegen de „obstinate stormloop” van feministische theologen tegen het vaderschap. Wie het begrip en woord vader uitbaat, breekt de hoeksteen onder de levensorde, aldus de aartsbisschop van Utrecht. Priesterwijding van vrouwen in de ka-

A. SIMONIS

tholieke kerk is onmogelijk. Jezus was een man en de „mannelijkheid van Jezus correspondeert met het levende aspect van de Vader”. Simonis concludeert dat de huidige feministische theologie „absoluut onbruikbaar” is voor een „noodzakelijke theologie van het vrouw-zijn”.

KATHOLIEKE RELI-PORNO

altaar ontzeggen en hen ongeschikt verklaren voor het priesterschap. José Höhne Sparboth van de basisbeweging zegt het eenvoudiger: 'Dit lijkt op een falluskultuur die heidens begint te worden. De kardinaal is meer gefixeerd op de intieme delen van de gelovigen dan op gerechtigheid.'

Opvallend is inderdaad dat ook in interviews Simonis voortdurend spreekt over ontucht, over zedenverval, over alles wat met seksualiteit te maken heeft. Nu verwijt hij de feministische theologen dat zij 'het avontuur van de ontmoeting der geslachten' uit de weg gaan. Het streven naar een androgyn mensbeeld leidt ertoe dat geen sprake meer is van 'een gezonde polariteit', gewone katholieke mannen en vrouwen. Simonis en zijn religieus niet te kunnen opwinden, verrassend veel biologen voelden zich aangesproken door de kardinaal.

Dr. Vermeiden van de VU: 'De kardinaal leidt uit de wetten van de natuur de goddelijke wetten af, zoals bijvoorbeeld ook Augustinus deed. Dit gaat sterk in tegen de reformatische traditie. Natuurwetten zijn van een heel andere orde dan Gods wil. Je begeeft je op glad ijs wanneer je die twee met elkaar verbindt. Simonis misbruikt moderne biologen.'

Een wel heel merkwaardige reactie komt van Dr. Hamerlynck, gynaecoloog aan het AMC. Hij kritiseert met kracht de biologische preambules van Simonis ('absurditeiten'), nodigt de kardinaal uit een eicel onder de microscoop te komen bekijken ('die beweegt namelijk en is dus niet „in ruste”, zoals Simonis beweert'). Het venijn zit in de staart. De kardinaal zou wel eens tot de konklusie kunnen zijn gekomen, zo beweert Hamerlynck, dat de biologie bij het zoeken naar God belangrijker is dan het lezen van de bijbel: 'oude geschriften die op loodzware wijze de stempel dragen van het destijdse en lokale kulturele kader. Zo zou bijvoorbeeld een uitgesproken patriarchale cultuur sommige gewijde schrijvers dermate kunnen hebben beïnvloed dat het gebodene aan patriarchale vervormingen onderhevig is geweest. Indien de kardinaal zich dit terdege heeft gerealiseerd en daarom een beroep heeft gedaan op de meer exakte informatie die de biologie kan bieden ter toetsing van theologische stellingen, dan zou hij terecht de grondlegger van de *theobiologie*, een nieuwe interdisciplinaire wetenschap kunnen worden genoemd.'

Besmet

Als het een parodie is, dan is het een hele knappe, maar te vrezende valt dat hier werkelijk wordt gepleit voor een terugval in een wetenschapsbedrijf dat terecht door velen als besmet wordt ervaren. Biologie doet namelijk uitspraken over de biologie en er is geen enkele reden om te veronderstellen dat daarvan enige geldigheid uitgaat voor de verhoudingen tussen mensen, seksueel of anderszins. Om het anders te zeggen: wat kan het ons schelen of homoseksualiteit bij de apen wel of niet voorkomt.

Woordvoersters van katholieke vrouwenorganisaties hebben tot dusver alleen gevraagd op het artikel van Simonis gereageerd, voor het merendeel in de trant van: 'dit is te idioot om los te lopen'. Maar zelfs Catharina Halkes en met haar alle vrouwen die op Simonis reageerden, spreekt over een voortgaand gesprek met de kardinaal, 'waarin wij allen groeien'. De verhoudingen binnen de katholieke kerk zijn zeer gepolariseerd. Je behoort of tot de 8 mei-beweging, of tot de schapen van Simonis en consorten. Een midden bestaat er eigenlijk niet of nauwelijks meer.

Een verdergaande leegloop van de katholieke kerk mag dan tot vreugde stemmen, de gideonbende waarvan Simonis een verklaard voorstander is ('liever een kleine waarachtige kerk') moet toch worden gezien als zwarte reactie.

JOKE VAN KAMPEN

Kort geding dreigt voor Simonis na omstreden artikel

Van onze verslaggever

NIJMEGEN — Het Landelijk Interdisciplinair Overleg Feminisme en Theologie (LIO) en uitgeverij Ten Have te Baarn eisen dat kardinaal Simonis zijn geruchtmakende visie op feministische theologie herroept. Doet hij dit niet, dan zullen ze een kort geding tegen hem aanspannen. De Nijmeegse advocate mr. I. van Westerlaak heeft dit schriftelijk aan de kardinaal laten weten.

Simonis ventileerde zijn opvattingen over feministische theologie in een artikel „Enige beschouwingen rond feministische theologie” in het katholieke internationale tijdschrift *Communio*. Hij citeerde daarbij uit uitgaven van het LIO en de Baarnse uitgeverij, maar deed dat zonder bronvermelding en zonder namen te noemen.

In de brief van Van Westerlaak wordt Simonis beschuldigd van het schetsen van een onjuist beeld van feministische theologie doordat hij „citaten op een onterechte wijze met elkaar verbindt, ze uit hun verband haalt en ze los van de context weergeeft”. Afgezien van het feit dat Simonis de Auteurswet schond, achten het LIO en Ten Have zich daardoor ernstig gedupeerd. Door geen bronnen te noemen, is door lezers van het artikel van Simonis niet te controleren of de neergeschreven visie op feministische theologie correct is.

Ook kunnen die lezers zich niet zelf op de hoogte stellen van de denkbeelden van deze theologie. Immers, nergens wordt duidelijk waar de gehanteerde citaten vandaan komen. De feministische theologie wordt onderuit gehaald door anonimisering van auteurs, aldus Van Westerlaak.

Vrouwvijandige studie

Wat Simonis doet is niet nieuw. Vijftig jaar geleden gold de 'natuur' en de natuurlijke ordening als maat voor alle dingen. Grote delen van de nazi-ideologie werden bijvoorbeeld aangedragen door biologen die 'objektief' van alles en nog wat over de verschillende rassen hadden vastgesteld. De biologie als verklaringsgrond voor maatschappelijk handelen heeft een erg slechte naam gekregen.

Wie zich met de teksten van Simonis zeer vermaakt, doet er ook goed aan zich te realiseren dat het stuk hier en daar haast letterlijk lijkt te zijn overgeschreven uit het beruchte boek 'Geschlecht und Charakter' van de filosoof Otto Weiniger, een uiterst vrouwvijandige studie die in de eerste decennia van deze eeuw een bedenkelijke populariteit genoot bij een bepaald type Duitsers en Oostenrijkers. Ook wat toonzetting betreft, met kilo's verwijzingen naar seksuele handelingen.

De reacties op het artikel van Simonis zijn veelvuldig maar tegelijk tamelijk gematigd. Is hier sprake van het Van Agt-effect? In de eerste jaren van zijn kamerlidmaatschap vonden velen hem zo dolkomisch met zijn archaisch taalgebruik (Gij) waarmee hij kapitale blunders wist te verkopen, dat werd verzuimd de man serieus te bestrijden. Waarna hij minister-president werd.

Tegen Simonis is bij meerdere gelegenheden krachtig geprotesteerd. Bij zijn benoeming tot bisschop verlieten velen de katholieke kerk. Zijn benoeming tot kardinaal riep tot diep in het katholieke kamp afschuw op, terwijl de onafhankelijke pers voornamelijk verzuchtte dat het voortschrijdende proces van sekularisatie ook in dit licht een zegen mocht heten. Maar nu lijkt de gemeente moegestreden.

De theologen zwijgen en laten Catharine Halkes het werk doen. En zelfs die maakt een geïrriteerde indruk omdat ze tot dit niveau moet afdalen. Haar reactie en die van andere feministische theologen spitst zich toe op twee punten: de relatie biologie-theologie en de houding van de katholieke kerk ten aanzien van seksualiteit. Ten aanzien van het eerste punt merkt ze op: 'Wel blijft mijn verbijstering hoe nu nog in 1986 biologische theorieën als bevestiging moeten dienen van een spekulatieve theologie en van de wijze van interpretatie van bijvoorbeeld de eerste hoofdstukken van de Genesis-verhalen.' En: 'Niemand kan toch meer in gemoede stand houden dat het primaat van de man uit zijn biologisch seksueel functioneren of uit bepaalde woorden van Paulus nog steeds te handhaven is. Ik vermoed dat we onder de oppervlaktelaag van deze biologische theologie stoten op een diepere laag van fundamentele ambivalentie, met name in de katholieke kerk met betrekking tot de betekenis van de menselijke en vooral van de vrouwelijke seksualiteit.'

Falluskultuur

Al te lang heeft deze betekenisgeving en zingeving door een louter mannelijk kerkelijk leergezag plaatsgevonden. Met als gevolg daarvan: *biology is destiny*. Vrouwen willen deze betekenisgeving nu zelf ter hand nemen. Ook „de kerkvaders” zullen zich moeten realiseren dat dezen macht dienen af te stoten, in het besef dat het de ene sekse niet toekomt de andere een identiteit voor te schrijven. Des te erger wordt dit machtsmisbruik als kerkvaders in hun huiver voor de processen van de vrouwelijke seksualiteit en lichamelijke vrouwen de toegang tot het

Simonis is een seksmaniak

De reliporno van de kardinaal

Kardinaal Simonis ventileerde in een kathoeliek internationaal tijdschrift zijn opvattingen over feministische theologie, en de kranten stonden er bol van. 'De kardinaal is meer gefixeerd op de intieme delen van de gelovigen dan op gerechtigheid', constateerde een aanhangster van de bevrijdingstheologie. Joke van Kampen over de reliporno van de kardinaal, die bij biologen meer opwinding lijkt te veroorzaken dan bij katholieke denkers en gelovigen.

GA
1-1

Enige jaren geleden schreef kardinaal Ratzinger, hoofd van de Inquisitie die tegenwoordig de Vaticaanse congregatie voor de geloofsleer heet, een artikel onder de kop: 'Enige beschouwingen rond de bevrijdingstheologie'. Het artikel werd beroemd omdat het algemeen wordt beschouwd als het moment waarop het was gedaan met de tot dan toe getolereerde bevrijdingstheologie.

Het stuk van Simonis heet nu: Enige beschouwingen rond de feministische theologie; een eerste schot waarna waarschijnlijk zorg zal dragen voor een iets genuanceerder, maar niettemin definitieve verketting van de feministische theologie.

Inkistentie kan de kardinaal niet worden verweten. Al in 1973 zegt hij: 'Man en vrouw zijn gelijkwaardig, maar niet gelijk. In deze tijd dreigen mannen te verwijzen en vrouwen te vermannen. Ik heb zelf wel eens gedacht: ik geloof niet in typisch mannelijke en vrouwelijke eigenschappen. Vrouwen kunnen ook wreid, ook

rationalistisch zijn. Maar de manier waarop menselijke eigenschappen worden beleefd, verschilt. Een man kan ook heel teder een flesje aan de baby geven maar één ding kan hij niet; het kind de borst geven. De polarisatie tussen man en vrouw is een uitermate mysterieus gebied.'

Dertien jaar later schreef hij als theoloog, niet als kardinaal, zijn verhandeling over de vraag waarom God wel mannelijk moet zijn. Een opstel waarvoor je op de middelbare school een onvoldoende zou krijgen wegens het slordig omgaan met bronnen, het verdraaid weergeven van bedoelingen en opvattingen en het uitgaan van kwasi-wetenschappelijke theorieën. De 'moderne biologie' zou het bewijs leveren voor de verhouding tussen het mannelijke en het vrouwelijke en dus de stelling ondersteunen dat 'het geopenbaarde godsbeeld niet anders zijn kan dan mannelijk'.

'Hij is de levengevende, terwijl de schepping van Hem het leven ontvangt. Deze verhouding wordt binnen de schepping analoog weerspiegeld in de geslachtelijke differentiatie waarbij aan de man het primaat toekomt. Hij immers is in de voor vruchtbaarheid openstaande eenwording van man en vrouw de fundamenteel initiërende, de naar buiten tredende, met zijn vermogen tot vaderschap. De vrouw is de fundamenteel actief responderende, de in zichzelf rustende met haar ontvankelijkheid tot moederschap, hoezeer zij ook een onmisbaar element levert voor het ontstaan van het leven.'

Om dan te vervolgen met de alom geparodieerde passage over de rustende eicel en het 'dynamische, beweeglijke mannelijke principe, de zaadcel'. Nonsensikaal proza, inderdaad, maar wel geproduceerd door de machtigste man in de Nederlandse katholieke kerk en gepubliceerd in een gerenommeerd internationaal periodiek.

Homofielen

richten zich tot
bisschoppen **Bh 1**

UTRECHT — Honderd-en-een van de honderdzestig homofiele mannen en vrouwen, bijeen op een studiedag van de landelijke werkgroep „Geloof en Levensbeschouwing” van de Nederlandse vereniging tot integratie van homoseksualiteit COC, hebben zaterdag een brief ondertekend, gericht aan de Nederlandse bisschoppen naar aanleiding van de jongste publikatie van de congregatie voor de Geloofsleer uit Rome, waarin het praktiseren van homoseksualiteit „een zware zonde” wordt genoemd, maar overigens discriminatie wegens seksuele geaardheid wordt afgewezen.

De briefschrijvers verzoeken de bisschoppen zich „op on-dubbelzinnige wijze” te distantiëren van de „morele verdachtmaking en veroordeling van homoseksuele mensen”. De opstellers menen in de brief van de congregatie een „zorgwekkend gebrek aan pastoraat” te kunnen constateren.

Protest RK

homo-pastores
tegen verklaring
Vaticaan **Bh 2**

ARNHEM — Het werkverband van katholieke homo-pastores heeft protest aangetekend tegen de recente verklaring van de Vaticaanse congregatie voor de geloofsleer inzake homoseksualiteit. De kerkelijke hiërarchie heeft niets geleerd van ervaringen van gelovige homoseksuelen en evenmin van de resultaten van bijbeltheologisch onderzoek, aldus de reactie van het werkverband. De homo-pastores noemen de „lage insinuaties” in de verklaring inzake de effecten van AIDS een kerkelijke leiding onwaardig.

Hierdoor wordt het risico van een hetze tegen homoseksuelen, die hier en daar al begonnen is, vergroot.

Verder keert het werkverband zich tegen de passage waarin de congregatie enerzijds geweld tegen homoseksuelen veroordeelt, maar anderzijds dit geweld het gevolg wordt genoemd van legalisatie van homoseksuele activiteiten.

willen worden zonder een moeder voor zijn kind(eren) te wensen, dan lijdt hij evenzeer aan de bovengenoemde kortzichtigheid. Hij dient zich in zijn menselijk vaderschap te oriënteren op Gods vaderschap, d.w.z. op Gods erbarming met de ander, waardoor de ander en de vader pas kunnen worden wat zij in wezen zijn (vgl. Johannes Paulus II, *Rijk aan barmhartigheid* nr. 5). Deze bijzondere verantwoordelijkheid duiden wij aan met het „naar buiten tredende” aspect van de man in de man-vrouw-relatie.

Aan de man — de naar buiten tredende — komt dan ook een bepaalde verantwoordelijkheid toe voor het welzijn van de vrouw — de in zichzelf rustende —, al moet men ook evenzeer spreken van een verantwoordelijkheid van de vrouw voor het welzijn van de man. Beide soorten verantwoordelijkheid hebben evenwel een eigen karakter, zoals ook de levenschenkende liefde van Christus verschilt van de werkelijke aanvaarding van en medewerking met het door Christus geschonken leven. Volgens sommigen is de man zelfs het beeld van Gods transcendentie; de vrouw is dan het beeld van Gods immanentie⁶. In deze menselijke ordening komt de man de prioriteit toe (hetgeen volstrekt geen „superioriteit” betekent!).

Een heel opmerkelijke bevestiging krijgt deze christelijke leer over de verhouding van man en vrouw door de moderne biologie. De voortplantingsbiologie is ervan op de hoogte dat het menselijk leven pas in gang komt dank zij de cortex-factor van de eicel: zodra een zaadcel de wand van de eicel gepasseerd is, komt het levens- en delingsproces op gang. In dat opzicht lijkt de vrouw en haar organisme het sein tot nieuw leven te geven. Anderzijds tonen echter de beelden van de moderne, verfijnde, inwendige fotografie overduidelijk aan, hoe, na de ovulatie, de eicel in volkomen rust enige tijd wacht op het dynamische, beweeglijke, mannelijke principe voor het nieuwe leven, de zaadcel, dat de eicel uit zichzelf niet kan produceren. Hieruit blijkt een opmerkelijke dialogische verhouding. Enerzijds draagt de vrouwelijke eicel het sein voor het nieuwe leven in zich, maar dit sein treedt pas in werking, nadat de eicel — in wachtende berusting — de zaadcel ontvangen heeft. Dan pas kan realiteit worden, wat in haar bestemming verankerd was: element voor nieuw leven te worden, dat vervolgens in de moederlijke schoot behoed en gekoesterd wordt.

Een vrouwelijk godsbeeld kan dit „primaat” van het vaderschap niet adequaat uitdrukken; het geopenbaarde godsbeeld kan daarom niet anders zijn dan mannelijk.

Kard. A.J. SIMONIS

ACTUELE VRAGEN

Enige beschouwingen rond de *Comm 86/6* feministische theologie *(fragmenten)*

2.1. De betekenis van geslachtelijke aanduidingen

2.1.1. Het mannelijk godsbeeld

Het beeld van de Zich openbarende God moet uiteraard — uit de aard van Gods verhouding tot de schepping — mannelijk zijn. Hij immers is de Transcendente: Hij overstijgt op onmetelijke wijze de schepping die Hij onverplicht uit het niets heeft doen ontstaan. Ondanks deze transcendentie is Hij — alles en allen doordringend — aanwezig en werkzaam in schepping en schepselen. Wij noemen dit Gods immanentie. Toch zal men moeten zeggen dat Gods transcendentie en zijn immanentie geen gelijkwaardige grootheden zijn. Ons feitelijk heelal is slechts een minuscuul partje van wat de almachtige God kan scheppen. Vanuit onze feitelijke ervaring is Gods grootheid niet te peilen. Wanneer God ook in geschapen werkelijkheden ons nabij wil zijn, dan is dat te danken aan zijn erbarming en liefde voor ons. Zijn immanente aanwezigheid in de schepping ligt dan ook ingebed in zijn transcendentie, die dus de absolute voorrang heeft.

Al het geschapene heeft zijn bestaan niet aan zichzelf te danken. Het is uiteindelijk voortgekomen uit de scheppingswil van God. Aan God komt dan ook het primaat toe: Hij is de levengevende, terwijl de schepping van Hem het leven ontvangt. Deze verhouding wordt binnen de schepping (analoog) weerspiegeld in de geslachtelijke differentiatie, waarbij aan de man het primaat toekomt. Hij immers is in de voor vruchtbaarheid openstaande eenwording van man en vrouw de fundamenteel initiërende, de naar buiten tredende, met zijn vermogen tot vaderschap. De vrouw is de fundamenteel actief responderende, de „in zichzelf rustende” met haar ontvankelijkheid tot moederschap, hoezeer ook zij een onmisbaar element levert voor het ontstaan van het leven.

Dit primaat van de man wordt volgens de woorden van St.-Paulus bevestigd, die de verhouding tussen man en vrouw vergelijkt met die tussen Christus en zijn Kerk (vgl. Ef. 5, 21-33). Hij kan dan ook de veel bediscussieerde woorden uitspreken: „Vrouwen, wees onderdanig aan uw man als aan de Heer. Want de man is het hoofd van de vrouw, zoals Christus het hoofd is van de kerk” (5, 22-23). Paulus pleit hier niet voor bepaalde maatschappelijke of juridische verhoudingen. Hij heeft het leven van christenen op het oog, omdat ook alleen christenen de verhouding tussen Christus en zijn Kerk kunnen begrijpen. Vanuit die nieuwe visie krijgt datgene wat wij voorheen „primaat” hebben genoemd, een nieuwe invulling. In het christendom is de verhouding tussen man en vrouw nieuw geworden. Zij lijkt op de verhouding tussen de Zichzelf tot de dood toe wegschenkende Heer en zijn bruid, die van Hem het genadeleven mag ontvangen. Kon het er voorheen nog op lijken dat het primaat van de man betrekking had op patriarchale machtsverhoudingen, in de boodschap van het christendom gaat het over liefdesverhoudingen tot de dood toe.

Evenmin als de Kerk uit zichzelf in staat is om het genadeleven te verwerven, evenmin kan de vrouw — in christelijke zin — het levensbeginsel voor zich opeisen. Pogingen daartoe in de vorm van bewust ongehuwd moederschap lijken dan ook op onnatuurlijke grepen naar macht, die ingegeven worden door het principe van technische maakbaarheid. Daarbij worden kortzichtig maakbaarheid en leven met elkaar verwisseld. Evenals elk leven een gave van de Scheppergod is, zo is ook de medewerking met de levensschenking een gave die ontvangen moet worden. Deze „zelf”-bewuste medewerking bedoelen wij met het „in zich rustende” aspect van de vrouw.

De man heeft in dit proces een bijzondere verantwoordelijkheid, die hij slechts ten volle en welbewust kan dragen vanuit een deelneming aan het goddelijk vaderschap. De man is — naar christelijke visie — geen potentiaat die eigenmachtig te werk zou mogen gaan. Zou hij vader

2.2.2. De stereotiepe rolpatronen

Het is een ongefundeerd verwijt als feministische theologen beweren dat vanuit het geloof, vanuit de Kerk verandering van rolpatronen wordt afgewezen. De Kerk beaamt tegenwoordig ten volle het recht en de bekwaamheid van de vrouw om aan het openbare leven deel te nemen in alle functies. De Kerk aanvaardt ook de daaraan beantwoordende verschuiving in het rollen- en in het leefpatroon. Eigenschappen en bekwaamheden die van oudsher rotsvast bij de vrouw of bij de man hoorden, zijn als algemeen menselijk erkend. Ook deugden en ondeugden zijn niet aan sekse gebonden, hoezeer het ook waar blijft dat de mate waarin en de wijze waarop eigenschappen, bekwaamheden, deugden en ondeugden bij man en vrouw aanwezig zijn, wel degelijk verschillend zijn.

Daarom moet ervoor gewaakt worden, dat de *primaire* rolverdeling vanuit de scheppingsorde en alles wat daaruit voortvloeit niet wordt aangetast door een onverantwoorde verdeling van taken, tussen man en vrouw. Het door God gewilde fundament van de samenleving, het gezin, mag niet worden ontwricht door modieuze veranderingen. Een juiste emancipatie, een juiste rolverdeling tussen man en vrouw hangt overigens sterk af van het individuele karakter en de individuele mogelijkheden van beide partners in het huwelijk. En dat verschilt van persoon tot persoon, van echtpaar tot echtpaar⁷.

4. CONCLUSIE

De vraag aan het begin van deze beschouwingen, of de feministische theologie mensen dreigt weg te leiden van God, weg van de Kerk, meen ik helaas met ja te moeten beantwoorden. Deze protesttheologie kan minstens tot dat heilloze effect voeren.

En dat grijpt de Kerk diep in het hart; dat is ook mijn grote bekommernis. Het is uitermate bedreigend dat de Kerk aangevallen wordt via de vrouw. Vrouwen worden zó opstandig en agressief gemaakt dat ze de Kerk verlaten, man en kinderen meenemend.

(6) Hauke gaat in het lange 7e hoofdstuk (*Geschlecht und Gottesbild*) van het 1e deel van zijn reeds eerder aangehaald werk uitvoerig en verhelderend in op de correlatie tussen Gods transcendentie en immanentie en de eigenheid van man en vrouw. Vgl. Hauke, o.c., p. 117-192.

(7) Vgl.: Joh. Paulus II, *Familiaris consortio* 23.

Gratis condoom

Paris

In IJsland krijgt iedereen van vijftien jaar en ouder een condoom. Een kerstcadeautje van de gezondheidszorg in IJsland, bedoeld om de ziekte Aids te bestrijden. Als je een condoom gebruikt bij het vrijen, kan die ziekte niet worden overgebracht. Als je Aids hebt, werkt het afweersysteem in je lichaam niet en hebben allerlei ziektes vrij spel.

"Wij willen dat iedereen weet hoe een condoom er uitziet," zei een woordvoerder van de IJslandse gezondheidszorg zaterdag tegen verslaggevers.

In IJsland zullen onder de 240.000 IJslanders 15.000 condooms uitgedeeld worden. Iedereen tussen de vijftien en vierentwintig heeft al een folder thuis gekregen waarin staat hoe een condoom werkt. Het voorbehoedmiddel zelf volgt nog. Maar per vergissing hebben kinderen van twaalf tot veertien ook een gebruiksaanwijzing ontvangen. De leiding van de IJslandse gezondheidszorg heeft daarvoor haar verontschuldiging aangeboden.

Tot nu toe is er één IJslander aan Aids overleden. Enkelien hebben het, en honderden, voor het grootste gedeelte mannen, zijn drager van de ziekte. Die laatste groep is zelf niet ziek, maar kan het virus wel overdragen.

Blunder gemaakt bij aids-voorlichting **Bk 16**

REYKJAVIK — Er kan wel eens iets mis gaan bij de acties van de gezondheidsautoriteiten tegen de verspreiding van aids. Zo hebben IJslandse scholieren van 14 en 15 jaar een foldertje plus gratis condoom gekregen met een waarschuwing tegen „roekeloos seksleven” onder het motto „Voorkom aids, gebruik condooms”. De actie was eigenlijk bedoeld voor scholieren tussen de 16 en 20 jaar, maar door een fout in de computer werd de verkeerde doelgroep bereikt. Nadat het klachten had geregend van verontruste ouders, besloten de IJslandse gezondheidsautoriteiten in een krant een officieel excuus te publiceren.

UTRECHT, 9 dec. — „Het is met aids net als met brand. Je moet het verschijnsel lokaliseren en aanpakken bij de brandhaard. Het is zinloos om de hele stad te gaan nathouden. Dan veroorzaakt je onnodige schade en paniek”.

Dat zegt prof. J. Huisman, secretaris van een commissie uit de Gezondheidsraad die in een advies aan WVC tot de conclusie komt dat onderzoek naar de besmetting met aids niet in het wilde weg moet geschieden. Er zijn geen tekenen dat besmetting in Nederland wijd verbreid is, stelt de commissie.

Prof. Huisman, epidemioloog, wijst erop dat er tot nu toe in ons land al met al circa 200 aidsgevallen zijn aangetroffen. „Het zou nog los van de enorme kosten juist uit het oogpunt van de volksgezondheid hoogst onverstandig zijn om nu maar ongericht zowat iedereen op aids te gaan onderzoeken. Je moet dat beperken tot een kleine groep, tot de mogelijke bron van infectie.

„Stel dat uit een grootscheeps onderzoek blijkt dat er duizend mensen positief zijn. Dat wil dus zeggen dat ze de kans hebben op aids maar dat wil nog niet zeggen dat ze die ziekte ook krijgen. Je kweekt daarmee onder die mensen een enorme onrust voor de rest van hun leven”, aldus Huisman.

„Ongericht onderzoek is absoluut uit den boze”, stelt hij. „Je jaagt daarmee volstrekt onnodig de mensen de stuipen op het lijf. Neem nou de donoren. Op een groep van onderzochte 350.000 donoren bleek dat er iets van 15 positief waren. Dat is een verwaarloosbaar aantal. We moeten de zaak in de juiste proporties blijven zien”. (ANP)

Coördinatieteam aids bepleit andere houding ten opzichte van seks

Door onze redacteur **FOLKERT JENSMMA NRC 9**

AMSTERDAM, 9 dec. — „Hoerenlopers Opgelet!” Reclamemaker Nick van Loendersloot, verantwoordelijk voor het aids-account van het Amsterdamse reclamebureau PMSvW/Y&R, geeft een voorbeeld van de problemen waar de komende aids-voorlichtingscampagne hem voor stelt. Hoe bereikt men een prostituant? Door advertenties in pornobladen? En wat zet men er dan boven? Van een kopregel als hierboven is volgens hem „niet gezegd dat er een uitnodigende werking vanuit gaat”.

Het wordt echter de hoogste tijd om de „hoerenloper” te bereiken. De aids-epidemie begint zich in ons land in navolging van Amerika te manifesteren binnen de heteroseksuele gemeenschap. Of zoals Van Loendersloot het zegt: „De ziekte is uit de sfeer van de homoseksueel en de druggebruiker terechtgekomen in een 'normalere' context. Die van de 'gezonde' vreemdganger”.

Schisma

Het HIV-virus dat aids veroorzaakt komt op dit moment volgens de epidemioloog R. Coutinho van de Amsterdamse GG en GD „nog niet op grote schaal” onder hetero's voor. „Maar er zijn wel signalen dat het langzaam op gang komt”. Ook J. Van Wijngaarden, beleidsmedewerker van het landelijke aids coördinatieteam, spreekt van een „steeds groeiende ongerustheid”. Over vijf of tien jaar zal de aids-epidemie zich in alle hevigheid manifesteren onder heteroseksuelen, meent hij. Coutinho: „De ontwikkelingen in Afrika zitten velen dwars. Het is verschrikkelijk om te zien hoe het daar ook onder hetero's om zich heen grijpt”.

De term risicogroep, tot nu toe een sleutelbegrip bij de voorlichting, heeft de laatste tijd dan ook sterk aan betekenis ingeboet. Volgens de verpleegkundige K. Hoeksema, werkzaam als aids-consulent bij het Academisch Medisch Centrum (AMC) in de hoofdstad, kan er alleen nog gesproken worden van risicohandelingen. Geslachtsverkeer zonder een condoom is daarmee synoniem. Hoeksema: „Iedereen die wisselende seksuele contacten heeft of die het afgelopen half jaar heeft gehad, loopt gevaar voor besmetting”. Een half jaar? Waarom geen jaar of driekwart jaar? De aids-consulent neemt het meteen terug: „Niemand weet hoe kort het aids-virus in het hetero-circuit voorkomt. Laat ik het maar houden op: iedereen moet gewoon uitkijken”. Het is een treffende illustratie van het schisma in de wereld van de aids-deskundigen. Zij die in de patiëntenzorg de individuele tragedies meemaken benadrukken de ernst van de risico's. De beleidsmakers en epidemiologen maken kansberekeningen en neigen tot geruststelling.

Coutinho noemt de kans om als niet-homoseksueel nu aids te krijgen bijvoorbeeld „ontzettend klein. Ik schat het op enkele gevallen per 100.000 inwoners”. De plotseling opgeleefde belangstelling bij de media voor de heterorisko's heeft in de veel zwaarder getroffen homo-wereld nogal wat ergernis veroorzaakt. Niet onbegrijpelijk, vindt Coutinho: „Er zit een duidelijk element van hypocrisie in”.

Ook de risico's voor bezoek aan niet-verslaafde prostituties moeten niet overdreven worden. Mevr. M. Paalman, directeur van de Stichting tot preventie van seksueel overdraagbare ziekten: „De eerste besmette niet-heroinepro-

Het kantoor van de aids-infolijn in Amsterdam. (Foto NRC Handelsblad/ Maurice Boyer)

stituée moet in Nederland nog aangetoond worden”.

Maar toch; het is een ziekte die tot de verbeelding spreekt. Het totaal aantal aids-patiënten verdubbelt iedere tien maanden. In 1990 zouden er 6000 in Nederland zijn — rond het jaar 2000 ongeveer 100.000. Het aantal dragers van het virus is onbekend. Voor iedere aids-patiënt zouden er 50 besmetten, zogenoemde sero-positieven, rondlopen, zo wordt geschat. Er zijn echter ook schattingen die uitgaan van 400.000 sero-positieven in Nederland in 1990 (Tijdschrift voor ziekenverpleging 39, nr. 18, 1986). De kans dat zij aids ontwikkelen stijgt nog

steeds en ligt nu op ongeveer 40 procent (NRC 5 dec). Maar Coutinho tekent aan: „Zij die de ergste voorspellingen doen, krijgen de meeste publiciteit”.

Seksueel strafblad

De consequenties zijn angstaanjagend. Seks kan dodelijk zijn; of het nu met een prostituee is of met de man of vrouw van je dromen. Wat vroeger met een knip-oog „vrijgezelltijd” genoemd werd, krijgt nu het karakter van een seksueel strafblad.

In Engeland heeft dit besef geleid tot een grootscheeps reclamecampagne. Via drukwerk en

spotjes op radio en tv wordt de nieuwe monogamie aangeprezen. Daarbij wordt niet geschroomd oorzaak en gevolg in felle kleuren te schilderen. Reclamemaker Van Loendersloot zag een tweedelige tv-spot waarin een jongeman voor het nieuws vol bravoure verkondigde met wel vier vrouwen naar bed te zijn geweest. Na het nieuws betuigde hij vanuit bed met de aids-zweren rond de mond zijn spijt.

Dergelijke mokerslagen staan het Nederlandse publiek niet te wachten. Bij het aids-coördinatieteam overheerst het besef dat het nog vijf à tien jaar duurt voordat „hetero-aids” met kracht de sta-

kers er natuurlijk vooral op zijn gebrand een vaccin tegen het nieuwe virus te vinden. Ongeveer zestien miljoen gulden moet worden besteed aan het opzetten van therapeutische centra in heel Italië en met name in dichtbevolkte gebieden als Lombardije, waar het aantal geregistreerde aids-gevallen het hoogst is.

Bijna 24 miljoen gulden is bestemd voor een voorlichtingscampagne waarin het grote publiek wordt verteld hoe je de ziekte kunt oplopen, welke de beste preventie maatregelen zijn en wat nou precies absolute onzin is. Ruim twaalf miljoen wordt besteed aan bijscholingscursussen voor medici en aan buitenlandse studiebeurzen en de rest van het geld is bedoeld voor herscholingscursussen van andere huisartsen.

De campagne zal worden geleid door het Hoge Instituut voor de volksgezondheid. Directeur prof. Francesco Pocchiari zegt dat ieder nieuw geval van aids in Italië nauwgezet zal worden geregistreerd. Maar patiënten hoeven niet bang te zijn dat hun gegevens in de openbaarheid worden gebracht. „De overheid heeft registratie van aids hier verplicht gesteld en wij zullen ons daar dan ook aan houden”, aldus de directeur van het coördinatiecentrum.

15.000 doden leiden tot hardere aanpak

Aids-voorlichting VS niet meer taboe

Door onze correspondent
H. M. VAN DEN BRINK

NRC

WASHINGTON, 20 dec. — Dr. Everett Koop, de hoogste geneesheer van de Verenigde Staten, verbaasde vriend en vijand in oktober van dit jaar met de presentatie van zijn *Surgeon General's Report on Aids*. In het 36 pagina's tellende boekje, waarvan inmiddels meer dan zes miljoen exemplaren zijn gedrukt, zette hij zonder enige verzachtende bevoordingen de feiten uiteen over de nieuwe epidemie die tot dusver tot de dood van naar schatting vijftienduizend Amerikanen heeft geleid. Hij deed bovendien een groot aantal aanbevelingen voor veilige seks en riep op tot een voorlichtingsprogramma in het kader van de aids-preventie.

Koop, een conservatieve christen die tot voor kort bekend stond als een tegenstander van seksuele voorlichting in het onderwijs, schrijft dat er in het licht van de aids-dreiging geen twijfel meer over bestaat dat scholen met hulp van de overheid lesprogramma's moeten opzetten met informatie over hetero- en homoseksuele relaties. Daarin moet „een zware nadruk” liggen op de voorlichting over technieken om aids te voorkomen, zoals het gebruik van condooms.

Research

Koops ideeën ontmoeten tegenstand van zowel zijn eigen christelijke achterban, die meent dat het 'just say no' uit de anti-drugscampagne ook de beste slogan is om seksueel overdraagbare aandoeningen te lijf te gaan, als van sommige homoseksuele actiegroepen die maatregelen gericht op de hele bevolking, zoals voorlichting en

bloedtesten, zien als manieren om een paniekstemming te veroorzaken die zich uiteindelijk tegen homoseksuelen zal richten.

Juist omdat het duidelijk begint te worden dat aids niet alleen een ziekte is die 'marginale' groepen zoals homoseksuelen en drugsgebruikers bedreigt, is het echter makkelijker geworden om overheidsbijdragen te krijgen voor preventie, verzorging, en onderzoek naar de bestrijding. Meer dan vierhonderd miljoen dollar wordt naar schatting in het zojuist begonnen fiscale jaar uitgegeven voor aids-research.

Volgens Koop is dat echter nog

te weinig. Zeker in het licht van zijn voorspelling dat in de komende vijf jaar ten minste 180.000 nieuwe slachtoffers zullen vallen en de kosten van verzorging voor aids-patiënten tussen acht en zestien miljard 's jaars gaan bedragen, acht hij veel hogere investeringen in het onderzoek naar de bestrijding gerechtvaardigd.

Dit jaar is er 82 miljoen dollar beschikbaar voor onderwijs en voorlichting, waarvan tien miljoen op scholen. Koop vindt dat kinderen vanaf acht jaar op de mogelijke gevaren van anale seks en veelvuldig wisselende contacten moeten worden gewezen. De meeste Amerikanen, zo blijkt uit opinie-

peilingen, zijn bezorgd over de kinderziel en vinden dat veel te vroeg.

Een woordvoerder van het centrum voor *Disease Control* in Atlanta, van waaruit de verschillende projecten worden gecoördineerd, vertelt echter dat de programma's die daar worden voorbereid al rekening houden met vragen die kinderen kunnen hebben op de kleuterleeftijd.

Zolang er geen geneesmiddel is, blijft voorlichting ons enige wapen, meent Koop. Zijn campagne verloopt echter niet zonder moeilijkheden. Televisiestations zijn zeer gevoelig voor *commercials* waar sommige kijkers wellicht aanstoot aan nemen. Maar effectieve voorlichting is nauwelijks mogelijk zonder expliciet taalgebruik en grafische voorstellingen die niets aan de verbeelding overlaten.

Aan televisiereclame voor condooms waagt vrijwel geen enkel station zich. Niettemin is de inzet van dit voorbehoedmiddel in de afgelopen twaalf maanden verdubbeld.

Het afgelopen jaar heeft in de Verenigde Staten ook een aantal juridische gevechten te zien gegeven waarin aids de hoofdrol speelde. Verontruste ouders probeerden kinderen die aan de ziekte lijdten van hun scholen te weren, werknemers trachtten een collega om dezelfde reden met ontslag te sturen — in beide gevallen nummer met succes — en verzekeringsmaatschappijen begonnen procedures om niet voor de verzorging van een patiënt te hoeven betalen, wellicht vanuit de cynische gedachten dat de gemiddelde procedure langer duurt dan het leven van de gemiddelde aids-lijder.

VPRO 13

Wat is er erger dan de werkelijkheid?

Flood: The revenge novel of the year. A redeye flight to hell. Zo werd de eerste thriller aangekondigd van Andrew E. Vachss, advocaat in jeugdzaken te New York. Hoofdpersonen: een detective van het type zoals ze niet meer gemaakt worden, in gezelschap van een vrouw die even bekwaam liefheeft als moordt. Kinder mishandeling, de jacht op een psychopatische, moordlustige pedofiel, het lijkt sensatie maar de meeste gegevens in de thriller zijn gebaseerd op zaken waarmee Vachss in zijn praktijk als advocaat te maken krijgt. Ineke van den Bergh bezocht Andrew Vachss in New York.

Zijn rechterhand is omzwachteld, hij reikt mij dan ook de linker toe en grijnst als een hond die ik ooit gekend heb. Op de een of andere manier lijkt mij de meest stomme vraag die ik kan stellen: wat is er met uw hand gebeurd? Vragen ze niet altijd wat er met hem gebeurd is? Waarom draagt u een ooglap? Hoe komen die littekens op uw handen? Waarom ziet u eruit als de crimineel die u beschrijft? 'Eén verkeerde vraag, straalt hij uit, en je kan een klap voor je bek krijgen,' schreef een journalist die hem begin oktober ontmoette toen hij een dag in Nederland was om zijn boek te promoten. Het boek dat dient als uitlaatklep voor zijn woede, over wat volwassenen kinderen

aandoen. En dan hebben wij het niet over de fouten die iedere volwassene wel eens maakt: een kind onnodig een klap geven, een te strenge berisping uitleiden, of de moderne verwaarlozing waar heden-daagse ouders die erg druk met zichzelf bezig zijn hun kinderen aan blootstellen, nee, wij spreken nu over misbruik van bijvoorbeeld een kind van vier jaar wier tanden eruit worden geslagen zodat het beter kan pipen.

Zondag in New York, zijn kantoor is gevestigd op Broadway. Behalve de portier bevindt zich niemand in het gebouw. De lift brengt mij naar de achtste verdieping. Links de hoek om en aan het einde van een lange gang vindt u mij, zei hij eerder door de telefoon. Alles klopt. Hij had alleen niet gezegd dat de deur van zijn kantoor open zou staan zodat hij mij al uit de verte aan ziet komen. Aan welke scène uit zijn thriller doet mij dat herinneren?

Patsy

Via mijn verborgen periscopestelsel nam ik zowel de hal als de liftdeuren in ogenschouw. Ondanks de halverlichting zag ik niet veel - als het regende of buiten donker was, kon ik er nauwelijks iets onderscheiden - maar ik kon in ieder geval bepalen of er méér dan één persoon op weg ging naar mijn kantoor. Ditmaal was er geen reden tot ongerustheid. Patsy gromde zacht. Ik

versleepte de namaakpers van de vloer bij de rechterwand (het tweede kantoor bevindt zich achter de linkerwand), zodat het eruit zag alsof de verbindingsovereenkomst open kon. Net toen ze op het punt stond voor de tweede keer aan te kloppen, opende ik de gangdeur. Ik gebaarde haar binnen te komen en plaats te nemen op de lage bank naast mijn bureau.

De meeste mensen voelen zich op de lage bank niet op hun gemak, maar deze dame maakte in het geheel geen ongemakkelijke indruk. Ik schatte haar lengte op zo'n een meter vijftig. Ze had witblond haar, een hoog voorhoofd, een smalle neus en ver van elkaar geplaatste, donkere ogen. Haar lichaamsbouw kon worden omschreven als massief-hoekig, zelfs als molig, vooropgesteld dat je haar alleen boven de gordel had bewonderd. Geen hoed en geen sieraden, voor zover ik kon nagaan. Een lichte tint lippenstift, te veel eyeliner, en wat rouge dat er niet helemaal in slaagde het kleine litteken vlak onder haar rechteroog te verbergen. Het litteken zag eruit alsof iemand met een fijn scalpel een boter-kaas-en-eieren patroon in haar huid had gegraveerd.

Dossiers

Ik voel niets van de dreiging die journalisten in diverse landen zo uitgebreid omschreven hebben: 'Hij ziet er sinister uit, hij gedraagt zich onbehouwen.'

deloze rij voorbeelden geven. Wij hebben geprocedeerd tegen zwangere vrouwen die aan heroïne verslaafd zijn en die baby's ter wereld brengen die verslaafd geboren worden. Ik heb geprocedeerd tegen een vrouw die al haar vorige kinderen zo mishandeld had dat wij vonden dat ze deze baby onmiddellijk na de geboorte moest afstaan. Ik heb kinderen vertegenwoordigd die vier dagen oud waren en die al gebroken botten hadden en hersenbeschadigingen, veroorzaakt door hun ouders. Ik heb kinderen vertegenwoordigd die mishandeld waren op een manier waarbij oorlogsslachtoffers in het niet vallen. Ze waren geslagen met kettingen en in hun wonden werden wasmiddelen gegoten. Kinderen wier genitaliën opengereten waren, kinderen die seksueel misbruikt waren voor het plezier van anderen. Mannen en vrouwen mishandelen kinderen: zwarte, witte, rode, gele mensen, intelligente of stomme mensen, het maakt allemaal niets uit, ze mishandelen hun kinderen. Mensen beschadigen hun kinderen omdat ze niet beter weten, omdat ze gek zijn of omdat ze slecht zijn. Er zijn gezinnen waar incest hand in hand gaat met wrede fysieke mishandeling. Ik heb kinderen vertegenwoordigd die zelf crimineel waren. Een van hen, een negenjarige jongen, was seksueel crimineel. Hij greep drie en vier jaar oude kinderen. Ik heb een veertienjarige jongen vertegenwoordigd die een man in het hart had gesto-

ken, alleen om te voelen hoe het was. Zijn broer zat in de gevangenis voor het verkopen van heroïne en een van zijn klanten was zijn zwangere zuster. Dat kind had dus geen enkele kans om normaal op te groeien. Ik vertegenwoordigde kleine meisjes die geen jeugd hadden. Die als achtjarige al meer op seksueel gebied hadden meegemaakt dan welke prostituee ook. Ze zullen ook nooit een jeugd hebben. Die kinderen vertegenwoordig ik het meest: degenen die nooit een kans hadden kind te zijn. Hoe eerder wij die kinderen bij de ouders weg kunnen halen des te beter. Ze moeten ook niet na een tijd teruggestuurd worden want dan begint het allemaal opnieuw. Van een kind dat gemarteld is weer zo goed mogelijk een kind te maken is bijna een onmogelijke taak. Ik ben ervan overtuigd dat zelfs een kind van drie maanden zich dingen herinnert. Ik heb een kind van elf maanden vertegenwoordigd dat duidelijk suïcidaal was. Het had geen begrip van de dood zoals wij dat hebben maar het wilde hier niet zijn. Als het iemand zag naderen bedekte het zijn genitaliën alsof hij wist wat er ging komen. Als je een boom omhakt dan is er geen boom meer maar als je iets martelt dan blijft het bestaan en voedt het zichzelf met vijandigheid. Mensen die de monsters van morgen creëren bevinden zich in de gezinnen van vandaag. Wij kunnen kindermishandeling niet voor-

zie verder pagina 10

komen maar als wij, na het ontdekt te hebben, zo snel mogelijk ingrijpen kunnen wij voorkomen dat het tot volle bloei komt. Dat zeg ik steeds weer want die volle bloei betekent vergif.'

Door de een wordt hij vanwege bepaalde opvattingen, 'alle pedofielen zijn criminelen', gezien als een rechtse idioot, de ander ziet hem als een links gevaar door zijn liberale ideeën over prostitutie. Het zal hem een zorg zijn. Zo lang iedereen zich maar kwaad maakt over de smerigheid die kinderen wordt aangedaan. Waarom moet iedere alleenstaande vrouw een hond hebben of in ieder geval een scheermes? Wat gebeurt er als een vrouw te veel boeken gelezen heeft en een aarander vertelt dat hij zijn gang kan gaan? Waarom moeten ouders alert zijn op die aardige mensen die in kinderdagverblijven werken? Waarom willen de meeste mensen niet de haai zien die in hun zwembad rondzwemt? Of met andere woorden: waarom erkennen wij niet dat alle vuiligheid ook in onszelf zit maar dat wij de keuze hebben het eruit te laten komen of niet?

Ik schaam mij

Een week nadat ik terug ben uit New York stuurt Vachss mij een boek met opdracht. For Ineke, who knows the evil flower can grow in any soil. Keep strong, Andrew. Ik voel mij vereerd en schaam mij tegelijkertijd. Hij doet het vuile werk, ik geef slechts zijn boodschap door. Hij scheert zich slecht en veel mensen schrikken als ze alleen al zijn foto zien. Een man die opknapt wat anderen laten liggen. En hoewel wij Vachss niet moeten verwarren met de hardboiled detective in zijn thriller (er volgen nog minstens twee delen) is er één inzicht dat ze ongetwijfeld gemeen hebben: ondanks de grootste smerigheid is geen leven de moeite waard zonder tederheid. l.v.d.B.

Andrew Vachss: Flood, f 18,55, importeur Van Dittmar; In het Nederlands: Burke's Manhattan, Luitingh, f 29,50.)

Donderdag 18 december
23.00 uur
Radio 4:
Het Evenement

PSYCHOLOG-SCHRIJVER
THEO SANDFORT

'Er wordt nu te eenzijdig op de gevaren van pedofilie gewezen'

NR 5

Kinderen, en dan vooral jongens, oordelen vaak heel positief over hun seksuele relatie met pedofielen. Tot die gevolgtrekking komt de sociaal psycholoog Theo Sandfort (33) in zijn boek „Jongens over vriendschap en seks met Mannen”. Hij ondervroeg vijftientig jongens die een relatie met een volwassen man onderhouden. Bijna alle jongens beleven veel plezier en spanning aan de sex, maar vinden vriendschap minstens even belangrijk. „Terwijl aan het eind van de jaren zeventig positieve geluiden over pedofilie te horen waren, komt seksualiteit tussen volwassenen en kinderen tegenwoordig in de media alleen nog negatief aan de orde,” schrijft Sandfort in zijn inleiding. „Ik beweer niet dat sek-

sueel misbruik van kinderen niet bestaat, maar je moet ook niet ontkennen dat kinderen een seksueel leven hebben van waaruit ze contact zoeken met volwassenen. Seksualiteit wordt tegenwoordig niet langer geassocieerd met avontuur, plezierige spanning en extase, maar mijn pijn, angst en gevaar.”

● Is de instelling van de mensen tegenover pedofilie negatiever geworden wanneer je dat vergelijkt met de seksuele revolutie van de jaren zestig?

„In die jaren waren veel mensen bereid vraagtekens te zetten bij de ideeën die ze hadden over pedofilie. Die uitdaging van nieuwe situaties onder andere ten aanzien van sex met kinderen bestaat niet meer. Misschien zijn die verwachtingen van toen wel wat te overspannen geweest. Nu het economisch

allemaal wat minder goed gaat, wordt het morele klimaat ook behoudender. Dat gebrek aan openheid merk je bijvoorbeeld aan het feit dat er vrijwel geen ouders zijn die er voor uit willen komen dat ze zelf masturberen. Ook is er natuurlijk de invloed van de vrouwenbeweging, die terecht het verschijnsel van seksueel misbruik heeft aangekaart. Mij is het er absoluut niet om te doen de ernst van seksueel misbruik te ontkennen. Maar nu slaan we langzamerhand door naar de andere kant en wordt seksualiteit van kinderen praktisch genegeerd.”

● In uw onderzoek gaat het alleen om jongens die niet het slachtoffer waren van seksueel misbruik. Is dat geen eenzijdige benadering?

„Wanneer ik op het misbruik de na-

● „Seksualiteit tussen volwassenen en kinderen komt alleen negatief aan de orde,” schrijft psycholoog Theo Sandfort (33) in zijn boek 'Jongens over vriendschap en seks met Mannen'. „En mijn doel was om na te gaan of er vanuit de kinderen ook plezierige contacten voorkomen,” vult de psycholoog in een gesprek met verslaggever Paul Boogers aan. Pedofilie in Nederland: het verslag van Sandforts onderzoek naar de ervaringen van jonge jongens, een gesprek met de 36-jarige pedofiel Boudewijn S. en de reacties van een aantal deskundigen op dit terrein.

De
Verboden
Vriendschap

druk had willen leggen, had ik beter naar de politie en de hulpverleningsinstellingen kunnen stappen. Mijn doel was om na te gaan of er vanuit de kinderen gezien ook vrijwillige en plezierige contacten met volwassenen voorkomen. Daar is nooit naar gekeken. Bij zo'n selectie is het logisch dat je alleen maar entree krijgt bij mannen die kunnen verwachten dat zo'n jongen een positief verhaal vertelt. Veel pedofielen zitten in werkgroepen van de NVSH en via hen kwam ik bij die jongens terecht. Uit mijn onderzoek kan natuurlijk niet geconcludeerd worden dat ieder kind seksueel contact met volwassenen altijd leuk vindt."

● **Zijn pedofielen altijd op sex gericht?**
 „Een algemeen antwoord is niet te geven, omdat die mannen onderling sterk verschillen. Er zijn er uiteraard bij die het uitsluitend om seks gaat en waar een persoonlijke relatie niet van belang is. Andere pedofielen zoeken het meer in vriendschap. Pas na meerdere ontmoetingen vindt er seks plaats, omdat ze eerst willen aftasten of die jongen het zelf wel prettig vindt. Dergelijke relaties kunnen soms jaren duren.”
 ● **Leggen pedofielen niet te veel hun eigen wensen en verlangens aan zo'n kind op?**
 „Ik heb geen enkele behoefte te verklaren dat pedofielen allemaal goed en

aardig zijn. En de angst dat die kinderen alleen maar gebruikt worden bestaat. Maar wanneer je als pedofiel uitsluitend op je eigen plezier uit bent, en dat geldt net zo goed voor je eigen relaties die je als volwassene hebt, dan kun je nooit een blijvende relatie opbouwen. Er zijn kinderen bij die het als een monogame vriendschap ervaren. Sommige jongens ontgroeien op die manier het gezin. Ze kunnen hun zelfstandigheid vergroten. Bij hun oudere vriend krijgen ze daar de ruimte voor.”
 ● **Alles goed en wel, maar kunnen jongetjes van tien, twaalf jaar die verantwoording wel aan? En is het geen**

schokkende ervaring voor dergelijke kinderen wanneer ze voor de eerste keer aan masturbatie en fellatio doen?”
 „Het hangt er van af hoe dat plaats vindt. Als dat heel abrupt gebeurt, kan dat heel schokkend zijn. Sommige van die kinderen in die leeftijd kunnen daar een traumatische ervaring aan overhouden. In mijn onderzoek heeft geen enkele jongen het als schokkend ervaren. Het is meestal niet de eerste keer dat ze aan sexspelletjes meedoen.”
 ● **Toch vinden mensen het een veilig idee dat er een leeftijdsgrens van zestien jaar in de wet gehandhaafd blijft.**
 „Het idee van veiligheid kan een illusie zijn, want misbruik komt nu ook voor. Er wordt nu te eenzijdig op de gevaren gewezen. Door kinderen meer te beschermen komen ze minder in aanraking met de problemen die bij het leven horen. Ik vind dat kinderen het recht moeten hebben met seksueel contact in te stemmen. In die zin dat de wet zodanig veranderd moet worden dat wanneer kinderen vrijwillig aan sex deelnemen het geen strafbaar feit is.”

BOUDEWIJN (36)

'Kinderen zijn voor mij het dierbaarste in mijn leven'

Boudewijn S. heeft de foto's van zijn vriendjes aan de muur geprikt. In de andere hoek van de kamer hangt een levensgrote foto van een bloot jongetje van tien. Zijn boekenkast is rijk voorzien van allerhande kinderboeken. De 36-jarige Boudewijn praat makkelijk en openhartig over zijn verliefdheden. Vanuit zijn beschermd milieu, vader was huisarts, was sex taboe.

„Mijn ouders zijn een tijd lang perfect in staat geweest de seksualiteit uit mijn leven te bannen. Maar voor ik zelf vermoedde dat ik pedo was, was het de familie al duidelijk. Op een familiefeestje riep iemand bijvoorbeeld: Zoek je Boudewijn? O, die zal wel weer ergens met de kinderen aan het spelen zijn. Na een vakantie in Griekenland ontdekte ik dat ik alleen op jongetjes viel. Ik was toen 20 en vrijde voor het eerst met een meisje. Dat vrijen was wel lekker, maar al pratende met vrienden kwam ik er achter dat ik eigenlijk nooit zo verliefd ben geweest op vrouwen. Jongetjes, die trokken me aan. Mijn eerste grote liefde kende ik al een jaar en toen plotseling was ik ineens smoor. Daar was ik stapelgek op. Het was of mijn leven van zwartwit in kleur overging. Kijk, daar hangt ie. Ik zie hem nu niet meer omdat hij inmiddels een vriendin heeft. Als ik een tijdje geen kinderen om me heen heb, zak ik weg, voel ik me down. Kinderen zijn voor mij het dierbaarste in mijn leven. Ik heb geen vaste verkeer. Het zijn een aantal jongens waar ik regelmatig mee optrek. Hier in de straat voetbal ik met ze of ik ga met ze zwemmen. De jongens komen vanzelf naar me toe. Het klikt gewoon. Ze vinden me leuk. Als ik zou merken dat ze alleen voor de koekjes en de snoepjes komen zou ik me doodongelukkig voelen. Je merkt dat ze zich bij mij thuis voelen. De jongens praten honderduit over hun problemen op school en met hun ouders. Ze kunnen met mij over dingen babbelen waar ze thuis niet mee aan durven komen. In mijn gedrag laat ik zien dat ik ze lief vind. Je geeft

Hij is 36, loopt in vrolijke, kleurige kleding en valt, zoals hij zelf zegt, op jongens tussen 10 en 17 jaar. Een gesprek met Boudewijn S., een pedofiel. „Ze vinden me leuk.”

ze een aai en knuffelt wat. Soms springt zo'n jongen spontaan op mijn schoot en lezen we samen een stripboek.”

● **Kortom: een sfeer van gezelligheid en vriendschap, maar seksuele gevoelens zijn er toch ook?**

„Mensen die weinig van pedofilie af weten leggen daar altijd de nadruk op, terwijl dat maar een klein onderdeel is. Men maakt er te veel ophef over. Onder de pedofielen die ik ken, tenminste, dat is mijn ervaring, is dat echt een bijkomstigheid. Ik zit al negen jaar in een Rotterdamse werkgroep voor pedofielen waar in huis-kamerbijeenkomsten openhartig over dergelijke zaken gesproken wordt. De laatste jaren treden we in open avonden veel meer naar buiten. Juist om meer begrip voor onze situatie te kweken. Als je dingen uitvreet met kinderen die slecht voor ze zijn is dat natuurlijk strafbaar. In het wetboek van strafrecht staat precies beschreven wat je onder geestelijke en lichamelijke mishandeling moet verstaan. Voor seksualiteit hoeft toch geen speciale wet te zijn. Maar de huidige moraal is nu eenmaal dat sex met kinderen altijd slecht is.”

● **Je hebt zelf ook sex met kinderen?**

„Ja. Het is een wisselwerking. De ene keer gaat het van mij uit, een andere keer begint de jongen. Bij het geven van dergelijke signalen voel ik me altijd onzeker. Soms zie je het aan hun lachende ogen. Dan kruipen ze al spelend dicht tegen je aan. Als er maar een

schijn van een afwijzing is, houd ik er onmiddellijk mee op. Ik ben me terdege bewust van een machtspositie, maar omdat je ouder bent overzie je ook sneller de consequenties. Wanneer ik die macht zou misbruiken komen die jongens toch nooit meer terug. Maar ik merk echt wel dat ze bepaalde dingen lekker vinden. Mijn genot is dat mijn vriendje geniet. Om het plastischer te zeggen: wanneer ik hem ontzettend opwind dan beleef ik zelf het meeste plezier. Verder dan dat wil ik niet gaan. Pas wanneer ik een jongen lang ken, laat ik me weleens aftrekken. Heb ik de keus tussen een uurtje samen slapen met zijn hoofd op mijn schouder of aftrekken dan kies ik voor samen slapen. Ik heb eigenlijk weinig sex met de jongens. Het lichamelijke contact bestaat voor mij voornamelijk uit het plezierig tegen elkaar aan zitten. Een beetje knuffelen. De jongens waar ik verliefd op word zijn altijd zachtaardige types in leeftijd variërend van 10 tot 17 jaar.”
 Boudewijn is zelf een jongensachtig type die graag in vrolijke kleurige kleding loopt. „Ik ben in ieder geval niet het stereotype van de kinderlokker die je in strips tegenkomt,” lacht hij. Waarschijnlijk vallen die jongens daarom wel op hem.

● **Ben je nooit bang voor ontdekking?**

„Daar ben ik, denk ik, te argeeloos of misschien te zorgeloos voor. Er zijn best mensen die me niet zien zitten. Ze durven er echter niets over te zeggen, omdat ik er zelf zo vanzelfsprekend over doe. Hier op

straat voetbal ik altijd met de jongens uit de buurt. Hun ouders weten vrijwel altijd dat ze bij mij zijn. Je bent een slechte opvoeder als je niet weet waar je kind uithangt. Wanneer die jongens regelmatig langs komen, regel ik het zo dat ik ze een keer achterop de fiets naar huis breng. Dan wacht ik tot de deur opengaat en zwaai naar die mensen. Dan kennen ze in ieder geval mijn gezicht. In mijn omgeving ondervind ik veel begrip. Ik verkeer een beetje in een uitzonderingspositie omdat ik de sociale academie heb gedaan. Daar ken ik nog veel vrienden en vriendinnen van. In een dergelijke omgeving wordt het allemaal makkelijker geaccepteerd. Mijn indruk is dat mensen die toch al afwijzend tegenover pedofilie staan steeds behoudender worden, terwijl de andere kant nog toleranter wordt. Ik heb niet de behoefte de contacten van kinderen met volwassenen te stimuleren. Maar het is wel een feit dat er genoeg kinderen zijn die graag met een oudere optrekken. Soms zie je de kinderen veranderen door het contact met mij. Het lijkt of ze vaardiger worden in sociale contacten en krijgen op die manier meer vriendjes.”

● **Heb je weleens slechte ervaringen gehad?**

„Ik heb eens een ouder op bezoek gehad die die omgang met zijn zoon maar niets vond. Dat was geen leuk gesprek, maar het schiep wel duidelijkheid. Die vader zei tegen me: Als mijn zoon hier komt om spelletjes te doen, maak ik er geen punt van. Maar sex hoort voor mij pas thuis in de puberteit. Ik wil niet hebben dat jij dat proces versnelt. Ik kon alleen maar tegenwerpen dat die jongen hier vrijwillig kwam. Ik beloofde hem dat ik er rekening mee zou houden. Die jongen komt nog steeds bij me.” ●

In 1985 werden 143 volwassen personen veroordeeld wegens ontuchtige handelingen met jongeren onder de zestien jaar. De keerzijde van de medaille: als kinderen tot sex gedwongen worden.

Volgens de seksuele hervormers mogen in de wetgeving voor de zedelijkheid niet alle gevallen van pedofilie strafbaar worden gesteld. Zij pleiten er met name voor dat wanneer kinderen met het contact instemmen er geen sprake kan zijn van straf. Ook politieautoriteiten maken daar onderscheid in. „De categorie pedofielen waar de politie mee te doen krijgt zijn niet de mensen die bijvoorbeeld Sand-

fort in zijn boek verdedigt,” zegt Heleen van der Weijden, voorlichtster bij de Amsterdamse politie. „Wanneer je de literatuur er op na leest zijn dat mannen die werkelijk geïnteresseerd zijn in kinderen en waarbij het seksuele niet voorop staat. Deze mensen zoeken vaak aansluiting bij praatgroepen voor pedofielen. In die maatschappelijke discussie mengen wij ons echter niet. De politie kijkt slechts naar de strafrechtelijke kant. Dat is voor ons de man die uitsluitend gericht is op seksueel contact. Zodra die kinderen tien, twaalf jaar zijn is er niets meer over van de liefde voor dat kind. Vorig jaar hebben we bij 27 van de 45 onderzoeken een dader kunnen arresteren.”
LANDELIJK GEZIEN werden in '85 143 personen veroordeeld wegens ontucht-

tige handelingen met jongeren onder de zestien jaar.

Heleen van der Weijden: „Wanneer we over voldoende aanwijzingen beschikken wordt de dader gearresteerd en onmiddellijk voorgeleid. In de meeste zaken volgt er een veroordeling. Voordat de politie een dergelijk onderzoek begint hebben ouders al eerder hulp gezocht bij hulpverleningsinstanties. Ouders, vertrouwensartsen en hulpverleners beslissen uiteindelijk dat het in het belang van het kind is dat de politie wordt ingeschakeld. De politie is altijd de laatste stap. Zo'n onderzoek kan diep ingrijpen in het sociale leven van een gezin. Vaak is het een bekende van de familie of het kind. Het horen van zo'n kind is een uitermate gevoelige en ingewikkelde

procedure, omdat hij het belang er niet altijd van begrijpt. In tegenstelling tot andere delicten leggen we in zedenzaken de hoogste prioriteit bij de zorg voor het slachtoffer. Soms wordt een zaak in het belang van het slachtoffer niet doorgezet.”

PEDOFIENEN HANTEREN nogal eens het argument dat verhoor door politie en justitie schadelijker kan zijn dan het pedofiele contact. Die mening wordt door deskundigen dikwijls ondersteund. Een belangrijker aspect, dat niet zelden over het hoofd wordt gezien, is dat het slachtoffer pas jaren later de psychische schade gaat ondervinden. Deze mensen krijgen seksuele problemen in hun relatie en belanden uiteindelijk bij een hulpverleningsinstansie.

'Ik had nog helemaal geen voorlichting gehad of zo'

In zijn boek „Jongens over vriendschap en seks met Mannen” spreekt Theo Sandfort met 25 jongens die een relatie met een volwassen man onderhouden. Hieronder in het kort de inhoud van een paar van die gesprekken.

Harrie (16) vertelt hoe hij twee jaar geleden de 39-jarige Pieter leerde kennen en de manier waarop hun verhouding begon.

Harrie: „Ik leerde Pieter kennen via Gerrit, we zaten bij elkaar in de klas. En toen zei hij: „Ik weet 'n leuke fiets te staan.” Nou ja, hij bij mij achterop en zo kwamen we steeds dichterbij Pieter in de buurt, hè. Opeens zegt Gerrit: „Ja, hij staat bij mijn kennis voor de deur.” Stond hij ook niet, want het was middagpauze, en toen ging ik effe hier bij Pieter naar binnen. Nou, zodoende ken ik Pieter dus. We zijn toen die middag uit school weer gelijk hier naar Pieter gegaan. Ja, we konden hier een frietje halen, zei hij. Toen gingen we poken en Gerrit had natuurlijk het idee om strippoker te gaan doen. Dus elke keer als je verloren hebt, dan moet er een kledingstuk uit. Opeens zat ik in mijn nakie, ik schaamde me eigen kapot. Gerrit niet, hè, die kende Pieter al een jaartje of twee. Nou, zo is het begonnen.”

In een volgend gesprek vertelt de 12-jarige Rob over zijn eerste seksuele contact. Het gebeurde toen de 38-jarige Chris „half-bloed”-foto's van hem wilde maken, waarop Rob zich spontaan uitdeedde.

● **Theo Sandfort: Kun je je nog herinneren wanneer jij en Chris voor het eerst sex met elkaar hebben gehad?**
Rob: „Eh, nou, een week na-

dat ik hem ontmoet heb of zo. Nou, toen kregen we pas contact met elkaar, seksueel dus, eh, nog niet echt, want ik snapte er nog geen moer van dus...”

● **Hoe bedoel je?**
„Ik had nog helemaal geen voorlichting gehad of zo.”

● **O, van sex snapte je niets?**
„Ik snapte er nog geen moer van, nee. Toen leerde ik het langzaam aan een beetje kennen, gevoelens daarover, dus dat vond ik nog wel leuk ook.”

● **Kun je je nog herinneren hoe dat ging de eerste keer?**

„Ja, ik geloof het wel. We hadden foto's gemaakt, nou, effe kijken, toen ging ik geloof ik op bed liggen, ja, zo ging dat een beetje, dacht ik. Toen begon hij mij een beetje uit te leggen van zus en zo.”

● **Wat zus en zo?**

„Van eh, ja, hoe moet je dat uitleggen, van hoe je je eigen moet aftrekken en die dingen nog meer.”

● **En dat waren dingen die jij nog niet wist?**

„Nee, dat wist ik nog niet.”

● **En dat hebben jullie toen maar meteen even gedemonstreerd?**

„Ja, zo zou je het kunnen zeggen.”

● **Kun je nu zeggen wie er met dat seksuele contact begonnen is?**

„Nou, ik denk hij, want ik wist er niets van af. Hij dus, denk ik. Niet omdat ik het niet wou, maar gewoon, ik wist er zelf geen moer van.”

● **Had je daarvoor nog nooit sex gehad met anderen?**

„Nee.”

● **Ook niet met jezelf?**

„Nee, ja, ik zag weleens een plasser aan, maar meer wist ik ook niet. Nee, meer wist ik niet.”

Lex (13) schetst de voordelen van een pedofiele relatie boven de thuissituatie. Daar moet hij de ouderlijke aandacht met zijn broers en zussen delen. Op de vraag waarom hij goed met Richard (31) is, antwoordt hij:
„We gaan heel vaak uit, we

gaan heel vaak zwemmen. We doen gewoon alles samen. Ik maak hier ook vaak eten, macaroni of frites. We gaan soms naar de bioscoop of naar een natuurpark. Als Richard zegt: „We gaan morgen naar de bioscoop,” dan verheug ik me daarop. Daar denk ik dan zo wat elke dag an.”

● **Je boft wel, hè?**

„Ja, dat heb je haast alleen als je met een pedofiel omgaat, of je moet enig kind zijn natuurlijk.”

Een paar jongens gebruiken het woord liefde om hun gevoelens voor de oudere partner te beschrijven. Bart (14):

„Mijn omgang met Albert (46), dus mijn relatie, die vind ik ontzettend belangrijk. We sturen elkaar brieven, kaarten, pakketten. Ik vind dat als je met iemand naar bed gaat, als je van iemand houdt, dan doe je gewoon dingen samen. Ik kan me niet voorstellen dat er jongens zijn die naar iemand toe gaan, hup, ermee naar bed gaan en dan meteen weer weggaan. Ik kom ook voor de gezelligheid. Als ik op de een of andere manier door een ongeluk gecastreerd zou worden, ik zeg maar iets mafs, dan zou ik toch altijd hierheen kunnen komen, omdat het hier gewoon gezellig is. Ik voel me hartstikke fijn bij Albert, er is gewoon iemand en die geeft veel om me, hij kent mij en ik ken hem, we hebben geen geheimen voor elkaar. Ik zou het echt niet willen missen.” ●

„JONGENS OVER VRIENDSCHAP EN SEKS MET MANNEN” DOOR THEO SANDFORT: UITGEVERIJ SJA, AMSTERDAM. PRIJS f 24,50.

POLITIE EN HULPVERLENING

'Om een minderjarige te helpen is de politie de laatste stap'

hulpgroepen is voor een deel individuele opvang waardoor de pedofiel uit zijn isolement wordt gehaald en lotgenoten ontmoet. In de open avonden waarbij ouders en opvoeders worden uitgenodigd licht het accent vooral op voorlichting en informatie.

AL IN '73 werd tijdens een internationale werkbijeenkomst van de NVSH over pedofilie in Breda een onderzoek verricht om gegevens te verzamelen omtrent de verschillende aspecten van de pedofielen. Aan de 50 pedofielen die aan die bijeenkomst deelnamen werd een vragenlijst voorgelegd. De belangrijkste uitkomsten waren toen al opzienbarend. Bijna 60% van hen behoorde tot de jongeren onder de veertig jaar. Twintig procent gaf op academicus te zijn. Er waren mensen bij met een kantoorbaan, leidinggevenden, mensen die handarbeid verrichten of werkzaam waren in sociale, technische en artistieke beroepen. Zesenzestig procent van hen was zich al bewust van hun pedofiele geaardheid tussen hun elfde en twintigste jaar. De meeste belangstelling ging uit naar jongens van 12, 13 en 14 jaar. Uit dat onderzoek bleek ook dat deze mensen meer psycho-neurotische klachten hadden dan de gemiddelde Nederlander.

SJAAN VAN VELSE van de NVSH-infolijn krijgt dagelijks mensen aan de lijn die over pedofilie willen praten. „Het zijn wel meer pedofielen dan ouders die om hulp vragen. Die mensen zoeken contact met gelijkgezinden. Maar het

zijn ook volwassenen die erg in de knoei zitten, omdat het kind waar ze een relatie mee hebben verder wil gaan dan ze zelf durven. Kinderen kunnen sowieso verleidelijk zijn en pedofielen uit hun tent lokken, zodat ze meer doen dan ze eigenlijk willen. Ik heb geen enkel bezwaar tegen welke vorm van seksualiteit zolang het maar op basis van vrijwilligheid gaat. Er mag nooit iets plaats vinden onder dwang. Dat ligt precies hetzelfde als voor elke andere relatie. Bij dwang moet dat reden zijn van onderzoek en eventuele vervolging. Wanneer ik een klacht binnenkrijg waarvan ik denk: Dat is foute boel, stuur ik ze naar de politie. Vanmorgen heb ik zo'n advies nog gegeven. Dan zend ik ze niet naar een gewoon politiebureau maar altijd naar de zedenpolitie. Nee, kinderen krijg ik nooit aan de lijn. Misschien hebben die er minder problemen mee.”

Uit navraag bij de Stichting Kinderleefbaar bleek dat kinderen daar nooit over bellen of over durven te bellen. „Van de 8000 geregistreerde gesprekken die per jaar binnenkomen was er een keer een jongen die vertelde dat hij door zijn oom seksueel was bemederd,” aldus Lilian van de Kinderleefbaar. ●

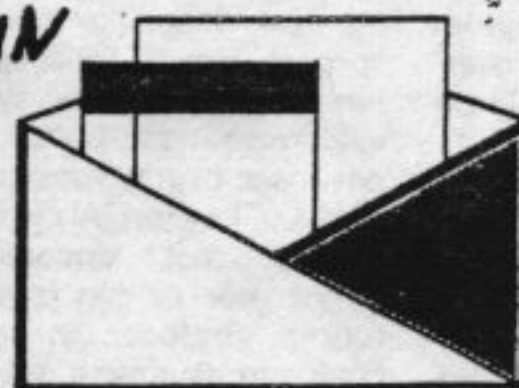
Tekst: Paul Boogers.

Ik ben 'n principieel tegenstander pedofilie

Na het zoveelste stuk over pedofilie, ook in uw krant (15 nov), neem ik aan dat u uw lezers in de gelegenheid zult willen stellen om een tegengeluid te laten horen, in de vorm van een volstrekt afwijzend reageren op het artikel van zaterdag 15 dezer.

Ik weet nauwelijks iets te bedenken wat ik walgelijker vind, of het zou dieren mishandeling moeten zijn. In principe gaat het namelijk in beide gevallen om hetzelfde: gebruik maken van de weerloosheid van een ons vertrouwend, aan ons toevertrouwd schepsel. Kinderen van 10 à 12 jaar, of wellicht nog jonger, worden geestelijk verkracht, onder het mom van snoep en speelgoed.

Een van de in het artikel genoemde voorbeelden: een man van 57 jaar vergriipt zich seksueel aan een kind van 10 jaar! Het ergste is echter nog, dat moe hertoe ruimschoots de gelegenheid bood, door haar kind aanwezig te laten zijn op een door haar gehouden lezing voor pedofielen. Persoonlijk zie ik niet veel verschil in misdadigheid met een moeder die in drift haar kind doodslaagt. Daar kun je dan misschien nog spreken van 'ontoe-rekeningsvatbaar', dit echter is puur bewust geschied, als we het verhaal mogen geloven, wat ik eerlijk gezegd, nauwelijks kan geloven.

Lezerstribune

Vandaag een 10-jarig kind, morgen 5 of 6 jaar, want - zo lees en citeer ik - 'leeftijden hoeven niet bepalend te zijn' (...). Verder: 'je zult me nooit horen zeggen dat ik principieel tegen incest ben'. Nou, ik wel. Mag ik soms? En de vrouwen maar jammeren dat ze verkracht zijn, als een normale vent een hand op hun schouder legt. Met hoeveel maten wordt er eigenlijk in sexy Nederland gemeten? 'Alles mag, zolang je 't maar leuk vindt'. Geldt dat ook voor andere misdrijven? Vindt justitie dat ook, of vindt die zo langzamerhand maar niets meer? En wij? Wat gaat het ons eigenlijk aan, zolang we maar een auto en een volle buik hebben en Jantje niet aan onze kop zeurt? En als het nu eens uw eigen (klein)kind zou betreffen? Want dat een en ander, op een enkele, nog ergere uitzondering na, in het geniep gebeurt, is duidelijk. Dus u weet zeker ...?

Hoe staat het eigenlijk met ons verantwoordelijkheidsgevoel? Zo te merken uit de publicaties en het achterwege blijven van reacties: belabberd.

O. van Hemert tot Dingshof-Spreë
Parallelweg 1
Maarsbergen

Zie
Pf. sept. '96
blz. 32

oud-
senator
VVD

HETZE TEGEN HULPVERLENERS

DEN HAAG — De PvdA heeft kamervragen gesteld over de problemen een opvangadres te vinden voor een minderjarige jongen, die door zijn verzorger tot prostitutie was gedreven. De jongen heeft zich meerdere keren vergeefs tot een hulpverlenende instantie gewend, onder andere het JAC in Amsterdam. De socialisten Worrell en Haas-Berger willen nu dat minister Brinkman (WVC) en staatssecretaris Korte-Van Hemel (justitie) een onderzoek instellen. De kamerleden willen ook weten of de instellingen voor jeugdhulp eventueel niet genoeg middelen hebben om een toereikende hulp te kunnen verlenen.

VARA-REDACTEUR HOUDT VAST AAN VERHAAL BELGISCHE JONGEN OVER GASTGEZIN
JAC spreekt aantijging over prostitutie tegen

Vk Van onze verslaggeefster 18
MARIA HENDRIKS

AMSTERDAM — Het komt vaker voor dat het JAC weggevoerd jongeren onderbrengt in gastgezinnen, waar ze vervolgens worden aangezet tot prostitutie. Dit zegt VARA-redacteur Ger Ackermans naar aanleiding van het tv-programma Drie Vrouwen van maandagavond. Daarin vertelde een Belgische jongen dat hem zo iets is overkomen. Het JAC in Amsterdam ontkent dat het tot drie keer toe heeft geweigerd de jongen te helpen. Het is volgens het JAC ook nooit voorgekomen dat jongeren die bij het JAC aankloppen, zijn verwezen naar gastadressen waar ze tot prostitutie zijn aangezet.

De jongen, die Richard werd ge-

noemd, vertelde dat hij twee jaar geleden van huis is weggevlucht naar het JAC in Amsterdam. Dat heeft hem toen ondergebracht bij een pleegvader. Na enige tijd maakte die hem duidelijk dat hij zich moest prostitueren, want de jongen kostte alleen maar geld en bracht niets binnen. Richard klopte daarna tot drie keer toe bij het JAC aan om hulp, maar daar werd alleen maar gezegd: Ga maar naar de politie.

De jongen deed dat niet, uit angst naar België te worden teruggestuurd. Weggevlucht kon hij ook niet, want zijn pleegvader had zijn paspoort in beslag genomen. Pas na twee jaar slaagde de jongen erin zijn paspoort terug te krijgen. In september ging hij zelfstandig wonen.

Volgens het JAC heeft de jongen nooit gevraagd hem bij de man weg te halen omdat hij zich moest prostitueren, en heeft hij zeker niet tot drie keer toe om hulp gevraagd. Pas in het laatste gesprek, dat in september met hem is gevoerd, zei hij na lang doorvragen dat hij

een tijd lang, op eigen initiatief, voor hoer had gespeeld. Hij zou daarmee inmiddels zijn opgehouden.

Volgens het JAC is in de twee jaar dat de jongen regelmatig bij het JAC kwam om te praten over geld, school, werk en het contact met z'n ouders, herhaaldelijk gevraagd of hij in de prostitutie zat. Pas toen hij zei dat hij zelfstandig ging wonen en in zijn eigen onderhoud kon voorzien, werden de JAC-medewerkers erg argwanend en gaf hij toe een tijd lang prostitué te zijn geweest.

De jongen is niet door het JAC op het gastadres geplaatst. Hij kwam zelf met een adres aanzetten, dat hij van een vriendje had gekregen. Het JAC heeft toen gesprekken gevoerd met de pleegvader en bemiddeld bij de plaatsing. Adressen die door het JAC worden verstrekt, worden gescreend door de Vereniging Onderdak.

Rob Hageboud van het JAC neemt het de VARA kwalijk dat Richard zijn verhaal kon doen zonder enig weerwoord of kritische vraag. Daarmee zijn de be-

langen van het JAC en daarmee die van jongeren geschaad, vooral jongeren die de prostitutie uit willen en bij het JAC aankloppen.

Het JAC overweegt juridische stappen tegen de VARA wegens smaad.

Volgens VARA-eindredacteur Ger Ackermans hebben de JAC-medewerkers hem van tevoren beslist niet duidelijk gemaakt dat het verhaal van Richard niet klopt. Het verhaal is bovendien bevestigd door de pleegvader. Het JAC heeft volgens Ackermans vóór de uitzending alleen op details opmerkingen gemaakt.

Dat Richard het JAC nooit om hulp heeft gevraagd is volgens Ackermans onjuist. Hij heeft ongevraagd een opname gemaakt van het telefoongesprek dat de jongen voerde met JAC-medewerkster Anne Krul. Op de band zijn zinnen te horen die er volgens hem op duiden dat de Belgische jongen herhaaldelijk om hulp heeft gevraagd. Volgens Krul zijn de zinnen uit z'n verband gerukt.

Kinderrechter overhoop met het JAC

door THEO GERRITSE 19 20

AMSTERDAM — De professor wil wel meteen een mogelijk misverstand wegnemen. „Ik heb kritiek op het JAC, inderdaad. Maar ik heb geen behoefte om dit jongeren centrum er speciaal uit te lichten. Daarvoor is geen reden.”

Begin deze week gaf prof. mr. J. Doek in het Vara-televisieprogramma Drie Vrouwen blijk van zijn ongenoegen over de gang van zaken bij het Jongeren Advies Centrum (JAC) in Amsterdam. Aanleiding waren de in het programma geuite beschuldigingen van een vijftienjarige Belg over de werkwijze van deze jongerenorganisatie.

Het JAC, dat zich bezig houdt met de opvang van weggevoerd kinderen, zou de jongen hebben ondergebracht bij een man die zijn nieuwe huisgenoot vervolgens aanzette tot prostitutie. Klachten over zijn 'voogd' zouden bij het JAC tot drie keer toe zijn afgedaan met het advies om zich maar met de politie in verbinding te stellen.

Rectificatie

Het JAC ontkent deze beschuldiging en eist rectificatie van de VARA, desnoods via tussenkomst van de rechter. Volgens de hulpverleners is de Belg zelf met zijn opvangadres komen aanzetten. Pas in het laatste gesprek, dat zij met hem hadden, zou zijn gedwongen werk als schandknaap naar voren zijn gekomen.

Prof. Doek is in zijn werkkamer aan de hoofdstedelijke Vrije Universiteit nauwelijks onder de indruk van dit weer. De geleerde in het jeugdrecht, die tevens plaats-

• JAC-hulpverleners Jala Çsimçsek en Rob Hageboud: „Wij doen zwaar werk” (Foto Ben Wind).

vervangend kinderrechter is in de residentie: „Het zijn allemaal dezelfde verhalen die je hoort. Het JAC verschilt daarin niet van de kinderscherming.

„Een fout wordt nooit toegegeven; er volgt altijd een ontkenning. En waarom eigenlijk? Een fout maken is toch geen schande. Organisaties als het JAC verrichten moeilijk werk, waarbij fouten onvermijdelijk zijn. Maar geef die dan toe.”

Klacht

Prof. Doek onderkent, dat het JAC onder zware omstandigheden zijn werk verricht. „Opvangadressen en pleeggezinnen zijn vaak moeilijk te vinden. En juist aan die zaken moet je grote aandacht besteden. Mijn klacht is, dat het JAC te kort schiet in zijn nazorg. Bij dit risicovolle werk ben je er niet van af als je een weggevoerd jongen of meisje ergens hebt ondergebracht. Je moet als hulporganisatie blijven controleren op die adressen.”

Om zijn opmerkingen te staven haalt de jeugdrechtgeleerde een recente rechtszaak tegen het JAC aan. De Amsterdamse hulpverleners wer-

den toen veroordeeld tot 250 gulden boete wegens het verborgen van een jongen die door de rechter ergens was geplaatst.

Prof. Doek: „Wat mij het meest aan die zaak stoort, is dat de jongen werd ondergebracht op een woonboot aan de Amstel en dat het JAC vervolgens vijf dagen niets meer van zich liet horen. Het kind is na die vijf dagen door de politie ontdekt.”

Nooit gezien

In het pand aan de hoofdstedelijke Amstel waar het JAC zijn domicilie heeft, wordt de kritiek van prof. Doek met schouderophalen begroet. Hulpverlener Rob Hageboud: „De professor is een man die zijn handen niet vuil maakt. We hebben hem hier nog nooit gezien. Waar haalt hij al die wijsheid eigenlijk vandaan?”

„Je mag van een professor toch verwachten, dat hij nuances in zijn verhaal brengt. Dat verhaal over die jongen die door ons in de prostitutie terecht zou zijn gekomen, is gewoon te gek om los te lopen.”

Collega-hulpverlener Jala Çsimçsek: „Zeker in Amsterdam kan iedere jongere in aanraking komen met de drugs- of prostitutiescene. Daarvoor hoef je niet te zijn weggevoerd. Wel is het zo dat

kinderen, als ze pas door ons ergens zijn ondergebracht, aanvankelijk over een zee van tijd beschikken. We zijn dan bijvoorbeeld nog bezig met het zoeken naar geschikt onderwijs. Ze kunnen dan langs de weg slenteren met alle risico's van dien.”

De twee maatschappelijk werkers hopen, dat „er nu eens een positief verhaal” over het JAC wordt geschreven. Çsimçsek: „Het is zwaar werk. We maken ons kwetsbaar, omdat we opkomen voor een kwetsbare groep: de jongeren. Zij worden met de bejaarden — ook een groep zonder politieke macht — het hardst gepakt bij het bezuinigingsbeleid van de regering.”

— Maar u kunt uw opvangadressen en pleeggezinnen toch wel beter controleren op geschiktheid?

Hageboud: „Alle adressen worden getoetst; we gaan met die zaken zorgvuldig om.”

— Wat houdt die toetsing in?

Çsimçsek: „Je moet de indruk krijgen, dat zij goed met kinderen kunnen omgaan. Het is natuurlijk heel moeilijk om de motieven van mensen te doorgronden, waarom ze een kind — vaak nog moeilijk in de omgang — willen opnemen. Het kan voorkomen, dat je een verkeerde indruk hebt gekregen van zo'n pleegouder en dat een kind dan moet worden weggehaald.”

— En hoe zit het met die nazorg? Prof. Doek is van mening, dat jullie zelf te weinig controleren of dat zaken die met de cliënt zijn afgesproken — zoals doktersbezoek — niet of

Kinderen hebben sedert een aantal jaren inspraak wanneer hun ouders besluiten te gaan scheiden. Vanaf 12-jarige leeftijd kunnen kinderen door de kinderrechter worden gehoord om te vertellen bij wie zij het liefst blijven, bij hun vader of bij hun moeder. De wetgever heeft hiermee een heleboel ellende voor kinderen die worden geconfronteerd met ruziënde ouders, willen verzachten.

„Eigenlijk zouden degenen die gaan scheiden eerst op een gunstig moment met de kinderen om de tafel moeten gaan zitten”, zegt mr. P. van Teeffelen, kinderrechter in Breda. „Als mensen met elkaar problemen hebben, dan worden ze daardoor dikwijls zo geobsedeerd dat zij het belang van hun kind of van hun kinderen weleens uit het oog verliezen. Houd een soort familie- of gezinsraad en bespreek de situatie

AD

door
HENK
DE VOS

met de kinderen. Leg hun uit wat er aan de hand is en laat ze zeggen hoe ze daarin zelf hun toekomst zien. Kinderen zijn erg gebaat bij duidelijkheid.”

Veel ouders hebben er uiteraard moeite mee hun kinderen over een op handen zijnde scheiding in te lichten. Van Teeffelen zegt hierover: „Ze komen het toch te weten en daarom kun je beter samen met ze praten. Het is een heel nare ervaring als ze het van anderen moeten horen.”

Scheiden

Als mensen gaan scheiden, komen ze met hun advocaat bij de rechter. Blijkt daar dat er nog steeds onenigheid is over zaken als bij wie de kinderen blijven of over de omgangsregeling, dan komt de kinderrechter eraan te

pas. Kinderen vanaf twaalf jaar krijgen dan een aardig briefje met zo weinig mogelijk juridische termen, waarin staat dat de rechter eens met ze wil praten. Uiteraard kan een van de ouders een dergelijk briefje aanstippen.

„Als er geen antwoord komt, vraag ik aan de advocaten hoe dat zit”, zegt mr. Van Teeffelen. „Een kind ontvang ik natuurlijk niet in toga. Dat doen mijn collega's ook niet. Je praat met een jongen of meisje zonder dat

vader of moeder erbij zijn. Mijn ervaring is dat kinderen van die leeftijd al behoorlijk goed gebekt zijn.

„Ik vraag ook niet aan kinderen van wie ze het meeste houden, als het goed is houden kinderen van beide ouders. Nee, ik vraag hoe het op school gaat of ze het leuk vinden op school en of ze vriendjes en vriendinnetjes hebben. Meestal komt het er ook uit, of het kind graag in de ouderlijke woning wil blijven wonen, dus in zijn eigen omgeving. Dat kan voor een kind mede bepalend zijn

voor het maken van een keuze.”

— Stel dat moeder weg is en een kind wil bij vader blijven wonen. Maar die is vertegenwoordiger en vaak van huis. Wat dan?

Mr. Van Teeffelen: „Dan volgt er een gesprek met de vader. Dat kan ik doen of de Raad voor de Kinderbescherming. De vader moet dan een beslissing nemen: Of ander werk of zijn tijd anders indelen of zorgen voor gezins hulp. Ik ga uit van de positie van het kind. Als een kind liever bij vader wil wonen en die is nooit thuis, dan kan hij moeilijk voor het kind zorgen.”

— De omgangsregeling levert in de praktijk nog veel problemen op. Mensen blijven elkaar vaak treiteren en daarvan zijn de kinderen dan de dupe. Wat moet iemand doen die bijvoorbeeld volgens de regeling zijn kind eenmaal per veertien dagen een weekeinde mag hebben, maar in de praktijk blijkt dat hij of zij het kind niet te zien krijgt?

„Opnieuw naar de kinderrechter stappen”, zegt mr. Van Teeffelen. „Als mensen zich niet aan een omgangsregeling houden, blijkt dat veelal uit wrok te zijn. Het heeft niet altijd iets met het kind te maken, maar er zit nog iets anders, bijvoorbeeld als de ene partij vindt dat de scheiding niet goed is geregeld. Dan probeer ik door met de mensen te praten, dat op te lossen.”

De wet voorziet er niet in dat kinderen zelf toegang hebben tot de kinderrechter. Een meisje dat bij haar moeder woont en haar vader niet mag zien bijvoorbeeld,

kan dat natuurlijk wel heimelijk doen, maar ook dat kan weer spanningen opleveren. Toegang tot een advocaat hebben kinderen ook niet, al bieden kinderrechtswinkels wel vaak uitkomst.

Mr. Van Teeffelen is er ook geen voorstander van dat jonge kinderen naar een advocaat zouden kunnen stappen. „Dat komt erop neer dat ze kunnen gaan procederen tegen hun ouders en dat lijkt me geen goede zaak. Het lijkt me beter dat de Raad voor de Kinderbescherming wat toegankelijker wordt voor kinderen. Er zou bijvoorbeeld een vast spreekuur kunnen komen waar kinderen met hun problemen kunnen binnenstappen en dan zou de Raad de bevoegdheid moeten hebben om actie te ondernemen.”

Harmonie

„Maar het allerbeste blijft natuurlijk dat ouders proberen in harmonie de gevolgen van de scheiding voor de kinderen te regelen. Want welke beslissing je als rechter ook neemt, het is voor kinderen nooit goed als de ouders elkaar in de haren blijven vliegen en blijven touwtrekken om de kinderen.”

EMANCIPATIERAAD NIET GEHEEL EENS MET WETSVOORSTEL

Ouderlijk gezag na scheiding niet altijd bij beide ouders *Bh 5*

DEN HAAG — Na een scheiding moet het gezamenlijk gezag over kinderen niet per definitie bij de vader én moeder liggen. Het behoort ook mogelijk te zijn dat één van de twee en een derde, bijvoorbeeld vriend of vriendin, die zeggenschap hebben. Dat bepleit de Emancipatieraad, waarmee deze enigszins afwijkt van het wetsvoorstel over ouderlijk gezag en omgang.

De raad ondersteunt het voorstel om gescheiden en ongetrouwde ouders de mogelijkheid te geven te kiezen tussen gezamenlijk ouderlijk gezag of gezag door één van beiden. Het laatste is momenteel het geval in de vorm van voogdij.

Daarbij wordt een ander toeziend voogd. Gezamenlijk gezag moeten beiden wel wensen. Voorwaarde ervoor moet zijn, dat beiden intensief zijn betrokken bij de verzorging en opvoeding van het kind.

Als een gehuwde man het

kind van een niet gehuwde moeder heeft erkend, moet de man samen met de moeder het gezag over het kind kunnen hebben, meent de Emancipatieraad. Deze wijst op mogelijke gevolgen voor de echtgenote van de man. De raad adviseert in dat geval het gezamenlijk gezag pas toe te kennen als de echtgenote van de man ermee instemt.

Over de omgang zegt het wetsvoorstel onder meer dat de ouder bij wie het kind niet woont, het recht heeft op informatie over het kind van derden die daar beroepshalve

over beschikken. Dit acht de Emancipatieraad in strijd met de privacy van het kind en met die van de verzorgende moeder. Het recht op informatie moet dan ook niet in de toekomstige wettelijke regeling over omgangsrecht worden vastgelegd, meent de raad.

Ze wijst op de moeilijkheid dat in verband met de voorgestelde omgangsregeling meisjes in geval van incest toch bij hun vader op bezoek moeten. Voor dit soort gevallen moet een richtlijn worden ontworpen vindt de Emancipatieraad.

Misbruik kinderen binnen gezin veel erger dan we durven te vrezen

Tel 29-11

HET DEZE WEEK verschenen boek Zwijgen is Fout betekent de eerste grote doorbraak van het oudste en zwaarste taboe dat de samenleving kent: incest. Tegelijkertijd laat ook dit onderzoek naar incest-hulpverlening nog maar het topje van de ijsberg zien. In nieuwere studies waaraan gewerkt wordt, blijkt de omvang van incest in Nederland onwaarschijnlijk veel groter dan men twee jaar geleden durfde te vrezen.

De Telegraaf ging op onderzoek uit. Wij stuitten op schokkende situaties en cijfers. Eén op de tien meisjes wordt binnen het gezin seksueel misbruikt. Jongens en jongetjes zijn ook vaak het slachtoffer van incest. De psychische uitwerking is verwoestend op tienduizenden kinderen en complete gezinnen. De bestaande hulpverlening, en ook politie en justitie, kunnen dit probleem onmogelijk aan.

door **ANDRÉ DE KROMME**

AMSTERDAM, zaterdag

Op een dag houdt Elly het niet meer uit en vertelt aan een docente van haar MAVO dat zij al drie jaar door haar vader seksueel wordt misbruikt. In aanwezigheid van het ontredderde meisje belt de lerares het enige Nederlandse opvanghuis voor incestslachtoffers in Groningen. „Zij wil niet meer terug naar huis, kan de politie haar nu naar julie toe brengen?”

Twee uren later vindt, anoniem, het eerste gesprek plaats op neutraal terrein, de Groningse stationsrestaurant, zodat de hulpverleenster eerst nog terdege kan taxeren hoe groot de nood is en of Elly misschien toch nog naar huis wil of kan. Want een meisje van 15 uit huis laten gaan, doe je niet zomaar.

Elly wordt opgevangen en zwijgt de eerste weken als het graf over de details van de schokkendste ervaringen die een kind kan opdoen. Zoals alle tienduizenden incestslachtoffers in ons land zwijgen. Ontzetting, schuldgevoelens, bang voor vaders wraak, maar ook medelijden met hem. Wat zal er met hem gebeuren als het allemaal bekend wordt?

Het komt stukje bij beetje. Zij woont bij haar vader en moeder en drie zusjes van 11, 13 en 17 jaar in een Brabants provinciestadje. Tegen niemand durft zij te vertellen dat papa haar misbruikt, zeker niet tegen haar moeder, op wie zij dol op is, maar die zelf sterk op haar leunt en met haar problemen altijd bij Elly komt.

Hulpverlening, politie en justitie kunnen probleem niet aan

Elly wordt wat toegankelijkker als zij hoort dat haar hulpverleenster zelf een incestverleden heeft en wordt pas echt een beetje vertrouwelijk als zij bovendien tot haar grote opluchting hoort dat haar moeder nu steun krijgt van het maatschappelijk werk. Zij heeft een schreeuwende behoefte aan veiligheid en geborgenheid, die door vader in diepste diepte zijn aangetast.

Tegen de muur

Na vijf weken opvanghuis vindt Elly's vertrouwensvrouw haar in de douche-ruimte in een hoekje op de grond, terwijl zij aan één stuk door met haar hoofd tegen de muur bonkt. Het begin van een uitbarsting is er, maar het gebonk mag zo niet doorgaan. „Wat mij betreft mag je daar blijven zitten, maar als je niet met dat bonken ophoudt, kom ik binnen.” Bij iedere stap die de hulpverleenster richting douche deed, schreeuwde het meisje moord en brand.

Onder liefdevolle begeleiding wordt Elly almaar opstandiger en zij begint de dingen er brullend uit te gooien. Na zes maanden is zij zo ver dat zij naar een tijdelijk pleeggezin kan. Op een nieuwe streekschool volgt zij nu een opleiding voor kapster. „Ik heb nog steeds contact met haar; je bent door en door bij zo'n kind betrokken. Zij is een beetje weerbaarder

geworden, maar of zij het redt weet ik niet. Sommigen komen er doorheen, anderen zijn voor altijd stuk.”

Betty Mijlof, coördinator van het Groningse opvanghuis, is de vrouw die Elly wat basisvertrouwen teruggaf. Zij weet uit ervaring wat het is om als jong meisje thuis door je eigen vader of broer, niet zelden door beiden, seksueel gebruikt te worden. Zij is nu aankomend psychotherapeute en een van de weinige incestdeskundigen in ons land, waar incest onheilspellende vormen aangenomen

blijkt te hebben.

Nadat pas de laatste vijftien jaar de taboes op twee andere zwaar beladen verschijnselen, abortus en euthanasie, werden opgeheven, leidden de verschrikkingen van incest tot 1984 (!) een ondergronds bestaan. De buitenwereld wist dat het voorkwam, meer niet. Naarmate de drempel van de normen voor abortus en euthanasie zover omlaag ging dat wij er met z'n allen over durfden te gaan praten, kwamen ook de eerste incestzaken naar buiten. De straffen die rechters uitdeelden schokten, omdat wij die voor zulke ingrijpende gebeurtenissen als het misbruiken van je eigen kind, te laag vonden. Over de gevolgen voor de slachtoffers werd nog helemaal niet gesproken. Wat betreft seksueel verkeer van vaders met meisjes van 18, maar ook van 13 jaar en jonger, stakte het bevattingsvermogen: weer een oorzaak van het instandhouden van het taboe.

1986: Eén op de tien meisjes wordt binnen het gezin mis-

bruikt en broers. Wat betekent dat in een straat of een flatgebouw? Veel meisjes van nog maar drie of vier jaar. Ook van twee jaar en jonger. Baby's zijn geen hoge uitzondering meer. In een binnenkort verschijnende studie van onderzoekster Nel Drayer wordt gesproken van één op de acht meisjes. Het laatste half jaar wordt duidelijk dat ook jon-

gens en jongetjes thuis misbruikt worden; door vaders en door moeders. Vooral daarover schieten de cijfers omhoog.

Netwerken

Op grotere schaal dan bij criminele gezinnen en families die zich met inbraken en diefstallen bezighouden, blijkt incest wijd vertakt te zijn. Er zijn in families complete netwerken, waarin soms tientallen mensen als plegers en slachtoffers met incest bezig zijn. Justitie en hulpverleners buigen zich op dit moment ergens over een familienetwerk waarin nu zes meerderjarige verdachten en zeven jeugdige slachtoffers in het spel zijn. Bij deze familie komt een vriendje over de vloer uit een gezin waarin ook veel aan de hand is. Het netwerk-stramien blijkt direct verband te houden met incestgedrag.

Op opa's en oma's, zoons en dochters, dat weer kinderen van. Heel wat opa's zijn vader van hun eigen kleinkind. Het wordt duidelijk dat incestslachtoffers door hun zware geestelijke beschadiging vaak relaties zoeken met andere incestslachtoffers. „Er is in velerlei opzicht sprake van een systeem,” zegt Betty Mij-

lof, maar ook huisartsen, onderwijzers en zeker ook gymnastiekleraren, eigenlijk iedereen die dagelijks met kinderen omgaat moeten die signalen goed kennen.

Schimmel, uitwendige fracturen, inscheuringen, contactarmoede, afwezigheid, leerstoornissen, geïsoleerd gedrag en vooral bepaalde combinaties daarvan zijn veelzeggend. Je moet al helemaal op je hoede zijn als kinderen zeggen dat zij altijd ruzie met papa hebben, en heel alert zijn bij kinderen die schrikreacties vertonen als je ze aanhaakt.”

Als voorbeeld noemt Betty Mijlof anorexia: een opvallende vermagering van een meisje. Zo'n kind eet veel te weinig en vertoont ook de neiging het eten weer uit te spugen. „Een dokter die zo'n meisje bij zich krijgt, gaat nog steeds vaak de anorexia te lijf. Maar heel vaak is er incest in het spel.”

Op de explosieve situatie zijn niet alleen de hulpverleners maar ook justitie en politie niet ingespeeld, laat staan ertegen opgewassen. Het grootste probleem is het Grote Zwijgen. „Ik vind dat wij als hulpverleners niet langer vrijblijvend moeten handelen volgens het ons geleerde principe van: laat de hulpzoekende maar naar ons toekomen; in het algemeen is dat juist, maar ik vind dat je bij incestsituaties zelf moet ingrijpen als je ziet dat een kind van bijvoorbeeld drie of vier jaar in grote nood zit.

In iedere provincie of grote stad moet je dan een team hebben van hulpverleners, politiemensen en justitie om te beraden wat te doen. Dan kan je een incestfamilie openbreken, zodat er een crisis ontstaat. Dan moet je meteen met elkaar een plan bedenken om die crisis in stand te houden, door bijvoorbeeld al maar hulpverleners over de vloer te laten komen. Als zo'n familie, zo'n netwerk, zichzelf in nood voelt, kan je wat doen, dan praten de mensen tenminste. Als je drie dagen niks doet, sluit zo'n systeem zich weer hermetisch en dan kan een kind nooit meer naar huis terug, omdat de dingen zich dan gaan herhalen en er ook nog wraak bijkomt.”

Opperwachtmeester Liekel Faber van de rijkspolitie in Groningen staat pal achter Betty Mijlofs beleid. Als districtsrechercheur bij de sectie jeugdzaken en hulpverlening weet hij de laatste twee jaar ook niet meer wat hij meemaakt. Drievierde van zijn tijd wordt in beslaggenomen door zedendelicten, waarvan incest nu het leeuwedeel opslokt. „Het is zwaar werk om te doen. Wij schrikken zelf iedere keer weer van nieuwe dingen. Ik wens niet in details te treden.”

Straffen

Het afschuwelijke en wijd verbreide verschijnsel incest gaat politiemensen-met-het-wetboek-in-de-hand ver bo-

ven de pet. Zo staat er in de wet dat mannen geen gemeenschap mogen hebben met meisjes beneden de 12 jaar. Daar staan strenge straffen op. Elders zegt de wet dat het ook niet mag met meisjes tussen de 12 en 16 jaar. De straffen zijn dan alleen wat lichter. Algemener zegt de wet ook dat je geen ontuchtige handeling mag plegen met een kind dat onder jouw gezag staat.

„Die wetten verschuiven in de praktijk naar het tweede plan,” zegt Faber, „want gezien de enorme omvang van incest word je als mens vooral geconfronteerd met vragen als wat je moet doen met een klein kind dat in een gezin zo onder incest lijdt dat het dreigt eraan kapot te gaan. Wat doe je dan?”

Faber constateert dat er steeds meer heel jonge meisjes het slachtoffer blijken te zijn. „Maar nu het probleem naar de oppervlakte komt,

worden wij ook vaker met misbruikte jongetjes geconfronteerd. Die worden niet alleen door vaders, ooms en broers misbruikt, maar ook door moeders benaderd. Wij hebben gelukkig veel begrip bij de officieren van justitie die ook verder beginnen te kijken dan hun wettelijke neus lang is. Gezien de omvang moet het probleem vanuit politiek Den Haag worden aangepakt.”

In het Wilhelmina Kinderziekenhuis in Utrecht moet ik 's avonds lang wachten op het hoofd van de psychoafdeling. „Ik was toevallig bezig met twee incestkinderen,” zegt dr. Wim Wolters excuserend. „Er komt hier een heel omvangrijk en ernstig probleem naar boven.”

Psychotераapeut Wolters ziet wekelijks een aantal misbruikte kinderen van drie, vier jaar in het ziekenhuis. Ook baby's van zes maanden die gedwongen worden oraal

contact met hun vader te hebben. „Wij weten nog maar half wat er werkelijk gebeurt, al organiseerde mijn afdeling al in januari 1981 het eerste symposium over seksueel misbruik van jongeren. Wat jongetjes betreft is het probleem nog extra verwaarloosd. Vaders gebruiken echt niet alleen meisjes, maar ook jongetjes. En jongetjes worden ook door hun moeders belaagd.”

Relativering

Hoewel dr. Wolters de incestsituatie heel ernstig noemt, relativeert hij graag. „Volwassen mensen hebben door de geschiedenis heen kinderen misbruikt. Zij zijn naar de fabrieken getrapt om de kost te verdienen en dan vielen zij 's avonds uitgepuf in slaap. Niemand vond dat erg.” Hij relativeert met opzet: „Weet je waar ik eigenlijk bang voor ben? Dat het incestprobleem oververhft

raakt. Het mag niet zo worden dat mannen door alle publiciteit gaan denken: grote goedheid, ik heb vanmorgen mijn kinderen gestreeld, is er wat met me aan de hand?... Ik zie hier de zwaarst beschadigde kinderen in het land, lichamelijk en psychisch. Details zouden alleen maar misselijk maken en zijn zinloos. Toch denk ik dat wij dit niet als een geïsoleerd iets moeten beschouwen. Mishandeling, verwaarlozing, weglopen, voetbalgeweld, suicide: het neemt allemaal toe. Onze maatschappij is in dis-balans, gedesoriënteerd.”

Kan je met incestervaring ooit een redelijk leven krijgen, vraag ik Betty Mijlof.

„Het kan wel,” zegt ze, „kijk maar naar mij. Ik ben tussen mijn negende en veertiende jaar door een gezinslid misbruikt. Je kan dat nooit ongedaan maken en je houdt littekens over, maar het is wel aan jou om met je littekens redelijk gelukkig te wor-

den of niet. Je moet beginnen te accepteren dat je verdriet hebt, en daar ook doorheen willen. Ga er maar voor zitten. Als je zo je verdriet toelaat, kan je jezelf gaan aanpakken. Als je de pijn eruit geperst hebt, is er in je leven weer van alles mogelijk.”

„Zwijgen is Fout” is binnenkort in de winkel verkrijgbaar. Ook te bestellen bij Organisatiebureau AAG, Herman Colleniusstraat 13, Groningen. Prijs f. 29,90.

VOORLICHTING OVER SEKSUEEL MISBRUIK AAN KINDEREN

Sch. dec

We vonden inderdaad dat we iets met onze bevindingen moesten doen,’ zeggen Monique en Mieke nu, ruim een half jaar nadat ze beiden zijn afgestudeerd als orthopedagogen en een maand nadat de bewerking van hun scriptie op de markt is verschenen. ‘Een scriptie verdwijnt in de meeste gevallen toch ergens in een la en daarvoor vonden we het onderwerp te belangrijk.’

Monique liep tijdens haar studie stage in een huis voor meisjes tussen twaalf en twintig jaar, die om uiteenlopende redenen niet thuis konden wonen. Mieke bracht die periode door in de Paula Stichting, een opvanghuis voor mishandelde vrouwen en kinderen. Beiden ontdekten al vlug dat seksuele mishandeling in heel wat gevallen een belangrijke rol speelden bij de moeilijkheden die de meisjes en vrouwen op dat moment ondervonden. Tegelijkertijd bereikte de belangstelling voor incestervaringen net een hoogtepunt in de media. ‘Daarom wilden we aanvankelijk iets doen met incest als onderwerp. Maar gaandeweg merkten we ook dat incest maar één van de vormen van seksuele mishandeling is, al is het misschien wel de meest afschuwelijkste.’

Verder zoeken leverde nog andere informatie op. ‘Uit allerhande onderzoeken die op dit gebied zijn gedaan, komt naar voren dat de gemiddelde leeftijd waarop jongeren met seksuele mishandeling te maken krijgen tien jaar is. Omdat de zorg voor kinderen de kern van onze studie was, zijn we daarom gaan zoeken naar informatie over dit onderwerp speciaal voor kinderen.’

MARIA STRAATHOF

Begin augustus heeft de MateM, de materialenbank onderwijsemancipatie, zijn eerste boek uitgegeven: 'Voorlichting over seksueel misbruik aan kinderen.' Op het eerste oog een wat ongelukkig tijdstip, zo midden in de vakantieperiode. 'We hopen' doen schrijfsters Monique Hoogakker en Mieke Klijn er in dit boekje nog een schepje bovenop, 'dat leerkrachten het niet gemakkelijk zullen vinden om voorlichting over seksueel misbruik te gaan geven.' Bij nader inzien is de planning prima en de benadering van dit beladen onderwerp uitnodigend.

TWEE VAN DE DERTIG

Ruim dertig boekjes over seksuele voorlichting aan kinderen kregen Mieke en Monique door, boekjes die volgens een lerares aan een Pabo redelijk veel werden gebruikt op scholen. In twee van die boekjes vonden ze iets over seksueel misbruik van kinderen,

de overige achtentwintig zwegen in alle talen over dit onderwerp tegenover de risicogroep. ‘En de twee die er iets over zeiden’ vertelt Monique, ‘deden dat in vage bewoordingen en heel afstandelijk. In die boekjes werd toch weer het beeld opgeroepen van de enge man in de bosjes of op de hoek van de straat die kinderen meelokt. Terwijl gebleken is dat in ruim 75 procent van alle bekende gevallen de dader behoort tot de vertrouwde omgeving van het kind.’

Daarmee diende het onderwerp zich glashelder aan. Het zag er zelfs naar uit dat ze zich uitstekend zouden kunnen oriënteren op wat in de Verenigde Staten en Canada al op de markt is over seksuele kindermishandeling voor kinderen. ‘Het leek’, zegt Mieke terugkijkend, ‘alsof men daar al kilometers verder was. We kregen lijsten van allerhande voorlichtingsmateriaal.

Boekjes, maar ook spelletjes, videobanden, theaterprojecten, poppenspellen en zelfs computerspelletjes. En bovendien toegespitst op diverse leeftijden, dus ook voor veel jongere kinderen.’ Voor zover ze konden beoordelen, boden die echter geen van allen de kwaliteit die voorlichting over dit onderwerp zou kunnen hebben. ‘Die programma's waren ontzettend commercieel, de reclame ervoor ging echt meer over de lage kosten van zo'n programma dan over de achterliggende gedachtegang en de beste manier om er mee te werken. In het algemeen gezegd vonden we nauwelijks of geen behoorlijke theoretische ondergrond voor deze programma's. Wat we echter het meest storend vonden was dat de aanpak vrijwel uitsluitend gericht was op het weerbaar maken van kinderen in dit opzicht. ‘Strong kids, safe kids’, was het motto. We hebben niets tegen het aanleren van weerbaar gedrag, maar door onze stage-ervaringen vroegen we ons af of die eenzijdige

ge benadering wel het gewenste effect kan hebben. Als je merkt hoe moeilijk het voor volwassenen al is om in een dwangsituatie 'nee' te zeggen, te leren vertrouwen op eigen gevoelens en daar aan vast te houden, dan lijkt ons dat eigenlijk onmogelijk om van een kind te vragen. Bovendien ga je er dan ook van uit dat het kind medeverantwoordelijk is door er van uit te gaan dat wie zwijgt, toestemt.’ Maar wat dan?

GEWELDIG TABOE

‘Als je wilt praten over seksueel misbruik van kinderen’ zegt Monique ‘dan praat je over iets waar je eigenlijk niet over zou mogen praten. Probeer het maar eens, je zult merken dat het een geweldig taboe is. Niet als het gaat over die kinderlokker, maar als het gaat over die 75 procent van de daders die bekenden van het kind en dus meestal ook van de ouders zijn. Sterker nog, die deels tot je familie kunnen behoren: je vader, opa, broer, oom of neef. Het blijkt voor iedereen ontzettend bedreigend te zijn om zich dat te realiseren, het is te beschamend, te onvoorstelbaar dichtbij. Maar dat is de realiteit, dat die mensen, of een huisvriend, een buurman, die aardige trainer je dochter of soms je zoon kan benaderen op een manier die het kind doorgaans niet wil, maar waartegen het zich nauwelijks kan verzetten. Die gedachte hebben we als uitgangspunt genomen voor ons voorlichtingsmateriaal: we willen het taboe afzwakken. Daarom is het net zo goed voor volwassenen geschreven, omdat die ook moeten leren erover te praten, net als de kinderen die het overkomt of overkomen is.’

De preventie staat dus voorop. Of, zoals Mieke en Monique het formuleerden: ‘De doelstelling van de voorlichting aan de kinderen omschrijven we als volgt:

1 Voorkomen dat het kinderen overkomt. →

Met ons materiaal willen we het taboe afzwakken. Daarom is het net zo goed voor volwassenen geschreven omdat die ook moeten leren erover te praten.

2 Voorkomen dat kinderen er langdurig mee te maken krijgen.

In het voorkomen van seksueel misbruik door een goede voorlichting leggen ze ook inhoudelijk een duidelijk ander accent dan in de Amerikaanse en de zeldzame Nederlandse informatie gebeurt. 'We geloven dat de druk die daarin gelegd wordt op vreemdeling die je probeert aanranden, averechts werkt. Want de grotere kans die het kind loopt door een bekende te worden misbruikt, blijft daarbij op de achtergrond of komt helemaal niet ter sprake. Als een kind dan die ervaring doet, heeft het geen enkel kader waarin het die ervaring kan plaatsen. Het voelt zich alleen, haar reactie op deze man (want meestal zijn de daders mannen en zijn de slachtoffers meisjes) stemt niet overeen met die van haar omgeving. Ze gaat zichzelf wat trouwen, zij is afwijkend.

Wij willen de kinderen helpen en kader te ontwikkelen waarin ze hun ervaringen met lichamelijk contact reëel kunnen interpreteren. Als het aan ons ligt, krijgen ze te horen dat het 'leuke' of 'vervelende' van lichamelijk contact afhankelijk is van hun beleving. Ook als het gaat om 'lieve bekenden'. We vinden het heel belangrijk dat kinderen geen angst opbouwen tegen lichamelijk contact, want dat hebben ze nodig, dat heeft iedereen nodig. We willen echter wel de mythe doorprikken dat dergelijk contact dus altijd goed is. Als kinderen het niet prettig vinden is het voor hen niet goed en heeft een volwassene dat te respecteren. De volwassene moet zijn grenzen kennen. En die grens is bereikt als je knuffelt om opgewonden te raken.

In die gevallen waarin het kind al het slachtoffer is van dit machtsmisbruik, want dat is seksueel misbruik voor de schrijfsters, vinden zij die voorlichting belangrijk die erop is gericht het zwijgen te doorbreken. Als alle kinderen uit een klas op de hoogte zijn van het bestaan van seksueel misbruik en ook weten wat ze daaronder kunnen verstaan en hoe dichtbij het kan zijn, kan het taboe om erover te spreken minder sterk worden. Dat geldt voor de leerkrachten, die volgens de schrijfsters de vertrouwenspersonen bij uitstek kunnen zijn voor een kind. Maar ook voor kinderen onder elkaar, zodat zij elkaar kunnen steunen.

GOED INFORMEREN

De keuze van Mieke en Monique om voorlichtingsmateriaal te schrijven dat in het onderwijs kan worden gebruikt, is daarom niet toevallig. 'Als je onderkent dat de school een rol speelt bij de seksuele opvoeding van kinderen en je neemt als leerkracht je opvoedkundige taak serieus, dan kun je niet om dit onderwerp heen vinden ze. Het argument dat seksuele voorlichting een taak van de ouders is en moet zijn, vinden ze niet helemaal juist. 'We zeggen niet dat de ouders dat onderdeel van de opvoeding aan de school moeten overlaten. We zijn er wel van overtuigd dat het voor ouders nog moeilijker is dan voor een leerkracht om over seksueel misbruik van kinderen door bekenden te praten. Want de dader is hun familielid of hun goede kennis. En als vader zijn handen niet thuis, zijn mond dicht of zijn ogen in zijn zak kan houden, is hierover praten praktisch onmogelijk. In een gezin weegt het taboe dus vaak nog zwaarder. Daarom pleiten we ervoor dat tenminste de leerkracht dit onderwerp ter sprake brengt. Leerkrachten bevinden zich volgens ons in

'Ik kan me goed voorstellen dat leerkrachten wel willen werken met dit materiaal, maar het niet durven' zegt Petra Windmeijer, pedagoge uit Rotterdam. Als stagiaire op een RIAGG kwam ze in aanraking met seksueel misbruik van kinderen. Omdat haar belangstelling uitgaat naar preventie binnen de geestelijke gezondheidszorg, zocht ze naar voorlichtingsmateriaal voor kinderen. 'Ik ben heel blij met het boekje van Mieke en Monique, maar ik was ook benieuwd of en hoe het in de praktijk zou werken. Daarom ben ik met diverse scholen gaan praten over mogelijk gebruik. Dat viel me tegen, er was niet veel interesse. Of eigenlijk: er was veel angst, met name voor de ouders. Die zouden het niet willen, zeiden nogal wat mensen. Bij doorvragen bleek dat op die scholen seksuele vorming sowieso uit den boze was, zonder dat daarover echt met de ouders gesproken was. Op één school had men dit argument: 'Als één meisje dit meemaakt, kun je er geen hele klas mee opzadelen.'

De leerkrachten die het materiaal wel wilden gebruiken, stelden een vorm van persoonlijke begeleiding zeer op prijs. 'De moed om er iets mee te doen,' denkt Petra, 'ontbreekt omdat de druk van de omgeving om te zwijgen zo groot is. Men heeft allerlei motieven om er niet aan te beginnen: het onderwijs is al zo in beweging, men heeft het druk. En het zijn nog begrijpelijke redenen ook. Maar afdoende?'

Daarom werkt ze momenteel aan een handleiding voor leerkrachten die het taboe willen doorbreken, maar daarbij wel steun willen hebben. Haar ervaringen met deze vorm van begeleiding zijn hoopgevend. 'Het zijn vooral de reacties van de leerlingen die de leerkracht bevestigen in zijn of haar keuze voor deze voorlichting. Zonder uitzondering reageerden de kinderen geïnteresseerd en aandachtig, heel open ook. Alle leerkrachten zeiden dan ook hoe opgelucht ze waren en hoe tevreden dat ze het hadden aangedurfd.'

Dat tijdens deze lessen, op drie scholen gegeven, een meisje naar Petra toekwam om haar te vertellen van haar ervaringen met haar vader, vindt ze maar één belangrijk aspect van de zaak, al was ze er wel blij mee. 'Maar dat dat meisje met enkele vriendinnen kwam die ze het al had verteld, dat vond ik zo goed. Ze was al in staat geweest het

de meest geschikte positie om kinderen voor te lichten. Zij kennen hun leerlingen, kunnen hun reacties beter inschatten en blijven na de voorlichting ook met de kinderen in contact.'

Beiden zijn zich echter ook bewust van de adders die onder dit meer neutrale terrein schuilen. 'Leerkrachten kunnen het taboe ook versterken door de manier waarop ze erover praten. Toen we met ons voorlopige lessenspakket mensen zochten die de reeks wilden uitproberen in hun klas, schrokken we van sommige reacties. Er waren er bij die heel stoer deden,

Op basis van recent Nederlands onderzoek komt tussen de 5 en 15 procent van de meisjes en 2 procent van de jongens in aanraking met seksueel misbruik.

onverschillig haast, zo van 'O, dat doe

VEEL ANGST

zwijgen te doorbreken en haar vriendinnen geloofden en steunden haar. Daar word je sterker van.'

OPENHEID

Jos Jaspers (41) stond vorig schooljaar voor de zevende groep van 'De Weteringshof' in Nijmegen. Hij was één van de vier leerkrachten die het voorlichtingsmateriaal over seksueel misbruik voor kinderen in zijn klas heeft uitgeprobeerd. Hij is er enthousiast over, 'voor zover je enthousiast kunt zijn over de noodzaak om over dergelijk wangedrag te praten. Maar je kunt er niet omheen, denk ik, als je voor het overige wel openhartig met je klas wilt praten over seksualiteit en relaties. Die openheid vind ik wel een voorwaarde, die moet er absoluut zijn vóór je aan dit onderwerp begint. Je moet met je klas ook een meer dan zakelijke relatie hebben, er moet wederzijds vertrouwen zijn. Dat geldt ook voor de verhouding met collega's en speciaal met de directie, want je moet met dit onderwerp niet in je eentje bezig zijn. Ik wil niet zeggen dat dus iedereen dit onderwerp in de klas ter sprake moet brengen, maar men moet ervan op de hoogte zijn dat je het doet. En het er, in grote lijnen, natuurlijk mee eens zijn, zodat je mogelijke reacties van ouders of anderen in dezelfde geest kunt opvangen.'

Zelf heb ik geen directe reacties van ouders gehoord, wel via mijn leerlingen die thuis over de lessen hebben gepraat, zoals ik ze gevraagd had. Wat ik terugkreeg, was heel positief. Eigenlijk hetzelfde als bij de klas: alle kinderen waren zeer betrokken bij het onderwerp en gemotiveerd om met de opdrachten te gaan werken. Er was wel een verschil tussen de jongens en de meisjes: de jongens bleven iets afstandelijker bij de verhalen, maar waren daarentegen duidelijker dan de meisjes aangeslagen door de cijfers die ik ze kon geven. Jongens zijn natuurlijk ook anders betrokken bij dit probleem, hé. Ze beseffen heus wel dat ze tot hetzelfde geslacht behoren als die 97 procent van de daders. Daarom moet je ook accepteren dat sommige kinderen erg stil zijn bij de bespreking van dit onderwerp. Dat geldt ook voor meisjes trou-

wens. Maar ik vind het geen goed idee om jongens en meisjes om deze reden apart hierover te benaderen. Dat kan misschien wel naar aanleiding van een onderdeel, maar dat merk je dan wel. Het moet geen opzet zijn.

Natuurlijk is het niet gemakkelijk om over seksueel misbruik te praten, niet voor de leerkracht en niet voor de kinderen. Misschien krijg je opmerkingen of reacties die je niet verwacht had. Laat die rustig komen, ze bieden geweldige aanknopingspunten voor wat er komt. En ze zijn een prima uitlaatklep voor de angst die we allemaal voelen als het over een taboe-onderwerp gaat. Om die reden heb ik ze ook vaker dan de lessenreeks aangaf vragen, opmerkingen en dergelijke laten opschrijven. Ten eerste moest iedereen dan iets anoniem bij me inleveren, zodat niemand van bijzondere belangstelling of gebrek aan durf verdacht kon worden. En ten tweede komen de vragen dan ook gemakkelijker dan in een gesprek, hoe goed het contact ook is.

Bij de opdrachten tot dramatiseren merkte ik ook hoe moeilijk het voor ze is om zich in de dader in te leven. Gelukkig, zou je zeggen. Maar het was opvallend hoe goed ze in de huid van het slachtoffer konden kruipen. Met die rol waren ze serieus bezig en met die figuur wilden ze ook echt solidair zijn.

Ik vond de les waarin algemene informatie over het verschijnsel wordt gegeven, met cijfermateriaal, wel noodzakelijk. De kinderen moesten even een adempauze krijgen tussen al die emotionele informatie door, even afstand kunnen nemen zonder los te laten. ik heb er ook nadruk op gelegd dat het zwijgen over seksueel misbruik nog meer schuldgevoelens kan geven en nog meer angst dan een slachtoffer al heeft. Het taboe is nog zo groot! Als inleiding heb ik een uitzending gebruikt van het televisie-jeugdjournaal over een opvanghuis voor seksueel misbruikte jongeren, een prima introductie. In die uitzending vraagt een meisje: 'Is dat wel een onderwerp voor ons?' Daar heb je dan het taboe ten voeten uit, plus de manier waarop het in stand gehouden wordt. Kinderen hebben het recht te weten dat ze als seksueel object beschouwd kunnen worden, dat ze zich daartegen mogen verzetten als ze dat niet willen en hoe ze dat kunnen doen.'

Beste Kim
Ik vind het heel erg naar voor je, wat om Evert je aangedaan heeft.
Ik heb gevraagd aan mijn moeder, of je bij mij een paar weekjes mag slapen, mijn moeder vind het best.
Maar ik heb niks over jou en om Evert gezegt. Als het mag van jou moeder, schrijf je dan een brief terug.
Als je dan bij mij bent, kunnen we misschien een oplossing vinden.

ik wel even. 'Alsof het om puur technische informatie ging, een 'ver-van-m'n-bed-show'. Maar dat is het dus niet; als je daar stoer overheen praat, schiet je het doel van je voorlichting grandioos voorbij.

Anderen pakten het wat subtieler aan, maar konden niet vermijden dat ze terecht kwamen in heel normerend gedrag. D'r was een leerkracht die met de klas lijsten ging maken van gedragingen en aanrakingen die 'goed' respectievelijk 'fout' waren! Ook dat is dus absoluut niet de bedoeling: ons

uitgangspunt is dat het kind leert de ruimte en de vrijheid te nemen om zelf te bepalen wat het prettig of onprettig vindt. Leerkrachten zouden die toestemming moeten benadrukken, vertrouwen op je eigen gevoelens, wat jij vindt van het lichamelijke contact is doorslaggevend, niet wat de dader vindt of ik of de omgeving.'

Ook de kans dat een leerkracht seksueel misbruik alleen ziet in de meest ernstige vorm van machtsmisbruik, namelijk verkrachting, is niet denk-

de kans in de valkuil te trappen die machtigen voor zwakkeren graven. 'We hoorden een leerkracht heel serieus waarschuwen: 'Vrouwen die 's nachts op straat lopen, kunnen verkracht worden, dat is heel erg. Dus die moeten maar binnen blijven.'

Voor Mieke en Monique is het succes van de voorlichting dan ook sterk afhankelijk van de mate waarin leerkrachten van het probleem op de hoogte zijn en het inzicht dat zij hebben in hun eigen weerstanden. Daarom laten zij hun lessenreeks vooraf gaan door een heldere uiteenzetting van hun standpunt ten aanzien van seksueel misbruik van kinderen, over lichamelijk contact en seksualiteit, de gevolgen van seksueel misbruik, signalen van kinderen en mogelijkheden tot hulpverlening. Ze geven ook informatie over de aard en de omvang van het verschijnsel. 'We merken dat juist cijfers mensen over een drempel kunnen trekken, maar we geven ze niet alleen dáár om. We willen leerkrachten goed informeren, zodat ze op degelijke gronden kunnen besluiten al dan niet de lessen te geven. Als iemand weloverwogen besluit om het niet te doen, kan dat even waardevol zijn. Als men maar weet waarover men praat. We hopen natuurlijk wel dat daarmee het onderwerp niet door alle leerkrachten van een team wordt vermeden.'

VIJF TOT VIJFTIEN PROCENT

Hoewel de schrijfsters zich ervan bewust zijn dat cijfers snel kunnen verouderen, liegt wat er nu in hun boekje staat, niet om. Op basis van recent Nederlands onderzoek komt tussen de vijf en vijftien procent van de meisjes en ongeveer twee procent van de jongens met seksueel misbruik in aanraking. De vrij grote marge in percentages bij de meisjes hangt samen met de definities die men hanteert voor seksueel misbruik. Deze cijfers zijn gebaseerd op meldingen van misbruik bij vertrouwensartsen, de zedenpolitie en de Vereniging tegen seksuele kindermishandeling. Aanmeldingen via andere instanties, zoals RIAGG's, kinderziekenhuizen en opvangcentra voor jongeren zijn daar niet in verwerkt. Op grond van schattingen uit die hoeken kan men volgens Monique en Mieke uitgaan van een op vijftien tot twintig meisjes en één op de vijftig jongens die ermee te maken krijgen.

Vertaald naar de vaste groep van menig leerkracht zijn er dus jaarlijks één of twee meisjes en is er eens in de drie jaar een jongen in de klas die daadwerkelijk met seksueel misbruik in aanraking komt en dat meestal als een verschrikkelijk geheim met zich meedragen.

'De leerkrachten die wij hierover spraken waren oprecht bezorgd en ervan overtuigd dat er iets met die gegevens gedaan moest worden. Maar er zelf over praten, nee. We hebben meerdere keren in één persoon verenigd zowel echte interesse als taaie afweer bemerkt.' In totaal benaderden ze 23 scholen met een verzoek om met het materiaal te werken. Acht scholen wilden wel een oriënterend gesprek. Van de vijftien scholen die meteen afwijzend reageerden, waren er twee die zonder meer zeiden 'Dat komt op onze school niet voor'. De andere gaven aan het erg druk te hebben. 'In hoeverre dat een excuus was om zich niet in het onderwerp te hoeven verdiepen, konden we natuurlijk niet nagaan', zeggen de studenten van toen daar nu over', maar het was een feit dat toen ook net de nieuwe basisschool moest gaan draaien.'

Uiteindelijk hebben vier leerkrachten het pakket in hun klas getoetst. 'In de voorbereidende gesprekken viel ons op dat leerkrachten zich in het bijzonder zorgen maakten over de reacties van ouders. Eén vroeg zelfs expliciet om onze steun voor als er iemand op de stoep zou staan. Dat is overigens niet gebeurd, terwijl er wél door de kinderen thuis over gesproken is. Het leuke was dat de reacties die de leerkrachten zodoende toch kregen verder wezen op opluchting en respect van de ouders dan op afkeuring.'

In het nu uitgegeven lesmateriaal wordt het onderwerp van vier verschillende kanten belicht. De eerste les gaat over taboes in het algemeen en het taboe op seksueel misbruik in het bijzonder. Les twee en vier geven in verhalen voor kinderen herkenbare situaties weer, waarin sprake is van

seksueel misbruik. Spel- en schrijfopdrachten, een 'geheimenlied' en enkele vragen geven genoeg aanleiding om diverse reacties mogelijk te maken en te bespreken. Les drie geeft wat algemene informatie voor kinderen over seksueel misbruik. Voor leerkrachten en/of hulpverleners is een uitgebreide lijst van belangrijke adressen, materiaal en literatuur toegevoegd.

De les over taboes is eigenlijk een extra les, die Monique en Mieke hebben toegevoegd op grond van de ervaringen van leerkrachten. 'Hoewel we ons bewust waren van de moeite waarmee men over seksueel misbruik praat, hadden we niet voldoende in de gaten dat een wat langere aanloop naar het eigenlijke onderwerp toe zowel voor de leerlingen als voor de leerkracht zinvol is. Juist omdat iedereen zo haarfijn het taboe karakter ervan aanvoelt, is het goed om dat langzaam te introduceren, zodat iedereen begrijpt waarom zwijgen het probleem onzichtbaar maakt. Pas dan kan het vertrouwen ontstaan dat er vrij over gepraat kan worden, kun je een sfeer opbouwen waarin iedere reactie gehoord wordt en serieus genomen, óók als die afwijzend is.'

Ze hebben daar ook voorbeelden van. 'Een van de leerkrachten vertelde ons hoe er in zijn klas gereageerd werd op de les over een aardige oom, die zijn nichtje tegen haar zin in betast en streelt en haar dan vraagt er niet niemand over te praten. Hij vroeg wat 'zijn' kinderen zouden doen in zo'n geval. 'Grote cadeaus aan hem vragen' was één van de antwoorden. Toen had hij de neiging gehad om te roepen: 'Ben je nou helemaal gek!', maar hij wist zich in te houden en legde die reactie aan de klas voor. Er ontstond een serieus gesprek over de voors en tegens tussen de kinderen onderling. Kijk, als dat kan, hebben we wat ons betreft ons doel bereikt. Het gesprek op gang brengen, dat is wat we uiteindelijk hebben gewild.'

'Voorlichting over seksueel misbruik aan kinderen' is te bestellen bij de Materialenbank Onderwijs emancipatie.
p/a APS, Postbus 7888, 1008 AB Amsterdam, tel.: 020-441815.
Prijs: f 5,- per exemplaar, exclusief verzendkosten.

'Stop meisjes met incest-problemen niet bij elkaar', UN3

(Van een onzer verslaggeefsters)

UTRECHT — Het incesthuis in Groningen hoeft niet te sluiten. Vorige week werd beslist dat er in ieder geval nog een jaar subsidie komt voor de opvang van meisjes die seksueel misbruikt zijn door hun vader, broer, oom of een ander familie-lid.

Sinds een jaar kunnen meisjes die misbruikt zijn in het incesthuis in Groningen terecht. Daar wonen ze tussen allemaal meisjes die hetzelfde hebben meegemaakt. Ze kunnen over hun problemen praten en hoeven zich niet te schamen.

Als het aan Caria Lichtenburcht ligt, komt er nooit zo'n incesthuis in Utrecht. Caria is maatschappelijk werkster en incestdeskundige bij de Utrechtse politie. Ze is zelf geen agente. 'In zo'n opvanghuis is het alleen maar incest wat de klok slaat. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat wordt er over niets anders gepraat', zegt zij 'zelfs onder de afwas gaat het er nog over.' En er moet natuurlijk wel over die incest gepraat worden, maar ook de leuke dingen, zoals hobby's en huisdieren moeten aan de orde komen, aldus Caria.

Deze week start in Utrecht een praatgroep

voor meisjes (13 tot 15 jaar) die seksueel misbruikt zijn door een familie-lid. Caria: 'De eerste bijeenkomst mag niemand vertellen wat voor vervelende ervaring ze heeft gehad met incest.'

Uit ervaring weet ze dat de meiden elkaar anders gaan overtroeven, in de trant van: 'door wie ben jij verkracht? En jij? O, ik ben maar door m'n broer verkracht, niet door m'n vader, dus dat is eigenlijk lang zo erg niet.' Iedereen heeft hetzelfde meegemaakt en dat komt later wel aan de orde, aldus Caria.

Slachtoffers van incest zijn vooral kleine plekkers. Bij een oude praatgroep vroeg de begeleidster aan alle meiden om iets vervelends en iets leuks te vertellen aan het begin. Caria: 'Ze konden alleen maar ellende-verhalen vertellen. Niemand wist iets leuks.' Ook jongens worden soms seksueel misbruikt door familie-leden. Volgens schattingen ongeveer één op de honderd. Bij meisjes is het één op de vijftien. Maar Caria denkt dat jongens er helemaal nog niet over durven te praten, bij meisjes komt dat de laatste jaren een beetje op gang.

Wie eens met Caria wil praten kan haar gewoon bellen: 030-325462

Sanne heeft het aan Mirjam en aan Patrick verteld, omdat ze die toch wel vertrouwt. Hoe reageren Patrick en Mirjam?
Vul weer de wolkjes in.

Juf Rian zegt tegen Sanne: 'Als je met iemand hierover wilt praten (zonder je naam te hoeven noemen) kun je de kindertelefoon bellen.'

Incest Vh 13

Het is met de misdaad eigenaardig gesteld. Ik kan me alles voorstellen bij een bankroef en niets bij incest, maar desondanks komt seksueel misbruik van kinderen veel vaker voor dan groot financieel tilwerk. Over de effecten van incest is bij ons veel te doen. De internationale vakpers laat zien dat dit soort wandaden ook op grote schaal in andere zogeheten beschaafde landen voorkomen. De vele onderzoeken spreken elkaar zoals gebruikelijk wel eens tegen, maar dat neemt niet weg dat een algemene lijn te bespeuren valt.

Eerst de effecten van incest op korte termijn. Ongeveer tweederde van de kinderen ontwikkelt een aantal stoornissen, zoals problemen met inslapen, niet eten, angsten en neerslachtigheid. Een en ander uit zich op school vaak in spijbelen en slechte prestaties. Veel kinderen verzuimen niet zo nu en dan, maar laten de school en het ouderlijk huis voor wat het is. De ernst van de effecten neemt eerst met de leeftijd toe en vervolgens af. Kinderen van vier tot zes jaar zouden relatief weinig onder incest te lijden hebben. Dat wordt veel erger bij de groep zeven- tot dertienjarigen, maar bij adolescenten zijn de gevolgen op korte termijn weer wat minder dramatisch.

Als andere effecten van incest worden genoemd agressie (zowel op school als thuis), schuldgevoelens en een besef van minderwaardigheid. Incest heeft ook gevolgen voor de seksuele ontwikkeling van het kind. Extreme seksuele nieuwsgierigheid en zelfs exhibitionisme zouden zich in aansluiting op incest vaak voordoen. Dit soort taferelen gaat echter samen met een gestoorde seksueel-emotionele ontwikkeling.

Op langere termijn is er ook van alles aan de hand. Het ontstaan van depressies is vaak beschreven en de ernst daarvan is niet zelden van dien aard dat opname in een ziekenhuis of inrichting noodzakelijk is. Ook pogingen tot zelfmoord komen vrij vaak voor. De angst, gespannenheid, zenuwachtigheid en slaapproblemen blijven vaak jarenlang bestaan en de volwassen geworden kinderen hebben als regel sterke minderwaardigheidsgevoelens. Het mag vanzelf spreken dat een en ander ook invloed heeft op relaties met anderen.

Merkwaardig is dat misbruikte vrouwen bijna allemaal weinig liefhebbende gevoelens voor hun moeders koesteren, terwijl maar in de helft van de gevallen sprake is van haat ten opzichte van degene die de incest heeft gepleegd. In het algemeen zijn er veel moeilijkheden bij het ontstaan en in stand houden van emotionele relaties. Angst, agressie en de vrees om bedrogen te worden, domineren het contact met anderen. Maar liefst tachtig procent van de misbruikte vrouwen maakt melding van dit soort zaken en bijna de helft gaat nooit een langdurige relatie (met een man) aan. Als dat wel gebeurt en als er kinderen komen, herhaalt de geschiedenis zich in zekere zin. Het affectieve en lichamelijke contact met de kinderen is vaak slecht of gestoord, wat niet zelden samengaat met kindermishandeling.

Op die manier blijven we dus bezig. Dergelijke vrouwen schijnen bovendien door het lot achtervolgd te worden, want een onevenredig groot aantal van hen wordt later verkracht of krijgt te maken met een echtgenoot die aan zijn liefde door middel van fysiek geweld uiting geeft. Dat laatste zou misschien in verband kunnen staan met het feit dat als kind misbruikte vrouwen zelden plezier beleven aan sex en wat daarmee samenhangt. Deze toestand heeft overigens paradoxale aspecten. Wat namelijk ook vaak gebeurt, is dat allerlei wilde, kortdurende relaties worden aangegaan en dat de vrouwen in kwestie niet zelden prostitute worden. Deze kans zou groter zijn naarmate het kind op jongere leeftijd slachtoffer van incest is geworden. Om het allemaal nog leuker te maken, bekennen dergelijke vrouwen zich vaak tot alcoholisme en drugsverslaving.

Kortom, het soms gehoorde verhaal dat seksueel misbruik niet zulke ernstige gevolgen zou hebben, moet met een vrachtwagen zout worden genomen. Wel is het zo dat de aansluitende stoornissen en minder constructieve gedragingen en gewoonten in de loop van de jaren wat minder kunnen worden. Er zou geen reden zijn om te zeggen dat een slachtoffer van incest per definitie op een verschrikkelijke manier voor het leven is getekend.

Een van de vele vragen die men zich hierbij kan stellen, is of de duur en de frequentie van het misbruik van belang zijn. Dat is onduidelijk: één incestueuze handeling kan (op bepaalde kinderen?) evenveel invloed hebben als een jarenlang dierend „contact”. Men is het er daarentegen wel over eens dat de effecten van incest ernstiger zijn naarmate degene die zich daaraan schuldig maakt, meer door het kind wordt vertrouwd. Een goede buur kan meer schade aanrichten dan een vader die zelden thuis is en die niet met zijn kinderen kan opschieten.

In tegenstelling tot wat men misschien zou verwachten, is er geen al te duidelijke relatie tussen de gevolgen van incest en het type seksuele handelingen waartoe het kind is gedwongen: strelen kan even ernstig zijn als regelrechte verkrachting. Het gaat er vooral om of aan de incest geweld te pas kwam of niet. Merkwaardig is tenslotte dat de leeftijd van de zich misdragende man ertoe doet: de gevolgen van incest schijnen relatief mee te vallen als de mannen in kwestie onder de 25 of boven de 50 zijn. Vaak wordt ook gezegd dat het geweld zou uitmaken of het kind zijn ervaringen vroegtijdig vertelt of niet. Vergelijking van deze twee mogelijkheden zou hebben laten zien dat het niet van belang is of het kind zwijgt, of besluit een en ander uit de doeken te doen.

Resumerend kunnen we stellen dat mensen vaak levenslang door incest worden achtervolgd. Het zou om die reden aangenaam zijn als hier veel meer van boven water kwam, en vooral als de heren in kwestie strafrechtelijk zéér fors werden aangepakt.

Meer genuanceerde strafrecht-theorieën

Vh 27

In zijn artikel over incest in de Volkskrant van 13 december geeft Piet Vroon een duidelijk beeld van de ingrijpende gevolgen van incestueuze handeling(en) voor de slachtoffers, die daardoor vaak levenslang worden achtervolgd. Hij eindigt zijn column met de wens dat het daardoor „aangenaam” zou zijn als hier veel meer boven water kwam en „vooral als de heren in kwestie strafrechtelijk zéér fors werden aangepakt”.

Die laatste ongecontroleerde uitspraak acht ik niet passend in een gedeelte van uw krant, dat pretendeert wetenschappelijk te zijn. De relatie tussen incest en strafrecht is te complex om met een enkele opmerking af te doen. Piet Vroon had minstens dienen te motiveren, waarom hij verwacht of wenst dat zeer forse straffen voor de daders in zijn algemeenheid een goede zaak zijn.

Ik heb de indruk dat hij zich uitsluitend baseert op enkele eenvoudige strafrecht-theorieën, zoals de leer van de vergelding en de speciale preventie. Er zijn echter nog andere en meer genuanceerde strafrecht-theorieën om tot een rechtvaardige en juiste straffoeleming te komen. En heeft Piet Vroon er bijvoorbeeld wel aan gedacht dat de door hem gewenste zeer forse straffen ook weer extra negatieve gevolgen voor de slachtoffers kunnen hebben?

BERGEN (N.H.) Mr C. J. W. Veraart

Verdort AD

● „Vies? Inderdaad. Het roze front probeert d.m.v. vieze perverse boekjes de kinderen mee te trekken in het eeuwige verdort dat hen wacht (Mattheus 18:6-7). Bekeert u toch, zodat u niet langer vies, maar mooi en schoon wordt.

Lees de Bijbel eens! B.v. Spreuken en Hooglied, dan leest u wat moole, (H)eerlijke en geoorloofde seks is. Opvoeding en voorlichting zijn een taak voor de ouders. God verbiedt elke soort perversiteit/bestialiteit (Leviticus 18-20). Doet de rechter nog wat?"

E.B. FORTUIN
Hoogvliet.

Remonstranten gaan alle relaties zegenen

Door onze redacteur **NRC 1** geestelijk leven

ROTTERDAM, 1 dec. — Ook andere levensverbintenissen dan het huwelijk komen in aanmerking om in de kerk te worden gezegend. Dat heeft de algemene vergadering van de Remonstrantse broederschap zaterdag in Rotterdam besloten. Gedacht wordt vooral aan homoseksuele relaties en aan relaties van ongehuwd-samenwonenden die niet willen trouwen maar toch een kerkelijke bevestiging van hun verbintenis willen zien.

Met haar principiële besluit is de Remonstrantse broederschap het eerste kerkgenootschap dat in kerkelijk-religieus opzicht ook andere verbintenissen dan het huwelijk erkent en de mogelijkheid geeft die door een predikant te laten zegenen.

Het besluit alle levensverbintenissen tussen twee volwassen mensen, die elkaar vanuit geloof liefde en trouw beloven als gelijkwaardig te beschouwen, werd met 83 stemmen voor, acht tegen en vier onthoudingen genomen. De tegenstemmers zijn of tegen zo'n erkenning of van mening dat het niet nodig is daarvoor de kerkorde

van de Remonstrantse broederschap te wijzigen.

Uitgangspunt voor het besluit is dat men in Remonstrantse kring vindt dat elke discriminatie (naar ras, kleur, sekse of seksuele geaardheid) uit den boze is en bestreden moet worden.

Het dagelijks bestuur van de Remonstrantse broederschap noemt het genomen besluit, dat per 1 januari 1988 van kracht wordt, een belangrijke stap in het proces van meningsvorming over levensverbintenissen dat de afgelopen twee jaar onder de remonstranten heeft plaats gehad, maar meent dat het gesprek daarover nog niet ten einde is. Het bestuur zal verder contacten hebben met predikanten aan wie gevraagd wordt een relatie anders dan het huwelijk te zegenen. De liturgische vormgeving daarvan is nog een zaak van nader overleg en van grote zorgvuldigheid. De Hervormde kerk zal de Remonstrantse broederschap niet volgen en mensen geen kans geven een niet-huwelijkse relatie kerkelijk te laten inzegenen. Binnen de hervormde kerk worden zulke relaties niet als gelijkwaardig aan het huwelijk beschouwd, aldus synodevoorzitter ds. H. Huting zondag in een radio-interview.

DS HUTING:

Hervormden gaan niet met Remonstranten mee

Bh 1

DEN HAAG — De Nederlandse Hervormde Kerk zal er niet toe besluiten mensen hun niet-huwelijkse relatie kerkelijk kunnen laten inzegenen, omdat deze niet gelijkwaardig zijn aan het huwelijk. De eenheid tussen Christus en de gemeente wordt gezien als een eenheid die verwijst naar de huwelijksrelatie. Dit zei de voorzitter van de hervormde synode, ds. H. Huting, gisteren in een reactie op het besluit van de Remonstrantse Broederschap.

De voorzitter van de gereformeerde synode, dr. H. J. Kouwenhoven, sprak zijn waardering uit voor de moed van de Remonstrantse Broederschap. Hij bleek er echter moeite mee te hebben dat de Remonstranten ook de relaties willen inzegenen van mensen wier eigen kerkgenootschap daartoe niet bereid is. Kouwenhoven begrijpt niet waarom „er toch een soort legalisering tot stand moet worden gebracht”, als de eigen Kerk een niet-huwelijkse relatie niet wil inzegenen. Wat willen de Remonstranten nu precies? Is het toch een soort sacramenteel ritueel, zo vroeg Kouwenhoven zich af.

Hans Kok

Nh 12

DE ZAAK-HANS KOK is niet in de doofpot gestopt, zoals werd gevreesd. De zaak is beland in een moeras van bestuurlijke slappe en schijnheiligheid. De diverse onderzoekers bevestigden dat van schandelijke verwaarlozing sprake was in en rond de Amsterdamse cel waarin de kraker Hans Kok op 25 oktober 1985 overleed. Hij heeft 's nachts geen dekens gekregen en 's morgens geen ontbijt. Er is door het bewakingspersoneel — met veronachtzaming van tal van regels — heel lang niet naar hem omgekeken. Dit wangedrag blijft geheel onbestraft, zo hebben de minister van Justitie en de burgemeester van Amsterdam besloten.

Dat gaat vergezeld van hete tranen en menige maatregel om de situatie in het cellenblok te verbeteren (na ruim een jaar pas?). Er was veel grondig mis, dat geven de bestuurders toe, maar de begrippen schuld en verantwoordelijkheid vernevelen bij hen in doffe beleidspraat. Dat wangedrag van dit kaliber zelfs niet tot disciplinaire maatregelen kan leiden, dat gaat er bij ons niet in.

De minister en de burgemeester

Rechter: wegzenden van verdachten in strijd met wet

Door onze correspondent **NRC 9**

ARNHEM, 9 dec. — Het beleid dat het openbaar ministerie voert met betrekking tot het wegzenden van verdachten van seksueel geweld (waaronder verkrachting en aanranding) is in strijd met de wet. Het OM mag niet zelfstandig over wegzending beslissen. Het naar huis sturen van verdachten (wegens cellentekort) kan alleen geschieden door tussenkomst van de rechter. Die zal daarbij wel rekening dienen te houden met het cellentekort.

Dat bepaalde de president van de Arnhemse rechtbank, mr. J.E.B. van Julsingha, gisteren in het kort geding dat door de Stichting vrouwen tegen verkrachting uit Nijmegen was aangespannen tegen de Staat en tegen de hoofdofficier van justitie in het arrondissement Arnhem. De stichting had onder meer een verbod op het

wegzenden van verdachten van seksueel geweld geëist.

De rechter wees de eisen van de stichting op juridische gronden af. „De vorderingen zijn zeer verstrekkend en laten geen enkele ruimte voor een genuanceerde beoordeling van elk afzonderlijk geval”, aldus Van Julsingha. Het is volgens hem ook onjuist om bepaalde categorieën van verdachten van zo'n individuele beoordeling uit te zonderen. Het OM moet de mogelijkheid houden om opheffing of schorsing van de voorlopige hechtenis te vorderen, aldus de rechter. Maar dan moet men daar wel de wettelijk voorgeschreven procedure voor volgen.

Het verweer van de Staat dat het wegzenden van verdachten zonder tussenkomst van de rechter soms onvermijdelijk is, omdat de Staat door het cellentekort in een situatie van overmacht verkeert, wees hij van de hand.

Justitie NRC 10

Mr. L.A.J.M. de Wit (42) wordt de nieuwe persofficier van justitie in Amsterdam. Hij volgt met ingang van het nieuwe jaar mr. H.P. Wooldrik op, die bijna vijf jaar dit 'bijbaantje' had, naast zijn functie als officier van justitie. Ook De Wit blijft, naast zijn voorlichtende taak, officier van justitie. De Wit begon zijn justitiële loopbaan op het ministerie van justitie, waar hij diverse functies bekleedde. Sinds 1984 is hij officier bij het openbaar ministerie in Amsterdam. Hij hield zich daar vooral bezig met de criminaliteit in de binnenstad en opiumzaken. Omdat die afdeling te zwaar is om te combineren met de functie van persofficier, gaat De Wit zich vanaf 1 januari bezighouden met criminaliteit in andere stadsdelen. De binnenstad en de opiumzaken worden dan behandeld door Wooldrik.

Infiltratie agenten in onderwereld A'dam succesvol

Door onze Amsterdamse redactie

AMSTERDAM, 17 dec. — De infiltratie door politieagenten in de onderwereld heeft het afgelopen anderhalf jaar succes gehad. Het optreden van deze zogenaamde „pseudokopers” heeft tot nu toe geleid tot de arrestatie van in totaal 94 verdachten. Dit meldt de Amsterdamse politie in haar intern korpsbericht.

De meesten van die verdachten, die in verband met drugsdelicten zijn gearresteerd, zitten nu gevangenisstraffen uit. Bovendien wist de politie beslag te leggen op vuurwapens, explosieven, juwelen, 54 schilderijen en een groot aantal waardepapieren. De pseudokoopteams worden ook ingezet bij het bestrijden van illegale gokhuizen.

Pseudokopers mogen niet langer dan twee jaar dit werk doen. De politie maakt nu intern de balans op met het oog op het werven van nieuwe kandidaten voor de volgende rond van twee jaar. Elk team bestaat uit twee pseudokopers en staat onder leiding van drie ervaren agenten. De selectie is streng, evenals de richtlijnen voor hun optreden die in overleg met justitie worden bepaald. Zo mag een pseudokoper niet een misdrijf uitlokken.

KEUZE IN ITALIE:

Les over erotiek in plaats van godsdienst

Op het lyceum van de Italiaanse plaats Vimercate kunnen de leerlingen kiezen: of één keer per week een uur godsdienstkennis, of een uur les in 'de geschiedenis van de erotische gedachte'.

Sinds een tijdje is godsdienstonderwijs op de Italiaanse scholen niet meer verplicht. Maar voor leerlingen die deze lessen niet willen volgen, moet als ze dat willen 'onderricht in een andere stof' beschikbaar zijn. Wat dat verder precies inhoudt, is niet nader voorgeschreven door het Italiaanse ministerie van onderwijs.

Het alternatief dat de school in Vimercate biedt, is niet aan de leerlingen besteed. Van de 1200 willen maar zeventig van de godsdienstlessen af. En maar twee van hen hebben gevraagd om onderwijs in een ander onderwerp. Voor die twee buitenbeentjes heeft de raad van leraren, met 36 tegen 30 stemmen, het vak 'de geschiedenis van de erotiek' gekozen.

vragen zich in gecoördineerde wanhooft af wie er gefaald heeft in deze zaak. Het antwoord ligt nogal voor de hand: het betrokken personeel, de directe leiding, die kennelijk van alles liet versloffen, en hogere instanties in het korps die weinig aan het personeelstekort deden en na het gebeurde misleidende mededelingen lieten uitgaan.

Dat dit alles weinig handvatten biedt voor strafrechtelijke vervolging is nog wel aannemelijk. Maar het ook disciplinair onbestraft laten van alle betrokkenen is een heel verrassende conclusie. En een gevaarlijke, want het bevat veel te veel tolerantie ten opzichte van een kwalijke onverschilligheid en een ontoelaatbare slouzigheid, die zulke afschuwelijke gevolgen kunnen hebben.

uitspraak van de immigratiedienst heeft aangespannen. Een procedure die nog maanden kan duren.

Zijn pleegmoeder over de ontwikkelingen van de laatste weken: „De toekomst van de jongen staat op het spel. Het is zijn besluit geweest om hier een nieuw leven te beginnen en dat moet gerespecteerd worden.”

Joeri's moeder schrijft hem vanuit Nederland een brief: „Als je in Amerika blijft, wil ik nooit meer iets met je te maken hebben”, moest Joeri daarin lezen.

Studie

„Ik hoop dat ik hier kan blijven. Alles ging zo goed met mij en nu overkomt mij dit”, zegt hij zelf.

„Ik wil hier een rechtenstudie volgen en mij specialiseren in het kinderrecht. Ook wil ik beginnen met een studie Engels en misschien ook nog psychologie. Voor de toelatingsexamens van die studierichtingen ben ik geslaagd en ik kan nu naar de universiteit. Dat is mijn droom, maar of die uitkomt? Ik weet het niet meer.”

Zijn pleegouders en zijn advocaat vechten dag en nacht voor het ongedaan maken van de beslissing van de immigratiedienst.

„Er moet recht worden gedaan in deze zaak. Wat hier aan de hand is, is een staaltje van bureaucratie. Dit land is hem heel wat schuldige. Tenslotte was het een Amerikaan die zijn leven bijna verwoestte”, zegt zijn advocaat Gary Proctor.

Half januari besteedt net televisiestation CBS in het programma Sixty Minutes aandacht aan de affaire Joeri De Hollandse jongen wordt dan groot nieuws in Amerika. Zijn pleegouders overwegen zelfs om president Reagan te schrijven en hem te vragen zich in te zetten voor Joeri.

Alle ontwikkelingen van de laatste maanden zijn de Hollandse jongen niet in de koude kleren gaat zitten. Een jaar vol onzekerheid staat hem te wachten. „Die onzekerheid is iets verschrikkelijks. Je weet niet waar je aan toe bent”, verzucht Joeri.

Even later voegt hij daar nuchter aan toe: „Ik heb iemand gedood en dat zal mij mijn hele leven blijven achtervolgen”

'Er is dit jaar helemaal niets opgelost'

Door onze redacteur **NRC**
FOLKERT JENSMMA 23

AMSTERDAM, 23 dec. — Precies een jaar geleden doorbrak de Amsterdamse kinderrechtster mevr. M. Hartzuiker de ongeschreven regel dat de rechterlijke macht de pers slechts terughoudend te woord staat. Zij bracht in deze krant aan het licht dat veertig kinderen de Kerstdagen van vorig jaar in een politiecel zouden moeten doorbrengen. Een „totaal uit de hand gelopen situatie”, meende zij. De vier Amsterdamse kinderrechtster, wier werkzaamheden mevr. Hartzuiker coördineert, waren „verontwaardigd en moedeloos”.

Eén jaar later blijkt de verontwaardiging omgeslagen in heftige boosheid. De publicatie in NRC Handelsblad had weliswaar Kamervragen tot gevolg, die staatssecretaris Korte-Van Hemel (justitie) noopten tot onmiddellijke wegplaatsing uit politiecellen, maar, zegt mevr. Hartzuiker „na de Kerst zaten ze er allemaal weer in. Er is structureel dit jaar helemaal niets opgelost”. Zij schat dat er op dit moment in Nederland ongeveer 30 kinderen in politiecellen vastzitten. Voor veel kinderen is echter ook op politiebureaus steeds minder plaats, zodat de kinderrechtster gedwongen worden steeds meer kinderen naar huis te sturen, wat ze ook gedaan mogen hebben.

Zij kijkt terug op een jaar waarin het falen van het jeugdfstrafrecht en de kinderbescherming op navrante wijze duidelijk is geworden. Het departement lijkt nog even machteloos als vorig jaar. „Een chaos”, zo vat mevr. Hartzuiker haar indruk samen van een jaar lang soms anderhalf uur per dag telefoneren met inrichtingen om jeugdige delinquenten achter gesloten deuren te krijgen. Maar al te vaak draait het uit op een politiecel.

Isolement

Vorige week stuurde mevr. Hartzuiker nog een 14-jarige Amsterdamse jongen naar het politiebureau in Deventer. „Een idiote toestand”, zegt zij. Het jongetje gaat dan met de handboeien in een betraliede bus van de parketwacht op reis. Ook reizen naar Groningen en Zuid-Limburg worden noodgedwongen ondernomen met kinderen uit de hoofdstad. Tenminste, als de rechtster erin slagen vóór 's middags twee uur daarvoor een afspraak te maken. Na dat tijdstip rijdt de parketwacht geen lange afstanden meer; de bezuinigin-

gen hebben overwerk onmogelijk gemaakt.

Het isolement in een politiecel is compleet; er dringen nauwelijks geluiden door, er is geen mogelijkheid tot recreatie, bezoeken en bezochten. Hartzuiker vreest dat de kinderen die vaak dringend behandeling nodig hebben, maar tot maximaal twaalf dagen eenzaam in een politiecel worden vastgezet, daar blijvend psychisch letsel aan overhouden. Kinderen die voorafgaand aan een voorgeleiding een dag of vier in een politiecel hebben gezeten, komen soms „in een soort kramp” de rechter vragen „niet terug te hoeven”. „Ze zijn ontredder en aangeslagen”, merkt de kinderrechtster op.

Mevr. Hartzuiker wijst op de desastreuze gevolgen voor het strafrechtelijk circuit van de wachtlijsten die door de bezuinigingen in de „civiele” kinderbescherming zijn veroorzaakt. Kinderen moeten volgens de wet voorlopige hechtenis ondergaan in een opvangcentrum. Tegenwoordig zitten de opvangcentra echter voor de helft vol met kinderen die moeten wachten op

een civiele doorplaatsing naar een kindbeschermingsinrichting. De opvangcentra fungeren aldus als wachtkamer voor dergelijke inrichtingen, waarvan dan nog eens door een tekort op de begroting van justitie 400 plaatsen ingeleverd dreigen te worden. De kinderrechtster overwegen ernstig actie te gaan voeren als deze bezuiniging wordt doorgezet.

De noodzaak om kinderen in voorlopige hechtenis te nemen is het afgelopen jaar ook dramatisch gegroeid. Het aantal voorgeleidingen in Amsterdam is weer toegenomen; dit jaar waren het er 522 (in 1985 464 en in 1984 434). „We zien ze ook nog steeds jonger worden”, zegt de kinderrechtster. En geweldadiger. Er was dit jaar in Amsterdam een hausse te constateren bij 14- en 15-jarigen in het beroven van vooral oudere mensen. In de Bijlmermeer telde de politie 600 aangiften waarvan dit jaar met het arresteren van een jeugdbende van 30 jongens tien procent is opgelost.

Zware mishandeling van slachtoffers die „te weinig” bij zich hadden, messteken in benen

van neergeslagen passanten om achtervolging te voorkomen. Het meedogenloze karakter van de aanvallen die vooral in de omgeving van afgelegen metrostations worden gepleegd, is opvallend. „Het is een echte terreur in de Bijlmer; veel ouderen durven de straat niet meer op. Voor de confrontatiespiegel beginnen de mensen te trillen als ze de daders herkennen”. Het zijn deze daders die mevr. Hartzuiker in elk geval in voorarrest zou willen nemen. „Ik kan ze toch niet vrijdag een slachtoffer laten neersteken en maandag gewoon naar school laten gaan?”

Het komt echter ook voor dat kinderen voorgeleid worden zonder dat de ouders daarbij aanwezig zijn. Het is dan mogelijk dat het hele incident aan de aandacht van de ouders ontsnapt. Worden de kinderen naar huis gestuurd en later op de zitting gestraft, dan zal de tenuitvoerlegging van de straf in het algemeen een jaar tot anderhalf jaar op zich laten wachten wegens plaatsgebrek.

Weglopers

Kinderen die krachtens terbeschikkingstelling van de regering, de maatregel van buitengewone behandeling of strafrechtelijke ondertoezichtstelling in een inrichting zijn opgenomen, kunnen dan ook ongestoord en ongestraft wegllopen. Niemand weet waar deze kinderen blijven. Volgens mevr. Hartzuiker belanden er nogal wat kinderen uit deze categorie als „huisgenoten” in het homoseksuele en pedofiele circuit. „Ze krijgen onderdak en geld. Daar staat dan wel wat tegenover, ja”. Kinderen die civielrechtelijk zijn geplaatst en weglopen, worden na twee weken door de inrichting uitgeschreven en een nieuwe bewoner van de wachtlijst kan dan worden verwelkomd. Wie onverhoopt toch weer opduikt, moet onderaan de wachtlijst.

Voor het komende jaar is zij pessimistisch gestemd. Van nieuwbouw, die al jaren wordt voorbereid, is nog niets te merken. De prioriteiten van parlement en regering liggen kennelijk elders, zegt de kinderrechtster voorzichtig. Mevr. Hartzuiker vreest met haar werk onder deze omstandigheden geen enkel resultaat te boeken. „Als ze 18 zijn gaan ze als drugsverslaafde de Bijlmerbajes in. Dan zijn we dus te laat met ingrijpen”.

Dit is het vierde deel van een serie artikelen waarin mensen die in 1986 het nieuws haalden nog een keer aan het woord komen.

In één jaar bij 'Handen thuis' 227 klachten

(Van een onzer verslaggeefsters)

UTRECHT — Ongeveer vijf vrouwen per week - 227 in totaal - hebben het afgelopen jaar bij het landelijk klachtenbureau **Handen Thuis** melding gemaakt van ongewenste intimiteit en seksueel geweld op het werk. Twintig procent daarvan werd door werkgever of collega aangerand of verkracht. Zij werden vrijwel zonder uitzondering verwezen naar de zedenpolitie.

In ruim 62 procent van alle gevallen was het de werkgever, directeur of chef (uit industrie, winkelbedrijf of van de overheid) die zijn vrouwelijke personeelslid lastig viel. Een kwart van de lastiggevallen vrouwen was nieuwkomer in het bedrijf; zij werkten als uitzendkracht, hadden een tijdelijk dienstverband of waren nog in hun proeftijd. R. de Haan, medewerkster van de een jaar geleden opgerichte Stichting **Handen Thuis**, noemde het aantal klachten woensdagmiddag bij de presentatie van het boekje 'Gezien de feiten' vrij hoog, temeer daar het bureau slechts vier keer per week telefonisch spreekuur houdt. Opvallend noemde de Stichting het dat veel vrouwen pas

opbelden op het moment dat hun rechtspositie in de knel kwam, bijvoorbeeld bij langdurige ziekte als gevolg van de spanningen die ongewenste intimiteiten met zich meebrachten. Gewezen werd ook op een lichte trend dat vrouwen steeds meer proberen om zelf de zaak binnen het bedrijf waar zij werken op te lossen. In andere gevallen pleegde de stichting overleg met de directeur, bedrijfsmaatschappelijk werker of personeelsfunctionaris van een bedrijf.

Het afgelopen jaar is **Handen Thuis** ook betrokken geweest bij enkele rechtszaken. Een werkgever werd veroordeeld tot vier maanden voorwaardelijke gevangenisstraf vanwege het plegen van ontucht met een minderjarige ondergeschikte. Een vrouw, die ontbinding van haar arbeidsovereenkomst en een schadeloosstelling eiste, werd in het gelijk gesteld.

Een positieve ontwikkeling noemde de Stichting het dat de Commissie Gelijke Behandeling zich onlangs bevoegd heeft verklaard om klachten over ongewenste intimiteiten te behandelen als horend bij het hoofdstuk arbeidsvoorwaarden.

● De overheidsbijdragen voor de kindertehuizen mogen voorlopig niet omlaag. Dat is het gevolg van de schorsing door de Raad van State van de beschikking hierover van de minister van justitie. De schorsing geldt tot er een definitieve uitspraak is gedaan in de eigenlijke procedure. Het geding was aangespannen door een aantal kindertehuizen en het Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (WIJN). **AD 27**

Minder kinderen bij meisjes van 13 tot 18

Van een onzer verslaggeefsters 27

UTRECHT — In 1985 hebben in Nederland 871 meisjes in de leeftijdsgroep van 13 tot 18 jaar een kind gekregen.

In 1984 bedroeg dit aantal volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek 904. In dezelfde leeftijdscategorie zijn vorig jaar mede door gebrek aan voorlichting naar schatting 2800 abortussen uitgevoerd.

Om de lacunes in de seksuele vorming en voorlichting weg te nemen, heeft uitgeverij Zorn in Leiden een schoolbrochure 'Voor je begint' samengesteld. Het boekje dat op 15 januari wordt overhandigd aan het VVD-kamerlid Terpstra en aan dra. F. Wafelbakker van het ministerie van welzijn, volksgezondheid en cultuur, wordt aan alle scholen voor het voortgezet onderwijs gestuurd.

Uit een recent onderzoek van het CBS onder 6060 meisjes van gemiddeld 17 jaar blijkt dat ongeveer 20 procent van hen meer informatie wil hebben over de pil en andere voorbehoedsmiddelen.

Spaanse regering in beroep tegen abortus-vonnis

MADRID (Reuter) — De Spaanse socialistische regering is vrijdag in beroep gegaan tegen een vonnis van het Hoogerechtshof, waarbij een richtlijn van de regering, die het vrouwen gemakkelijker maakt abortus te verkrijgen, werd opgeschort.

De Spaanse onder-minister van justitie, Candido Conde, heeft verklaard dat de richtlijn van kracht blijft, hangende de bevestiging van het vonnis. Dat betekent dat particuliere klinieken voorlopig abortussen kunnen blijven uitvoeren.

Vorige week erkende het hof een klacht van een katholieke anti-abortus-groepering dat de richtlijn onvoldoende medische waarborgen biedt. Onder de richtlijn werden particuliere klinieken gelegaliseerd en medische commissies afgeschaft die de strikte toepassing van de abortuswet van 1985 moeten controleren.

Spaanse opperrechters verwerpen abortusdecreet

MADRID, 31 dec. — Het Spaanse Hoogerechtshof heeft gisteren een regeringsdecreet dat de mogelijkheden voor abortus verruimt, ongeldig verklaard. Volgens het Hof ontbreken er garanties in de wet dat een abortus wordt uitgevoerd in een kliniek met adequate medische voorzieningen.

In het decreet, dat in november van kracht werd, zijn privé-klinieken gelegaliseerd. Bovendien verviel de eis dat de aanvraag voor abortus moet worden goedgekeurd door een medisch panel van vijf artsen.

De regering reageerde meteen met een verklaring dat zij „alle mogelijke wettelijke middelen” zal gebruiken om de uitspraak van het Hoogerechtshof aan te vechten. Een daarvan zou een appel bij het Constitutionele hof kunnen zijn.

Met het decreet wilde de socia-

listische regering een einde maken aan het grote aantal illegale abortussen in Spanje. Sinds in 1985 abortus in bepaalde gevallen (misvorming van de foetus, gevaar voor het leven van de moeder, zwangerschap na verkrachting) werd goedgekeurd, hadden maar ruim 200 vrouwen langs legale weg een abortus laten plegen. Naar schatting 120.000 vrouwen gingen in diezelfde periode naar een illegale kliniek of naar het buitenland, en volgens het ministerie van volksgezondheid voldeed een kwart van hen aan de wettelijke vereisten voor een abortus. Veel vrouwen voelden er echter niets voor om naar de overwegend conservatieve artsen in de staatsziekenhuizen te stappen.

Sinds het decreet van kracht werd hebben twee klinieken in Madrid en een in Malaga officiële goedkeuring gekregen. (Reuter, UPI, AFP)

PSYCHOLOGIE

Sinterklaas een stoute baas?

Seksuele symboliek in ons familiefeest *EM6*

Sinterklaas kapoentje, gooi wat in mijn schoentje, gooi wat in mijn laarsje, dank u Sinterklaasje. Op het eerste gezicht een onschuldig rijmpje dat dezer dagen weer uit duizenden kelen klinkt. Bij nadere beschouwing blijken er, zoals in vele andere gebruiken, gewoonten en liedjes rond Sint Nicolaas, nogal wat vruchtbaarheids- en seksuele symbolen in voor te komen. Uit het boek *Saint Nicholas — a psychoanalytic study* geschreven door prof. A. D. de Groot blijkt dat er veel seksuele en vruchtbaarheidssymboliek zit in de Sint-Nicolaasviering.

Het sinterklaasfeest bestond al in de middeleeuwen. Het land van herkomst, zo wordt verondersteld, is Klein-Azië waar twee bisschoppen om de eer vechten. De bekendste is de bisschop van Myra, die in de vierde eeuw van onze jaartelling geleefd zou hebben. Historische bewijzen ten aanzien van zijn bestaan zijn er echter niet. Die zijn wel bekend van een andere Nikolaos, een eenvoudige monnik uit de zesde eeuw die veel goeds heeft verricht. Hij genas zielen en genoot een zekere faam als uitbanger van duivels. Deze exorcist stierf 10 december van het jaar 564.

Het sinterklaasfeest werd vlak voor de reformatie in heel Europa gevierd. Sanctus Nicolaus, een heilige binnen de Griekse en Russische orthodoxe kerk, stond in hoog aanzien: binnen de christelijke kerk kon alleen de heilige Maagd Maria in populariteit met hem wedijveren. Hij was de beschermheilige van zeelieden, kooplui, schooljongens, schoolmeisjes en van de stad Amsterdam. Daar werd Sint Nicolaas aan het eind van de middeleeuwen ieder jaar uitbundig gevierd. Amsterdammers werden afgunstig de koeketers genoemd. Het moet een fascinerend schouwspel geweest zijn in de hoofdstad: tientallen kraampjes waarop allerhande heerlijkheden lagen uitgesteld, vrouwen met manden aan hun armen, muzikanten, acrobaten en bedelaars bevolkten de stad. Het was één groot feest dat tot diep in de nacht voortduurde en duizenden bezoekers trok. Het belangrijkste verschil tussen de middeleeuwen en nu in de sinterklaasviering is de betekenis van Sinterklaas door het jaar heen. Nu blijft het beperkt tot enkele weken voor 6 december terwijl vroeger het gehele jaar in het teken van de Sint stond.

De reformatie heeft ervoor gezorgd dat het weliswaar aan omvang, maar niet aan populariteit heeft ingeboet. Het zou een studie op zichzelf zijn om uit te zoeken waarom dat in ons land niet is gebeurd en in landen als Engeland, Frankrijk en Duitsland wel. In die landen bestaat natuurlijk de Kerstman, maar die is gekoppeld aan Kerstmis dat dichterbij God staat en meer in overeenstemming is met de leer dat al het goede van de Heer komt.

Het vruchtbaarheidsmotief

Veel gewoonten en gebruiken rond de Sint-Nicolaasviering zijn van oorsprong heidens. Het plaatsen van de schoen met hooi kan gezien worden als een oude Germaanse offergewoonte. Het rijden op een schimmel lijkt naar Wodan te verwijzen die op zijn paard Sleipnir over de wolven joeg. De vroegere Sint-Nicolaasprocessie waarbij men door de straten trok, slaand op alles wat geluid voortbracht, is een allegorische voorstelling van de dreigende, koude winter. De periode die van november tot januari loopt, stond in het teken van een nieuw begin, de zon moest opnieuw geboren worden. Het is de tijd voorafgaand aan nieuw leven, ook de Germaanse feesten stonden in het teken van de vruchtbaarheid van het nieuwe jaar. Dat in het christelijke geloof de geboorte van Christus eind december plaatsvindt, is niet toevallig.

De folkloristische geschiedenis van de Sint laat zien dat hij de beschermer van de vruchtbaarheid en voortplanting was, de heilige van het gezinsleven. In Zwitserland betekent *Der Klos ist ko* (Klaas is gekomen)

FT
1

Goodbye to all that Good Sex

JOHN LLOYD

TODAY, DECEMBER 1, sees the opening of the retrospective season, the annual, that-was-the-year-that-was, period in journalism. Here is an early entry.

Nineteen-eighty-six has been the Year of Bad Sex. It has opened up the question, now being thrashed through at bar counters and dinner tables, of whether or not this is the beginning of the era of bad sex.

Aids is at the root of it, of course. But from a variety of other sources, as well, have come fresh anxieties and movements which could bring the Era of Good Sex, generally thought to have begun in the 1960s, to a close.

The Good Sex Era, which depended largely on widely available and (for men) safe and trouble-free contraception, saw a general acceptance of the view that sexuality was benign, and the more the better. Of course, there were all sorts of people and institutions protesting that life could never be that simple: but they were on a slippery slope.

Some of these anxieties and movements are serious, though not as serious as an unchecked AIDS epidemic. Women have become increasingly concerned over cervical cancer, and the possibility of infection from men—a strong argument against promiscuity, or at least for the use of condoms. Feminists have taken a lead in this, as they have in insisting on the seriousness and high incidence of rape and other sexual abuse. More and more, it seems, the women have come to see the sexuality revolution as one which benefited men only.

Others are a hopeless mixture of seriousness and hype. Ms Esther Rantzen of the BBC has put the problem of child abuse—very often sexual abuse by a parent, more usually step-parent or relative—at the forefront of the public mind through "Childwatch." Her programme, which called for responses from the afflicted, attracted enormous numbers of calls—some 50,000 immediately after its broadcast—pointing, it seems, to a huge

subterranean world of youthful misery.

Yet resentful members of the "caring" professions have been growling that this blitz is merely another neon-lit one-night stand for the rootless media circus leaving a trail of impossibly aroused expectations behind it: while parents have voiced fears of their children reaching for the Childwatch number after a domestic altercation or from a rage of repressed jealousy of a supplanting but innocent stepfather.

For all that, though, the violation of children and of women is now exposed to debate and posed as a problem with which society and its managers are enjoined to deal. The freedom of sexuality, seen 20 years ago to be an undifferentiated advance towards the light is now represented as dark, terror-laden and even possibly fatal.

The signs of the times are all around. A spate of books—Germaine Greer's "Sex and Gender," Celia Haddon's "The Limits of Sex" and the most recent Liz Hodgkinson's "Sex is not compulsory," all counsel abstinence as preferable to bad sex or even any sex. Mrs Mary Whitehouse won by a 2-1 margin when supporting, in a Cambridge Union debate last month, the case that pornography should be banned.

AIDS has given all of this a huge boost. The frightening growth in the prevalence of the disease, the dawning realisation within the heterosexual majority that it is not simply a "gay plague," the shivering fear induced by photographs or descriptions of its victims—all of these are now changing the sexual calculations of more and more people in Western Europe, as they already have in the US and in the homosexual communities almost everywhere.

It has also inserted itself into conversation everywhere, quoted in a mixture of prurience, mirth and alarm. A

colleague of mine listened with awe to a group of rather drunk teenage girls having a conversation about the need to carry condoms (Woman's Own magazine last week offered a free packet to all its readers). Another colleague has recorded the first known AIDS-related break-up of a relationship when a woman refused further sexual relations with a man unless he underwent AIDS screening after a return from a visit to New York.

In "The Making of the Modern Family," Edward Shorter writing in the still-good-sex times of the 1970s says that "in the 1960s the chances were very high that young people who felt attached to each other would extend their relationship to the sexual domain. Even those who did not feel very attached would probably do so as well... the chances were overwhelmingly that if things did not go well in either the quantitative or qualitative realm of sexuality in the 1960s, the couple would dissolve and the dance of courtship would recommence with someone else. And that would have been unthinkable in times past."

Will it become too scary to be thinkable in times future? Perhaps. Shorter also believes that increased pre- and extramarital sexuality is a function of the loosening of community ties and inter-generational bonds consequent on rapid industrialisation from the mid-18th century: and these bonds are looser now than ever. The automatic linkage of sexuality and good times, so distressing to those who could not get enough of the first to believe they were having the second, is broken, for sure. But it was rarely made before the 1960s, at least not "officially"—and yet there was plenty of it about, especially among the masses on whom Victorian and other prudery made little dent. Rich, hedonistic, largely irreligious, me-oriented societies are going to find it extremely hard to give up sexual pleasures, once discovered. We may be entering the age of the condom and the private sexual fantasy.

dat er een kind is geboren. *Dem Klose beten* (tot Klaas bidden) duidt op zwangerschap. In een klein plaatsje in Engeland gaan vrouwen die zwanger willen worden naar een kapel waar een beeld van St. Nicolaas staat. De Sint-Nicolaasrots in Frankrijk is een bekende plaats waar Franse meisjes naar toe gaan; de rots wordt de „Notre Dame de la Délivrance" genoemd. Eveneens in Frankrijk bestaat het rijmpje *Patron des filles, Saint Nicolas; Mariez nous, ne tardez pas*. Hetgeen zoveel betekent als: patroon van de maagden, haast u ons aan een man te helpen!

Legenden

Een analyse van de sinterklaaslegenden op hun seksuele inhoud levert verrassende vondsten op. De bekendste overlevering is het verhaal van de drie scholieren. Na een nacht rondgezworven te hebben in een donker bos komen ze bij een herberg aan. Ze vragen daar de nacht te mogen doorbrengen en stellen daarbij de vrouw van de herbergier een zoon in het vooruitzicht. De herbergier laat hen binnen, serveert een smakelijke doch voedzame maaltijd en wijst hun het slaapvertrek. Nauwelijks zijn de drie vermoeide knapen in slaap gedommeld of hij doorzoekt hun kleding. Hij treft een ruime hoeveelheid goudstukken aan en besluit op aandrang van zijn vrouw

de jongens te doden en het geld te houden. Zo gezegd, zo gedaan. Ze worden in stukken gehakt en in een pekelhoudende ton verborgen. Jaren later (vermoedelijk zeven) arriveert St. Nicolaas bij de herberg, hij weet uiteraard wat zich daar heeft afgespeeld en beveelt de ton te halen. Hij wekt de jongens tot leven en vertrekt.

In deze legende zitten enkele duidelijke motieven; de vrouw wordt een zoon beloofd, vervolgens worden de gouden munten (symbolisch voor mannelijk zaad) gevonden, ze zijn gedrieën, zoals het mannelijk triumviraat, worden in een ton bewaard (de buik) en komen na een periode tot leven (bevalling).

Ook in het verhaal van de vrouw die droomt dat haar zoon wordt vermoord, ligt de seksuele symboliek voor het oprapen. Na haar droom haast de vrouw zich met haar man naar de kerk. Terwijl zij daar samen zijn, bezoekt de duivel, vermoord als pelgrim, het ouderlijk huis en doodt de zoon. Elk jaar vierden de man en de vrouw thuis het Sint-Nicolaasfeest, waar ze ook priesters voor nodig. Het echtpaar wil niet dat bekend wordt dat het zontje is gedood en verbergt het lijkje in een aangrenzende kamer. Natuurlijk bezoekt de Sint het huis en wekt de zoon tot leven.

De in deze legende voorkomende symbolen zijn het samen zijn in de kerk, het jaarlijkse

feestvieren, de duivel (fallus) komt aan de voordeur en het kind ligt in een afzonderlijke kamer en wordt tot leven gewekt.

De derde hier te bespreken legende is die van de jood en de christen. De laatste leent geld van de jood en zweert bij Sint Nicolaas het terug te zullen betalen. Hij doet dat niet en zweert nu zelfs bij God nooit iets geleend te hebben. Zulks verklaart hij ook tegenover de rechter. De jood krijgt niets en vervloekt Sint Nicolaas. Op weg naar huis wordt de slechterik plotsklaps overvallen door een ernstige vermoeidheidsaanval. Hij kan niet anders dan op de weg in slaap vallen. Een wagen overrijdt hem en zijn wandelstok, de christen is dood en de wandelstok (die hol bleek) breekt en de goudstukken rollen over straat. De jood weigert zijn eigendom op te rapen voordat St. Nicolaas de christen weer tot leven heeft gewekt. Nauwelijks heeft hij deze wens uitgesproken en zie, het wonder geschiedt. Het spreekt vanzelf dat de jood zich te zamen met zijn gehele familie tot christen bekeert; eind goed al goed.

Beschouwen we enkele aspecten wat nader, dan blijkt er sprake te zijn van een holle

Amerikaanse schrijver Edmund White brengt bezoek aan Amsterdam

'Universele literatuur is heteroseksueel'

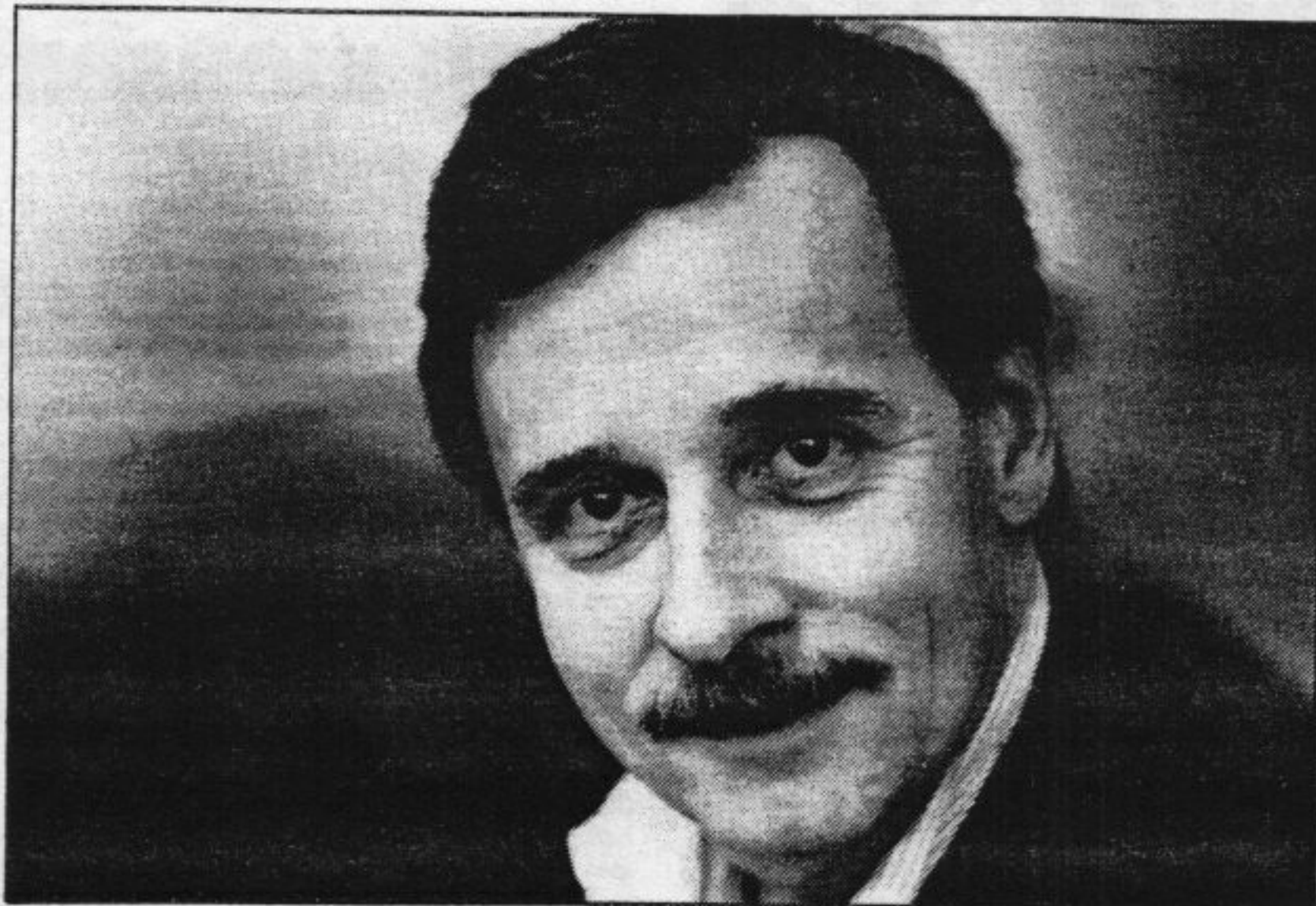
Op uitnodiging van de stichting Homo monument brengt de Amerikaanse schrijver Edmund White (1940) op dit ogenblik een bezoek aan Amsterdam. Hij is de auteur van veel gelezen en geprezen romans als *Nocturnes for the king of Naples*, *A boy's own story* en *Caracole*, waarvan de eerste twee in het Nederlands werden vertaald. Tevens schreef hij het reisboek *States of desire*, over het homoseksuele leven in de Verenigde Staten. Tegenwoordig woont Edmund White in Parijs, waar hij werkt aan een biografie van Jean Genet en aan een nieuwe roman.

Door BAS HEIJNE

De Franse schrijver Yves Navarre zei onlangs: „Ik ben een schrijver, ik ben homoseksueel, maar ik ben geen homoschrijver.“ Hoe zou u uzelf omschrijven?

„Je kunt me een gay writer noemen. Schrijvers worden tijdens hun leven bij een bepaalde stroming ingedeeld en wanneer hun boeken bekijken, worden ze opnieuw ingedeeld. Toen Flaubert met schrijven begon, was hij een realist, Zola was een naturalist en hun werk werd in verband gebracht met menige theorie. Maar wanneer het werk van een schrijver de tand des tijds doorstaat, wordt het uiteindelijk door iedereen gelezen en geaccepteerd. Er zijn altijd mensen die je afraden over een bepaalde materie te schrijven, die zeggen dat je jezelf geen gay writer moet noemen, omdat je lezerspubliek dan uiterst klein zal zijn en niemand je ooit serieus zal nemen. Ik geloof echter dat wanneer je doorgaat met schrijven en bovendien goed schrijft, je werk steeds meer mensen zal bereiken. Dergelijke categorieën hebben eigenlijk alleen een politieke betekenis. Wat men 'universele literatuur' noemt, is literatuur die geschreven is door blanke, heteroseksuele mannen.”

Maar impliceert het feit dat u zich een gay writer noemt niet dat u in het bestaan gelooft van

Edmund White: „Het is goed wanneer een schrijver netelige problemen aansnijdt” (foto Marco Sweering)

een zogenaamde 'gay sensibility', iets dat u zelf heeft ontkend?

„Ik geloof wel dat er in iedere periode zoiets als een 'gay sensibility' bestaat, maar niet dat het een mystiek iets is, dat altijd overal onveranderlijk aanwezig is. Homoseksuelen vandaag de dag verschillen hemelsbreed van homoseksuelen van vijftig jaar geleden en nog meer van homoseksuelen van tweeduizend jaar geleden.

Aan de andere kant, als ik bijvoorbeeld de boeken van Andrew Holleran lees, bespeur ik toch een grote verwantschap, hetzelfde gevoel voor humor, dezelfde hang naar lyrisch taalgebruik.”

In hoeverre heeft het verschijnsel AIDS invloed op uw ideeën gehad?

„Het heeft me zeker tot in het diepste van mijn wezen geraakt. Vijf van mijn beste vrienden zijn eraan gestorven en nog eens vijf

zijn stervende, zowel in Amerika als in Frankrijk. Bij mijzelf zijn antistoffen aangetroffen. Ik ben waarschijnlijk de enige enigszins bekende persoonlijkheid die daar openlijk over gesproken heeft.

Vanzelfsprekend heeft dit alles mij zeer aangegrepen. Het boek dat ik nu aan het schrijven ben, een vervolg op *A boy's own story*, eindigt met de rellen bij Stonewall in 1969, die het begin van de homobeweging inluiden. De roman zal waarschijnlijk een uitgesproken politiek karakter hebben, deels omdat ik van mening ben dat homoseksuelen momenteel onder een zware druk staan. Ik vind het zeer belangrijk dat jonge mensen van de generatie na Stonewall beseffen hoe het was om te leven vóór de homo-emancipatie, vooral hoe het was om te leven in een maatschappij die gedomineerd werd door psychiatrische en medische ideeën over homo-

seksualiteit. De hoofdpersoon uit mijn boek bijvoorbeeld is niet in staat zichzelf anders te zien dan iemand die ziek is. Hij wil rebel-leren, maar hij weet niet in naam waarvan.”

Niettemin bekritiseert u critici die een roman als een sociologisch traktaat lezen.

„In de tijd dat ik mijn eerste boek schreef, verzette ik me fel tegen het idee dat een roman een boodschap zou moeten bevatten, maar nu geloof ik dat romans een boodschap kunnen hebben, sommige van mijn eigen boeken inbegrepen. Dat wil echter geenszins zeggen dat romans op een sociologische wijze benaderd moeten worden. In de grote Amerikaanse boekwinkels heb je tegenwoordig afdelingen vrouwenboeken, kinderboeken, homoboeken en Famous authors, dat wil zeggen de bestsellers. Geen heteroseksueel zal het in zijn hoofd halen om de

homoboeken af te stappen, geen enkele man zal een vrouwenboek ter hand nemen, enzovoorts. Een van de klassieke motieven om een boek te schrijven is het verlangen je ervaringen te delen met iemand die andere ervaringen heeft en literaire getto-vorming maakt dit onmogelijk.

„Het is goed wanneer een schrijver netelige problemen aansnijdt. Ook in samenlevingen die zo gehomogeniseerd zijn als de Hollandse en de Franse. Natuurlijk zijn er hier onopgeloste problemen die onbesproken blijven door het algemeen heersende liberale klimaat. Een schrijver kan mensen dwingen deze problemen onder ogen te zien.”

U heeft gezegd dat u woorden wantrouwt. Betekent dat ook dat u uw eigen boeken met achterdocht bekijkt?

„Woorden slijten. Wanneer woorden voor het eerst worden gebruikt zijn ze nieuw en fris, ze beschrijven een aspect van de menselijke ervaring waar nog nooit iemand over gesproken heeft. Lees je ze na tien jaar weer terug, dan klinken ze je als holle retoriek in de oren. Politieke formuleringen, esthetische theorieën kunnen op een bepaald moment zeer opwindend klinken, maar ze verliezen maar al te snel hun betekenis.”

Bent u niet bang dat dit met uw nieuwe boek zal gebeuren?

„Dat is mogelijk, ja. Maar met een dergelijk boek loop je dat risico altijd. *Caracole* en mijn eerste twee boeken zijn naar mijn gevoel raadselachtige boeken. Het zijn boeken die ik zelf niet helemaal begrijp. Ik heb het gevoel dat deze 'mythische' boeken gelezen zullen blijven worden, terwijl de boeken die nu populairder zijn, zoals *A boy's own story*, vastzitten aan een bepaalde periode en eerder gedateerd zullen zijn. Boeken slijten nu eenmaal.”

Vanavond leest Edmund White voor uit eigen werk in boekhandel Intermale, Spuistraat 251, Amsterdam.

Het Grote Klaarkomen der medicijnmannen

VPRO 20

Je kreeg haast het idee als je met iemand naar bed wilde, dat je een witte jas moest aantrekken. Lustangst, consumptieseks? De lusten van de jaren zestig, komende zaterdag op VPRO-radio, waren de lasten van de NVSH. Neuken kwam van beuken en mocht niet meer. Ben Haveman inventariseerde een hilarische periode waarin afscheid van de seksualiteit moest worden genomen terwijl zand, zeep, soda en Gomorra nog maar net waren begonnen. Onder het oog van je vrouw pikte je een vriendinnetje op.

De pastoor haalde diep adem en zijn pik schokte en sloeg als een metronoom... het was alsof hij zijn pik in een mok warme, bruisende sagosoep had... Boven in de toren nam de kostjer de laatste slok brandewijn uit de fles, bekruste zich en fluisterde vroom: God zij gelooft, de pastoor is klaargekomen.

In de dagen dat Simon Vinkenoog het collectieve orgasme predikte als antwoord op alle brandende wereldproblemen; Germaine Greer op de cover van het undergroundblad *Suck* dankzij de wijdhoeklens alsnog aantoonde dat ook zij wel degelijk over schaamlippen beschikte en het ondeugende tijdschrift *Gandalf* ondede juffrouwen in hallopen doodkisten even geestig vond als kapotjes aan de waslijn of als de *faux pas* van meneer pastoor met het meisje dat zo roerloos lag als een Andreaskruis; in die dagen definieerde scheepsbouwer Cornelis Verolme het begrip ware liefde als iets dat pas begint ná dat men een jaar of twintig lief en leed heeft gedeeld. 'Ook hebben we', zo dicteerde plaatsverer Cornelis aan zijn personeelsorgaan, 'dan niet meer zo'n last van die verrekte hormonen.'

Zo lustten de zedenmeesters er anno 1969 nog een paar. Dominees wierpen zich al jaren eerder op themata als 'voorechtelijk

geslachtsverkeer', als betrof het strikt godsdienstig na te volgen kookboekstructies aangaande het voorverwarmen van de oven. Weer later verschenen er neerslachtig makende ontboezemingen over groepsseks ('stel je voor dat we met zijn vieren in bed liggen en Guus zou ineens een rotopmerking tegen me maken, dan ga ik kapot'), de Amsterdamse justitiepaus Hartsuiker deed almaar aanstootgevende lectuur in de ban en ene Theo Kars zette in het periodiek *Tegenstroom* dooernstig vraagtekens bij Jan Cremers' score van wel vijf-keer-per-nacht: '... dat vertik ik te geloven.'

'Alles zoop en naaide', schreef Remco Campert. Zeker, voor vijf gulden entree kon je in het Amsterdamse Microtheater volgen hoe Regi Govers 'het' op het podium deed met haar vriend Herno Eggenkamp. En graficus Aat Veldhoen ging per bakfiets met zijn 'onzedelijke' paringsprenten de straat op ('werkelijke onzedelijkheid', toonde de criminoloog Nagel, 'is prenten van Veldhoen kopen en ze niet betalen'). Zelfs de zichzelf respecterende Athenaeum Bookshop liet zijn advertenties in *Suck*, 'the first European Sexpaper', illustreren met een klaarkomende penis. Zand, zeep, soda en Gomorra, grapte de Volkskrant, net niet meer rk. Daar waar nog veel leed heerste, dus van Etten-Leur tot Veemer-Compascuum, leek het verschijnsel seksualiteit nochtans tot iets steriels te zijn omgegoten en vervolgens gemonopoliseerd door de medicijnmannen waarmee de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming zich gretig had omringd.

Je kreeg haast het idee als je met iemand naar bed wilde, dat je een witte jas aan moest trekken', herinnert zich Hans Baaij (47), toenmalig hoofdredacteur van het NVSH-maandblad *Sextant*. Niettemin leefde de helft van de Nederlandse medici nog in de veronderstelling dat je van mas-

turberen rugklachten kon krijgen, naar een onderzoek van de Koninklijke Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunst eind jaren zestig uitwees. Pressie van hogerhand kon publikatie in *Sextant* niet verhinderen. De artsenstand was hevig in het kruis getast.

Om te verijdelen dat de NVSH een onschuldig masturbatiefilmje van Britse makelij op de tv zou vertonen, moest de rechter zijn zondagse eitje laten staan. Prompt stelde hij de tegenstanders in het ongelijk. Wederom had de tractorfunctie van de NVSH getriomfeerd. Geboorteregeling, anticonceptiva: begin jaren zeventig zijn 'hete hangijzers' door de wetgeving geheel geaccepteerd. Restte nog de aanstootgevendheid van boeken als *'Is pornografie gevaarlijk?'* en van het succesvolle *'Variaties'* (175 duizend verkochte exemplaren.)

Huisgoeroe

Peter Smulders, destijds hoofd van de NVSH-uitgeverij, noemt het specifiek voor de homoseksuele medemens uitgebrachte deel 'waarschijnlijk een van de meest gestolen fotoboeken uit de winkel. Want als je zo'n boek kocht wisten ze in de boekhandel gelijk hoe laat het was en dat kon natuurlijk niet in die tijd.' Freud en de psycho-analyse hadden ineens afgedaan als remedie voor seksuele en andere stoornissen, dus heeft Smulders een grauwe rij van Gestalt- tot Rogeriaans denkwerk moeten publiceren, met als aanvechtbaar hoogtepunt het werkje 'Afscheid van de seksualiteit' door Jos van Ussel, aimabele NVSH-huisgoeroe.

De vrouw niet meer als lustobject. 'Het moest allemaal soft. Ik zie Van Ussel nog op een redactievergadering binnenstormen met de mededeling dat het woord neuken voortaan taboe was. Want dat kwam ongetwijfeld van beuken', zegt

Smulders, na zoveel jaar opnieuw in de lach schietend. Van Ussels evangelie, door iedereen aangeschaft maar door vrijwel niemand gelezen, wordt vandaag de dag nog omhelsd door de Rotterdamse KEN-commune die, onder leiding van 'de Pol Pot van Tilburg' Kees de Boer, het afgelopen jaar de voorpagina's haalde, dankzij soms huiveringwekkende staaltjes liefde-voor-het-kind.

Hoe ging dat. Sado-masochisme, pedoflie dienen zich aan en Mary Zeldenrust-Noordanus laat het voorzitterschap na aan ene Ben Smit, die unverfroren tegenover Het Parool verklaarde naar de NVSH te zijn gekomen omdat zijn greep naar de macht in de PvdA jammerlijk was mislukt. Maar de behoefte aan DE centrale figuur kan pas worden bevredigd door middel van de komst van een boeiend verteller als Van Ussel. Hans Baaij kan zich nog voor z'n kop slaan dat hij indertijd naar Brussel is gereisd: Van Ussel bleek achteraf doordrenkt te zijn met een typische tijdgeest-combinatie van roomsheid en marxisme, 'met die laffe, weelige bijmaak van vegetarisme en geiteharen sokken.'

Hij wilde iets met de staat. De staat moest alles maar oplossen. Ik riep wel eens: 'maar wie knipt er dan de haren van de kapper?', zoals Cicero zich reeds afvroeg wie de bewakers moet bewaken. Maar Van Ussel zag de staat niet anders dan een goede zedenmeester. Het moest uit wezen met de consumptieseks, al wierp ik dan tegen dat het me worst is hoe en met wie iemand het doet als hij er maar plezier in heeft en anderen er niet mee schaadt. Baaij stond bloot aan stormachtige kritiek zodra 'Sextant' naakte vrouwen afdruckte. Mannelijk bloot werd al evenzeer gelaakt. Het ging tenslotte om 'diepmenselijke contacten'. 'Alles werd geypeerd met het magische modewoord relatie. "Waar zitten jullie toch over te zeiken?" riep ik dan

